

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 26 april justerades.

§ 2 Avsägelser

Andre vice talmannen meddelade
att *Samuel Gonzalez Westling* (V) avsgit sig uppdraget som suppleant
i finansutskottet och
att *Märta Stenevi* (MP) avsgit sig uppdraget som suppleant i justitie-
utskottet.

Kammaren biföll dessa avsägelser.

§ 3 Anmälan om kompletteringsval

Andre vice talmannen meddelade
att Vänsterpartiets partigrupp anmält *Isabell Mixter* som suppleant i
finansutskottet och
att Miljöpartiets partigrupp anmält *Katarina Luhr* som suppleant i justi-
tieutskottet.

Andre vice talmannen förklarade valda till

suppleant i finansutskottet
Isabell Mixter (V)

suppleant i justitieutskottet
Katarina Luhr (MP)

§ 4 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2023/24:746

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:746 Insyn och effektivitet i bistånd som kanaliseras genom Exportrådet

av Jacob Risberg (MP)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 14 juni 2024.

Skälet till dröjsmålet är resor.

Stockholm den 16 maj 2024

Utrikesdepartementet

Johan Forssell (M)

Enligt uppdrag

Klas Molin

Expeditionschef

Interpellation 2023/24:748

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:748 Etableringsstopp för vinstdrivande friskolor

av Linus Sköld (S)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 11 juni 2024.

Skälet till dröjsmålet är att statsrådet ska på resa.

Stockholm den 16 maj 2024

Utbildningsdepartementet

Lotta Edholm

Interpellation 2023/24:750

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:750 Offentlighetsprincipen i fristående skolor
av Camilla Hansén (MP)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 11 juni 2024.

Skälet till dröjsmålet är att statsrådet ska på resa.

Stockholm den 16 maj 2024

Utbildningsdepartementet

Lotta Edholm

Interpellation 2023/24:751

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:751 Offentlighetsprincipen i fristående skolor
av Linus Sköld (S)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 11 juni 2024.

Skälet till dröjsmålet är att statsrådet ska på resa.
Stockholm den 16 maj 2024
Utbildningsdepartementet
Lotta Edholm

Prot. 2023/24:116
17 maj

Interpellation 2023/24:754

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:754 Offentlighetsprincipen för fristående skolor
av Daniel Riazat (V)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 11 juni 2024.

Skälet till dröjsmålet är att statsrådet är på resa.
Stockholm den 16 maj 2024
Utbildningsdepartementet
Lotta Edholm

§ 5 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Finansutskottets betänkanden

2023/24:FiU29 Prövning av ärenden enligt EU:s förordning om marknader för kryptotillgångar

2023/24:FiU31 Samverkan om kontracykliska buffertvärden

Försvarsutskottets betänkande

2023/24:FöU9 Riksrevisionens rapport om nödnumret 112 – statens och SOS Alarms hantering av larm

Utbildningsutskottets betänkande

2023/24:UbU16 Att lättare få läsa i snabbare takt och på en högre nivå

Civilutskottets betänkande

2023/24:CU20 Åtgärder för tryggare bostadsområden

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande

2023/24:MJU15 Regeringens klimathandlingsplan – hela vägen till nettoll

§ 6 Svar på interpellation 2023/24:744 om Sverige som innovationsland

*Svar på
interpellationer*

Anf. 1 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Daniel Vencu Velasquez Castro har frågat mig på vilka sätt jag tror att nedskärningarna på Vinnova och andra delar av Innovationssverige kommer att påverka svensk konkurrenskraft samt om regeringen ämnar återkomma med en innovationsstrategi.

Regeringen har inte minskat ambitionerna för Sverige när det gäller innovation och forskning. Tvärtom har regeringen ambitionen att effekti-

visera och förnya hur forskning och innovation ska finansieras och vilka utmaningar som bör prioriteras samt att stärka förutsättningarna generellt för innovativa företag att verka i Sverige. Vi lägger grunden för ett mer innovativt Sverige.

Regeringen har även lagt grunden för en tydligare strategisk samordning mellan finansiärer av forskning och innovation kring både hur insatser ska prioriteras och hur vi stöttar innovation genom två nya uppdrag till Vinnova. Uppdraget att identifiera och föreslå strategiskt viktiga tekniker för Sverige ska resultera i ett kunskapsunderlag till regeringen för framtida insatser som stärker Sveriges konkurrenskraft och näringslivets investeringar i forskning och utveckling. Uppdraget att samordna och effektivisera det offentliga stödet till unga innovativa företag ska bidra till ett mer effektivt, sammanhängande och överblickbart offentligt stödsystem för utveckling och tillväxt i det som kallas för unga innovativa företag – eller på engelska: scaleups och startups.

Regeringen har samtidigt en nära dialog med näringslivet i de här frågorna, i flera olika forum, just för att regeringen är mån om att stärka Sveriges innovations- och konkurrenskraft.

Utöver excellens och internationalisering är just innovation ett av den kommande forsknings- och innovationspropositionens ledord. Regeringens kommande proposition kommer att belysa innovation ur olika perspektiv. Jag kan försäkra interpellanten att regeringen tar de här frågorna på största allvar.

I budgetpropositionen för 2024 föreslår regeringen flera olika satsningar på utbildning och forskning som ska stärka ingenjörslandet Sverige och möta de stora kompetensbehoven, som inte minst finns hos innovativa företag. Det sker bland annat en utbyggnad av civilingenjörsutbildningarna och en höjning av ersättningsbeloppen för utbildningar inom naturvetenskap och teknik. Utan kunskap finns ingen innovation.

Vi gör en stor satsning på 6G i årets budget. Sedan tidigare har vi skalat upp statens deltagande i programmet Avancerad digitalisering. Vi har också gjort en satsning på att etablera ett innovationskluster för kommersialisering av avancerade läkemedel. Regeringen har prioriterat dessa satsningar för att bidra till svensk innovationskraft. Vi har med dessa satsningar visat att vi investerar långsiktigt i just konkurrenskraft och tillväxt.

Jag har full förståelse för att det finns frågor om huruvida det här innebär en sänkt ambitionsnivå från regeringen vad gäller innovationer och behovsmotiverad forskning. Men så är inte fallet.

Ambitionsnivån måste, utöver kommande satsningar på innovation i forsknings- och innovationspropositionen, också ställas bredvid den stora förstärkning av forskning och teknikutveckling inom försvarsområdet som regeringen gör i budgetpropositionen för 2024. Regeringen ger ökade resurser till ett militärt innovationsprogram och utökad forskning inom försvarsområdet för att stärka Sveriges möjligheter att möta framtida hot, vilket även bidrar till att stärka svensk konkurrenskraft och industrins innovationskraft.

Det finns en ökad potential av dubbel användning mellan civil forskning och försvarsforskning, inte minst när det gäller nya och framväxande tekniker. Därmed finns också en stor potential i att stärka synergier och samverkansfördelar mellan civil och militär forskning, innovation och teknikutveckling. Detta har vi valt att prioritera.

Avslutningsvis: Inför budgetpropositionen för 2025 remitteras nu skatteförslag om sänkt ersättningsnivå för expertskatt, vilket syftar till att skapa bättre förutsättningar för företag att både attrahera och behålla internationell nyckelkompetens och gynna svensk konkurrenskraft.

Prot. 2023/24:116

17 maj

*Svar på
interpellationer*

Anf. 2 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min interpellation. Det här är onekligen väldigt viktiga frågor för Sveriges konkurrenskraft, men jag skulle också vilja påstå att svenska innovationer är en väldigt viktig grund för hela EU:s konkurrenskraft.

Jag skulle ändå säga att vi i Sverige har varit väldigt framgångsrika när det kommer till just innovationer, och jag skulle vilja påstå att vår välfärdssituation och allting som den utgör är en viktig grogrund där innovationer kan växa. Vi ser ju hur det är i Sverige: Studenter kan göra verklighet av sina idéer just för att de inte har höga studielån, och det är någonting som jag tror att både jag och statsrådet tycker är väldigt bra. Vi ser också hur de genererar idéer som sedan kan kommersialiseras och då kan konkurrera på en global marknad.

När vi socialdemokrater satt i regeringen arbetade vi väldigt aktivt med vår näringspolitik; vi arbetade med företagen och näringslivet för att vi ville ta fasta på vad Sverige är bra på. Vi ville att företagen och staten skulle bena ut hur man kan lösa de här utmaningarna tillsammans, för det är gemensamma utmaningar som man bäst hittar lösningar på gemensamt. Vi stärkte det nationella inkubatorsprogrammet, som i år fyller 20 år, fru talman. Hittills har det skapats 40 000 direkta jobb via det nationella inkubatorsprogrammet.

Jag tycker att det är beklagligt att varenda gång Ebba Busch svarar på en interpellation om innovation nämns inte det nationella inkubatorsprogrammet och hur viktigt det har varit för svensk innovation och för startups och scaleups i vårt land. Det är 40 000 jobb som är direkt kopplade till de här satsningarna, men dessa 40 000 jobb har också genererat flera andra jobb.

Vi gav också uppdrag till Vinnova att få industrigiganter såsom SSAB och andra att titta utanför sin organisation, just för att främja startups och se till att de också får vara med på de industrisatsningar som nu görs i Västsverige och i norra Sverige. Jag tror att det här har varit otroligt framgångsrikt.

Fru talman! Flera länder har sett på Sverige med avund, och jag skulle säga att avundsjuka är en otrolig drivkraft; nu ser vi hur land efter land tar fram lagstiftning för att främja de här höginnovativa bolagen. Man gör vissa regelförbättringar, men framför allt tar man fram ganska offensiva innovationsstrategier. Vi kan ta Frankrike som exempel, fru talman. Där får man extra stöd om det är så att ens idé, satsning, tanke eller företag jobbar i linje med den innovationsstrategi som Frankrike har fattat beslut om.

Jag har tagit del av det som regeringspartierna presenterade i går i Dagens industri, och jag kan väl säga så här, fru talman: Det är bra att regeringen nu tänker att vi behöver hitta vad Sverige är bra på. De som vet vad Sverige är bra på är våra höginnovativa bolag, som har arbetat med de här frågorna i decennier, och våra science parks, som skapar plattformen mellan akademi och innovationer och ser till att innovationerna blir verklighet.

Det som är beklagligt, fru talman, är att det inte är någon innovationsstrategi som regeringen presenterar. Det är inte ens regeringen som ska leda arbetet. Man ska ge Vinnova i uppdrag att hitta vilka tekniker Sverige är bra på. Jag tycker att det är ganska dåligt. Jag tycker att regeringen borde ta på sig ledartröjan och säga: Vi ska ta fram en innovationsstrategi från departementet och bjuda in företag, science parks, akademi och oppositionspartier, så att vi gemensamt kan avgöra vilket vägval Sverige ska göra.

Fru talman! Jag skulle vilja fråga statsrådet varför regeringen inte presenterar en offensiv innovationsstrategi som tar fasta på vad Sverige är bra på och ser till att det finns en långsiktig plan för hur vi ska konkurrera på en global marknad med de många innovationer vi ser.

Anf. 3 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Jag vill gärna täcka in flera aspekter och börjar i den här änden: Sverige har 7 792 tech-startups och scaleups. Det kan ha ändrats sedan i morse, men det är ganska många. De sysselsätter ungefär 300 000 personer. Det går in tunga investeringar i detta. En del uppgifter pekar på att det var 4,7 miljarder euro förra året. Vi har ungefär 41 så kallade unicorns, vilket innebär att man för närvarande har en värdering på över 1 miljard dollar.

En stor del av EU:s innovationsfond har tilldelats Sverige. Cirka 20 procent av de totala medlen har i de två första utlysningssomgångarna gått till företag i Sverige. Det är inte alltid ett kvitto på hur det ser ut i verkligheten, men det säger väldigt mycket om den kraft som har funnits och alltså finns i Sverige. Den behöver vi ta vara på.

Jag är väldigt glad över att få debattera de här frågorna. Det har vi gjort ett antal gånger. Det finns ett stort engagemang för dem, men man kan märka att det är svårt för människor att hänga med i vad de gör för konkret skillnad i vardagen. Man använder ju ibland lite spexiga engelska termer.

Det är nyfikenheten, innovationen och det hårda arbetet som har byggt det svenska välståndet. Det hade jag möjlighet att lyfta fram när USA:s utrikesminister Blinken, näringsminister Raimondo och handelsambassadör Tai var på plats under Trade and Technology Council i Luleå förra året. Jag kunde konkret visa på innovationer och idéer som har lett till välstånd och framsteg och byggt Sverige starkt.

Nu ser vi en ny industrirevolution ta fart i Sverige. Genom teknisk utveckling har Sverige återigen möjlighet att bygga många starka företag som skapar välstånd, välfärd och arbetstillfällen i hela landet. Jag tror att det är viktigt eftersom det pekar på möjligheten till framtidsstro, hopp och en ljusare morgondag i det mörker som med rätta präglar mycket av nyhetsrapporteringen i dag.

Jag vill understryka att de två senaste forsknings- och innovationspropositionerna, som Socialdemokraterna ansvarade för, saknade ”innovation” som ledord. Det vi gör nu är att sätta innovation i centrum. Mycket gott kom ur de tidigare forsknings- och innovationspropositionerna. Det är det inte tu tal om. Vi försöker bygga vidare på dem. Jag tycker att det är viktigt att kroka arm, men det kommer redan nu tydlig respons från näringslivet och akademien. De märker att innovation står i centrum vid sidan av fokus på basforskningen.

Jag tycker att det är helt rätt i tuffa tider att fokusera på det mest strategiska och att budgetanslagen till forskning och innovation på försvarssidan har ökat rejält. Det hör bättre hemma där än hos Vinnova. Samtidigt får Vinnova ett vässat och skärpt uppdrag framåt som sedan kan taktas in i den nya forsknings- och innovationspropositionen som vi just nu arbetar med.

Anf. 4 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S):

Fru talman! Jag vill kommentera det som sades om den förra forsknings- och innovationspropositionen.

Jag håller inte med statsrådet om att innovation inte var ett av ledorden i den förra forsknings- och innovationspropositionen. Man ska komma ihåg att den togs fram mitt under pandemin. Det är alltså klart att mycket tog avstamp i sjukvård och life science. Life science-företag tyckte att den propositionen var väldigt bra. Det gjordes otroliga satsningar på just det området.

Jag kan hålla med om att den kanske saknade bredd, men det var en forsknings- och innovationsproposition som väldigt mycket präglades av sin tid. Det är värt att nämna.

Vad gäller innovationer i övrigt fick jag i tisdags förmånen att invigningstala på Sveriges Innovationsriksdag där över 400 representanter från startup- och scaleup-bolag deltog liksom science parks och inkubatorer från runt om i landet. Varenda gång jag träffar de här bolagen får jag mer framtidstro. Jag känner att de har de idéer vi behöver för att tackla de många utmaningar vi står inför.

Fru talman! Det är beklagligt att bolagen inte känner lika mycket framtidstro som jag. De känner av nedskärningarna på Vinnova som regeringen har presenterat. De har inte längre råd att prioritera de startups och scaleups som regeringen är väldigt mån om. De märker hur deras produktionsänglar, till exempel i Södertälje science park, behöver lägga ned eller hitta någon annan typ av finansiering – vilket de förmodligen inte kommer att göra.

Fru talman! Det är klart att man kan ha olika uppfattning om vilka typer av satsningar man ska genomföra, men regeringen har gjort väldigt abrupta förändringar. Vinnovas egen konsekvensanalys säger att det här kommer att påverka många startups och räknar med nedskärningar på totalt 1 miljard. Det är vad myndigheten själv säger. Jag skulle säga att de ändå har viss trovärdighet. Jag antar att regeringen också har förtroende för den myndigheten med tanke på att den nu ska få i uppdrag att peka ut vilka tekniker Sverige ska fokusera på. Jag tycker att det är bekymmersamt, fru talman, eftersom vi är i ett läge där exempelvis antalet patent ökar inom grön teknik. Det är ett område där vi i Sverige verkligen kan konkurrera.

Jag var inne på förut att nationella strategier tas fram i land efter land, men Sverige kommer av allt att döma inte att presentera någon innovationsstrategi under den här mandatperioden. Det är väldigt beklagligt.

Fru talman! Om vi ska komma i kapp måste vi göra det i både ord och handling. Vi behöver presentera på vilket sätt Sverige ska anta de många utmaningar vi står inför. Innovation är en viktig del i det arbetet.

Jag skulle även vilja påstå att det finns en väldigt bekymmersam ingång när det kommer till innovationer. Tobias Andersson sitter här i salen nu och har också pekat på att det är just på Vinnova man vill göra nedskär-

ningar för att det har varit ineffektivt. Men science parks och inkubatorer – alltså inte bolagen som tagit del av dessa pengar, utan de som har arbetat med dem – menar att det här har genererat jobb och idéer som sedan kommersialiserats och förverkligats.

Människor som arbetar med innovationspolitik förstår att en investerad krona från staten nästan alltid betalar sig tio gånger om. Det är klart, fru talman, att det kommer att finnas företag som inte klarar sig utan misslyckas. Vissa idéer kommer inte ut på marknaden. Men så är det med innovation! Det innebär ju att man testar nya saker och försöker lösa de många kriser vi står inför.

Jag tycker att staten ska ha en aktiv näringspolitik. Staten ska vara med och leda arbetet. Men uppenbarligen vill regeringen lämpa över ansvaret på myndigheten i stället för att själv ta på sig ledartröjan och peka ut vilka vägval Sverige ska göra i en tydlig och offensiv innovationsstrategi.

Anf. 5 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Jag ska försöka bena ut några av kommentarerna.

Det är när människor vågar gå från en idé om ett problem som man tror att man har en lösning på till handling – kanske startar ett företag och gör verkstad av sin idé – som vi bygger välstånd. För mig är det väldigt glädjande att vi kan mötas över blockgränsen när det gäller att det finns mycket hopp och framtidstro i det som händer i näringslivet just nu. Men tiderna är också föränderliga. Jag kan bekräfta det Daniel Vencu Velasquez Castro säger om att den senaste forsknings- och innovationspropositionen var starkt präglad av pandemin. Jag ser och respekterar det, även om jag inte håller med i alla delar. På samma sätt vore det oansvarigt av oss, fru talman, att inte nu våga in att vi har krig, inte i Europeiska unionen men väl i Europa.

Det innebär att regeringen gör en tydlig prioritering, precis det som Daniel Vencu Velasquez Castro efterfrågar, till förmån för det som kan ha så kallad dual use, det vill säga användas både i det civila och i det militära. Vi har valt att placera ökade medel till ett militärt innovationsprogram och utökad forskning inom försvarsområdet för att stärka Sveriges möjligheter att möta framtida hot.

Innebär detta att det finns delar av intressant och relevant innovationsarbete som därmed blir hackat lägre prioriterade? Jag tycker att man ska vara ärlig och säga ja. I det här läget innebär det att vi gör en omfördelning av en del resurser som tidigare gått till Vinnova. De går nu i stället över till försvarssidan, givet att vi har krig i vår del av världen. Jag försvarar och står upp för denna prioritering. Jag menar att det här också bidrar allmänt till att stärka svensk konkurrenskraft och industrins innovationskraft. Det ger oss en tydlig fördel.

Vidare vill jag påpeka att det är bråttom. Jag har tidigare haft möjlighet att debattera med interpellanten och andra företrädare för Socialdemokraterna, vars stora engagemang i dessa frågor jag verkligen uppskattar, om huruvida vi borde ha just ett strategiprogram för innovation. Jag har inte uteslutit det. Men vi väljer nu att verkställa vad jag tycker är syftet med ett strategiskt dokument på ett annat sätt. Jag tycker att man kan ha respekt för att det finns olika sätt att uppnå målet.

Det de fyra samarbetspartierna presenterade konkret i förrgår och i går var ett uppdrag till Vinnova om att ta fram 5–15 strategiska områden där Sverige måste orka prioritera. Det finns en stor fördel och styrka i Sverige med att vi tycker om att jobba så mycket som möjligt i konsensus, men ibland vill vi ge allt till alla. I ett läge där vi har jättetuff konkurrens från andra måste Sverige bestämma vad vi verkligen ska excellera i och vad vi ska vara absolut bäst på. Då kan man inte prioritera allt.

Fru talman! Det låter något motsägelsefullt när ledamoten säger å ena sidan att regeringen borde bestämma detta, å andra sidan att det är start-up- och scaleup-företagen, de innovativa företagen och näringslivet självt som vet bäst. Regeringen försöker ta hänsyn till båda saker och ta det ansvar vi har men också se att man ute i näringslivet själv vet bäst var mycket av potentialen finns.

Det gör vi genom att ge detta uppdrag till Vinnova och sedan inkorporera det i forsknings- och innovationspropositionen, som regeringen har ansvar för och som riksdagen ska besluta om. Det är ett bra sätt för att möta båda dessa behov.

Anf. 6 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S):

Fru talman! Nej, jag sa inte att regeringen borde bestämma det här. Jag sa att regeringen borde leda arbetet. Det är två helt olika saker.

Nu lägger man över det på Vinnova. Jag kan ge ett konkret exempel på hur regeringen kunde leda detta. Om man ska leda ett arbete kan man till exempel arbeta genom samverkansprogram där man ses kontinuerligt och där det finns ett tydligt syfte och ett mål. Man kan bjuda in höginnovativa bolag, industrijättar, akademien, oppositionen och parterna. Det är så vi har arbetat. Det var ett val vi gjorde när vi satt i regeringsställning, men uppenbarligen är detta inget val som nuvarande regering gör, vilket jag beklagar.

Låt mig citera ur den debattartikel som kom i förrgår där det fanns näst intill inga svar på de stora utmaningar vi ser: ”Vi vill därför särskilt uppmåna de teknik- och forskningsintensiva företagen att dela med sig av sina strategiska avvägningar och vara med i kraftsamlingen.”

Fru talman! Det finns ett enkelt sätt att ta reda på vad de tycker om vilka utmaningar som finns och vägval man behöver göra: Bjud in dem till Regeringskansliet och prata med dem, exempelvis i ett samverkansprogram!

När det gäller att fokusera och göra ett val håller jag med ministern. Vi behöver prioritera och hitta vad Sverige är bra på. Det är därför jag tycker att vi behöver en innovationsstrategi. Det är just en sådan som har arbetats fram i land efter land. Man vill att politiken och näringslivet tillsammans ska komma fram till vad det egna landet är bra på och vad man ska satsa på. Det håller vi i Socialdemokraterna med om.

Men Ebba Busch vill inte ha någon innovationsstrategi, fru talman, och jag förstår inte varför. Jag vill gärna ha svar på frågan varför Ebba Busch inte vill presentera en innovationsstrategi – inte ett strategiprogram, som statsrådet sa. Det här är otroligt viktigt.

Om man ska förstå dessa frågor kan man kan man säga så här: Man kanske inte vinner val på innovationsstrategier, men man vinner val på framtidstro. Det är just det innovationer ger.

Anf. 7 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Jag håller med om så mycket av ansatsen i ledamotens sista anförande att jag egentligen skulle vilja applådera, men jag håller inte med om det lite fyrkantiga sättet att resonera om formen. Jag beklagar att jag använde ett annat ord i stället för innovationsstrategi, men det bevisar lite grann min poäng.

Vad är syftet? Vi är båda två ute efter att ha en tydlig strategi och en tydlig riktning för vad Sverige ska prioritera framgent. Jag tycker att vi gör det på ett gott sätt, dels genom forsknings- och innovationspropositionen, dels genom uppdraget till Vinnova, som ska inkorporeras i delar av detta. Det kan inte bli tydligare. Det är ett glasklart uppdrag om 5–15 strategiska tekniker som ska prioriteras.

Mitt jobb går ut på att ha en kontinuerlig dialog med näringslivet i stort men inte minst också specifikt de innovativa företagen. Senast i går hade jag möjlighet att besöka Studsvik. De hade inte haft ministerbesök sedan 1977, tio år innan jag föddes. Trots att de bedriver forskning i framkant och i absolut världsklass och driver den här framtidstron har besök hos dem inte varit något som prioriterats. Det här är ju forskning som innebär att man kan bota cancer och att vi kan få ett bättre fungerande energisystem.

Samma sak gäller Ericsson och Science Park i Mjärdevi, där jag var dagen innan. Det hade då gått 40 år sedan Olof Palme var där vid invigningen. På dagen 40 år senare var jag på plats där och lyssnade till dem om vad som är avgörande i till exempel open ran-frågorna för att de ska kunna bedriva sitt arbete framgent.

De hyllade det uppdraget som vi nu har gett. Det är den respons vi fått från näringslivet hittills. Jag tror att vi båda är överens om målet. Sedan är det uppenbart att vi har lite olika syn på vägen dit. Jag tackar för interpellationen.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 7 Svar på interpellation 2023/24:715 om uppföljningen av statliga bolags risktagande

Anf. 8 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Fru talman! Tobias Andersson har frågat mig vilka åtgärder jag och regeringen avser att vidta för att kontrollera vilket risktagande som sker i statliga bolag. Han har vidare frågat om jag och regeringen avser att se över i vilken utsträckning de statliga bolagen säkerställer en sund konkurrens utan missbruk av de egna maktmedlen.

LKAB, Vattenfall AB och övriga bolag med statligt ägande lyder under samma lagar som privatägda bolag. Det är bolagets styrelse och ledning som ansvarar för den löpande förvaltningen av bolagets operativa verksamhet. I detta ingår att säkerställa en ändamålsenlig intern kontroll, riskhantering och regelefterlevnad för bolagets projekt. Jag förväntar mig att de aktuella bolagen lever upp till de krav som ställs på styrelserna och ledningarna.

Regeringen har högt ställda förväntningar på bolag med statligt ägande. Statens ägarpolicy anger att bolag med statligt ägande ska främja ett

långsiktigt hållbart värdeskapande och agera på ett sådant sätt att de åtnjuter offentligt förtroende.

De statligt ägda bolagen ska säkerställa att missbruk inte sker av den särställning som det kan innebära att vara ett bolag med statligt ägande, och bolagen ska följa såväl konkurrenslagstiftningen som EU:s bestämmelser om statligt stöd.

I statens ägarpolicy framgår också bland annat det så kallade samordningsansvaret som innebär att styrelsen genom styrelseordföranden ska samordna sin syn med företrädare för ägaren när bolaget står inför särskilt viktiga avgöranden.

Som ägare har staten kontinuerligt uppföljningar med alla bolag med statligt ägande genom så kallade ägardialoger. Ägardialogen är ett viktigt verktyg för att följa upp att bolaget agerar på ett långsiktigt och ansvarsfullt sätt och att diskutera aktuella frågor av väsentlig karaktär för bolagets verksamhet. Som ägare har staten vid ägardialoger med LKAB och Vattenfall AB betonat vikten av att styrelserna för bolagen överväger lämpliga tidpunkter för ägarsamordningar inför framtida större investeringar.

Anf. 9 TOBIAS ANDERSSON (SD):

Fru talman! Tack för svaret från ministern!

Några av de största och mest riskfyllda industriprojekten i svensk historia sker i dag i statlig regi. Det tydligaste exemplet är det gröna stålet som de helt eller delvis statliga bolagen LKAB, Vattenfall och SSAB ägnar sig åt. Det är med andra ord inte privata aktörer som väljer att ta denna risk.

Dessutom har högriskprojekten fått ytterligare statliga stöd genom omfattande bidrag. Utöver de tidiga stöden fick Hybritinitiativet nyligen stöd från Industriklivet genom Energimyndigheten om hela 3,1 miljarder kronor, vilket sannolikt är ett av de enskilt största industristöden som betalats ut i svensk historia.

När det krävs att offentliga aktörer kliver in drivna av ideologiska övertygelse och med bidrag eller krediter från det offentliga, som om det inte räckte med att bolagen redan var offentliga, bör man dra öronen åt sig enligt min mening.

Det vore inte första gången som så kallade gröna bubblor spricker med mångmiljarder i förlust som följd. I detta fall skulle det vara mångmiljardförluster för Sverige AB och för alla svenskar.

Att det nämnda projektet dessutom påbörjades utan formell ägarsamordning med regeringen, trots de stora samhällskonsekvenser som är förknippade med projektet, är ytterligare ett varningstecken.

Nu har vi som tur är en ny regering på plats som jag vet vågat föra frågor på tal med de berörda bolagen och som har en annan syn på ägarstyrningen av desamma. Men i den externa retoriken tycker jag mig fortfarande höra samma förtjusning över dessa riskprojekt som den förra regeringen led av.

Mot denna bakgrund valde jag att ställa först en skriftlig fråga till ministern i februari. Jag fick ett svar som belyser hennes förtroende för bolagens ledningar och styrelser samt att det sker kontinuerliga avstämningar och uppföljningar med dem.

Prot. 2023/24:116
17 maj

Svar på
interpellationer

Detta är naturligtvis bra. Men sedan dess har det publicerats flera rapporter och även lyfts fram kritik från andra håll. Så sent som denna vecka släpptes antologin *De norrländska stålsatsningarna – frälsare eller gökunge?* med Magnus Henrekson som redaktör. Där har man lyckats samla ett flertal uppsättningar med rapporter från meriterade forskare.

Fru talman! Givet denna utbredda kritik, inte minst rörande bristande genomlysningar av projekten från såväl medier som politik, lämnade jag även in denna interpellation i vilken jag frågade ministern ifall regeringen kommer att vidta några åtgärder kopplat till det risktagande som sker i statliga bolag samt om man anser att de statliga bolagen på ett rimligt sätt nyttjar de maktmedel de ändå sitter på.

Elisabeth Svantesson belyste i sitt svar att det sker återkommande ägar-dialoger och att bolagen följer den gängse lagstiftningen och att regeringen har höga krav och förväntningar på bolagen. Det tycker jag är positivt.

Det jag däremot kanske saknar något i ministrerns svar är just resonemanget om de risker som är förknippade med projekten. I går kommunicerade Riksrevisionen att man kommer att granska LKAB:s omställning. I ljuset av det skulle jag vilja fråga ministern om hon är säker på att bolaget har agerat korrekt samt genomfört lämpliga avvägningar kopplat till den risk som det nu tar.

Anf. 10 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Fru talman! Tack, Tobias Andersson, för frågan!

Det är en fråga som väcker stor diskussion, precis som ledamoten är inne på. Det är bra att hela de väldigt stora investeringsplanerna som nu finns också ska granskas. Men det finns några saker som jag vill understryka och kanske addera för den som inte dagligdags håller på med de här frågorna.

Jag ska säga någonting kort om LKAB. LKAB är inte vilket bolag som helst. Det är ett bolag som är viktigt för Sverige och för svenskarna. Det är ett bolag som genererar väldigt stora värden. Bara förra året omsatte det 43 miljarder. Det delade ut drygt 7 miljarder till svenska folket, det vill säga staten.

Det är ett bolag som är stabilt och går bra och nu har gjort det under flera år. Det är också ett bolag som är viktigt för EU och för företag inom unionen. Av all malm som bryts är det 80 procent som bryts via LKAB.

Det är ett bolag som har lång och stor erfarenhet med goda resultat. Det är väldigt viktigt för industrin i Sverige och för många andra. Dessutom har man nu hittat fyndigheter. Det är också viktigt att påpeka.

Vad vi vet handlar det om Europas största kända fyndighet av sällsynta jordartsmetaller och till exempel fosfor, något som är väldigt viktigt för framtida omställning så att våra länder i EU blir mer självförsörjande.

Allt detta är ändå viktigt att ha sagt. I debatten låter det ibland som att det är bolag som leker på en marknad. Detta är som jag ser det ett bolag som är väldigt tydligt med en inriktning av omställning och som i detta tar steg för steg.

Det finns två frågor som Tobias Andersson har riktat till mig, och jag uppskattar dem. Det handlar om risktagande men också om ägarsamordning.

Alla bolag måste naturligtvis ta vissa risker. De riskerna är det i grund och botten upp till bolagens styrelser att bedöma och ta ansvar för. Självklart måste man ta risker. Sedan kan man alltid diskutera vilken typ av risk.

Det i sig är inte en fråga för mig som ägarminister. Men vad är då en fråga för mig? Låt mig säga det i det här första inlägget. Den nya regeringen och jag är ansvariga för bolagen. Vi är väldigt noga med tydlig styrning och täta dialoger för att följa varje steg i utvecklingen.

Vi har såklart också många opolitiska tjänstemän som hela tiden jobbar med bolagen för att följa just detta. Det är viktigt. Det är just svenskarna, skattebetalarna, vi tillsammans, som äger detta.

Detta är heller ingen kvartalsekonomi. Det är långsiktiga värden som ska fortsätta att generera både pengar och också andra värden för både Sverige och för andra länder i exempelvis den gröna omställningen.

Det svenska stålet är viktigt. Självklart ska man ta risker. Framtiden kommer att utvisa om man tar för stora risker. Frågan om ägarsamordning är också en del av frågan i interpellationen. Under den förra regeringen gjorde det inte en ägarsamordning. Jag kan tänka mig att det säkert hade behövts.

Nu följer vi detta steg för steg och har nära en väldigt nära dialog med styrelsen om när den anser att det är lämpligt och läge att ha en ny ägarsamordning. Det ska initieras just från styrelsen.

Tobias Andersson kan känna sig lugn i att bolaget som vi ser är viktigt både för Sverige och också för andra länder på grund av det stål och den malm som finns i gruvan ska fortsätta att generera värden framöver.

Man har ett långsiktigt mål om just avkastning. Jag litat i grund och botten på att styrelserna, som också vi utser, lever upp till detta.

Anf. 11 TOBIAS ANDERSSON (SD):

Fru talman! Tack på nytt för det svar som jag fick av ministern!

Jag ska försöka att bryta ned det något. Jag delar i grunden synen ministern har på vilket viktigt bolag LKAB är, har varit och kommer att förbli. Det är inte minst givet de utmaningar som ministern nämnde.

Vi behöver i allt större utsträckning bli självförsörjande av inte minst sällsynta jordartsmetaller men även andra typer av mineraler och metaller. Det är oerhört viktigt inte minst ur ett totalförsvarsperspektiv. Där är vi eniga.

Jag har däremot en något mer skeptisk ingång till de nya projekt som man ägnar sig åt och de 70 terawattimmar som LKAB självt avser att förbruka, alltså ungefär halva Sveriges elkonsumtion i nuläget, för ett enskilt projekt. Man avser att gå till el för att gå vidare i nästa steg i förädlingskedjan med den malm som man brutit, om man förenklar det något. Det är där jag har viss kritik.

Jag delar däremot de utmaningar man har med att bryta sällsynta jordartsmetaller och att inte minst få ut fosfor och malm. Men där är frågan hur det kommer att gå om man också investerar miljardbelopp i de betydligt mer riskfyllda projekten.

Risken finns att man lägger för stort fokus på sidoprojekt och att den ordinarie verksamheten, den ministern belyser som så viktig, därmed hamnar något på efterkälken. Det gäller inte minst om det skulle visa sig att vi inte får fram de 70 terawattimmarna, att infrastrukturen inte löser det, att kompetensförsörjningen inte löser sig eller att någonting annat fallerar.

Därmed står både bolaget och i förlängningen staten med enorma miljardförluster, vilket kraftigt skulle kunna påverka den ordinarie verksamhet som jag och ministern båda tycker är central för såväl bolaget som Sverige och Europa. Jag upplever att ministern och jag har samma ingång men kanske lite olika nyanser.

Rörande om det är en fråga för ministern vilka risker bolaget tar delar jag inte uppfattningen att det inte är en fråga för ministern och att detta bara skulle vara upp till styrelsen. I sitt första svar säger ministern att ”i statens ägarpolicy framgår också bland annat det så kallade samordningsansvaret som innebär att styrelsen genom styrelseordföranden ska samordna sin syn med företrädare för ägaren när bolaget står inför särskilt viktiga avgöranden”. Det skedde inte, vilket både jag och ministern har påtalat i detta fall. Det är också en av anledningarna till att Riksrevisionen nu ska granska detta. Det är en brist i gängse ägarstyrning att det måste komma från bolagets styrelse.

Fru talman! När det rör sig om sådana här enormt samhällsomvälvande omställningar och risktaganden från statliga bolag tycker jag att även staten, ministern själv, skulle kunna kalla till en ägarsamordning med det berörda bolaget. Det är märkligt att det endast kan ske från styrelsen, som av naturliga skäl kanske främst ser till bolagets intressen medan ministern och politiken behöver se till samhällets intressen.

Jag vill ställa en rak fråga. Är ministern öppen för att utvidga möjligheten även för staten, till exempel genom ansvarig minister, att kalla till ägarsamordning med de statliga bolagen när det är påkallat av samma skäl som styrelsen ska kalla till det men där det har brustit?

Man får vara ärlig, fru talman, och säga att det har varit en politiserad styrning av bolaget och riskerar att förbli så. Då kanske man inte bara har tittat på den ingenjörsmässiga delen, utan man har varit färgad av ideologiska övertygelser, vilket sannolikt har föranlett att man inte har kallat till ägarsamordning trots att det borde ha skett.

Är ministern öppen för att utvidga statens möjlighet att kalla till ägarsamordning med statliga bolag?

Anf. 12 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Fru talman! Tack återigen, Tobias Andersson, för en viktig fråga som berör väldigt många och som handlar om stora pengar!

Jag vill vara tydlig med några saker. Självklart bryr jag mig som minister för de statliga bolagen om huruvida bolag tar för stora risker eller inte. I grund och botten är vi tydliga med varje bolag som vi har möte med, vilket vi har regelbundet i och med våra ägardialoger, att de har avkastningskrav på sig och att det är detta de ska leva upp till.

I detta finns också i viss mån en risk. Varje bolag måste såklart i varje steg tänka långsiktigt. Vart leder detta bolaget långsiktigt? Skapar det långsiktigt hållbara värden? Det är det här jag menar med risk. I varje enskilt mindre beslut är det självklart styrelsen som fattar besluten.

Jag tycker att det är bra att påminna sig om några saker. Tobias Andersson är inte vem som helst; han är ordförande i näringsutskottet här i riksdagen. Det finns en ton i det han säger om att man inte just nu litar på de beslut som fattas. Det är inte jag som fattar dessa beslut. Bolaget tar ett steg i taget, och man testat varje steg. Finns det efterfrågan på det här, och så vidare? Det är inte så att bolagen kastar sig in i ett svart hål, utan de tar

ett steg i taget för att se om det finns efterfrågan och om det finns pengar att tjäna. Om det gör det är det en enorm möjlighet, för här handlar det både om pengar och om att få ned utsläppen på ett dramatiskt sätt.

De bolag som nu nämns, men också många andra privata bolag i Sverige, går mer och mer hand i hand. Även om de är konkurrenter samarbetar de om att få ned utsläppen i Sverige men också om att hjälpa till i andra länder, vilket jag tycker är väldigt bra.

Med det sagt vill jag bara komma tillbaka till att vi självklart hela tiden för dialoger med bolagen, och även med detta stora bolag. Just ägarsamordning, som är något speciellt som man ska kalla till eller en fråga som ska väckas av styrelsen, sker när bolagen står inför särskilt viktiga avgöranden. Jag ser framför mig att styrelsen behöver kalla till en sådan samordning när man själv bestämmer sig för åt vilket håll man ska gå. För ännu är vi inte där, och bolagen är inte där. Det är viktigt att påpeka det.

Slutligen: Tobias Andersson talade i sitt första inlägg om Industriklivet och att dessa statliga bolag minsann har fått pengar. Men Tobias Andersson, som är ordförande i näringsutskottet, vet att vi har förhandlat fram Industriklivet, Klimatklivet och annat. Han vet att bolagen bara får ta del av dessa resurser och pengar om de lever upp till högt ställda krav. Det gäller privata eller statligt ägda bolag. Just i det här fallet har dessa bolag fått ta del av detta för att gynna den gröna omställningen. Man kan ha olika åsikter om detta, men det är det som är fallet. Det har vi dessutom förhandlat om.

I grund och botten följer vi det här väldigt noga. LKAB är, som jag sa, ett viktigt bolag för Sverige men också för betydligt fler länder och för fler industrier än de svenska. Dessutom har man nu en ambition att få ned utsläppen, och det är i grunden väldigt bra. Men det kommer man inte att kunna göra, och det ska man inte göra, genom att göra avkall på avkastningen. Det är den stora frågan: avkastning, lönsamhet och långsiktighet. Det här handlar om långsiktiga projekt – inte bara på ett eller två år, utan långt in i framtiden.

Jag skulle vilja höra från Tobias Andersson vad det är just nu i LKAB:s styrelse, där vi nu också har förstärkt till exempel gruvkompetensen, som gör att han känner sig tveksam. Jag tycker att man alltid ska vara tveksam, eller rättare sagt ställa kritiska frågor. Det är min grundpersonlighet i alla sådana här typer av satsningar.

Jag ser att man har påbörjat någonting som hittills har gått bra, och vi får se hur det kommer att fortsätta steg för steg. LKAB har fram till nu gjort enormt bra resultat och gett stora utdelningar till staten och till svensarna. Vad är det som gör att Tobias Andersson är tveksam just i detta?

Anf. 13 TOBIAS ANDERSSON (SD):

Fru talman! Det jag är tveksam till är att man ska göra någonting helt nytt. Man ska ta en helt obeprovad teknik på en industriell skala som inte har skett någonstans i världen. Man ska ta risker som aldrig tidigare har tagits i denna utsträckning. Man ska göra anspråk på halva Sveriges elproduktion till ett enskilt projekt som inte bär sig kommersiellt. Det bär sig bara tack vare ETS, utsläppshandelsystemet, plus en ambition att det ska komma koldioxidtullar in i Europa.

Jag vet att ministern är en vän av marknadsekonomi. Men det är först när man har satt hela marknaden ur spel som produkten kanske blir kom-

mersiellt gångbar, såvida ingen gör den billigare och bättre någon annanstans med någon av de andra tekniker som utvecklas. Det är endast då produkten skulle fungera – på en marknad som inte längre finns.

Det är det här jag är tveksam till. Jag är tveksam till att bolaget kommer att kunna ha den typ av avkastning till staten som man har haft historiskt om man väljer att ägna sig åt det här.

Med det sagt tycker jag att det är positivt att ministern är tydlig med att det här behöver ske stegvis. Det är en något ny retorik, för man har ju i alla sammanhang pratat om 70 terawatt. Det är det som har lagt grunden för planeringsmålet. Nu har vi som tur är kontrollstationer, så det kan revideras om man inte lyckas. Men från bolaget och politiken har det varit 70 terawatt och fullständig omställning som har varit på tal.

Nu tycker jag mig höra att man från såväl ministern som statssekreteraren och till viss del även från bolaget självt är något mer försiktig i sin retorik och säger att man hela tiden behöver göra en genomlysning av om man kan sälja denna produkt givet de här förutsättningarna. Det är väldigt efterlängtat, fru talman, och jag vill tacka ministern för det.

Med det sagt: Det här är enorma risker som inte har tagits tidigare. Jag förstår att ministern inte vill uttala sig direkt om det, men jag återkommer till frågan: Tycker ministern att det är rimligt att det bara är bolaget som kan kalla till ägarsamordning?

Anf. 14 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Fru talman! Jag uppfattar att vi är överens om en hel del, nämligen att LKAB är ett viktigt bolag som genom åren har levererat starka resultat och skapat stora värden. Det vill bolaget fortsätta att göra, och det vill vi, riksdagen och regeringen, att bolaget ska fortsätta att göra.

När man ger sig ut på nya resor med innovation innebär det ibland risker. Det gör det i privata bolag, och det gör det i statliga bolag. I Norrland pratar man nu om nyindustrialisering, men självklart finns det också många andra risker totalt sett där. Det handlar om elförsörjning, om bostäder, om kompetensfrågor och om mycket annat som bolagen också har ett ansvar för. Det handlar inte bara om den här diskussionen utan gäller även i en bredare bemärkelse. Men också vi i det offentliga, både kommuner och regioner och stat, har ett ansvar.

I grunden är det bra att bolagen satsar på den gröna omställningen och att man nu har hittat dessa fantastiska fyndigheter som kan göra stor skillnad och förlänga LKAB:s verksamhet. Man förlänger hela gruvverksamheten för lång tid framåt.

Jag menar att det kommer att vara dags för en ägarsamordning framöver, när de stora besluten ska fattas. Jag uppfattar det inte som Tobias Andersson och en del andra bedömare, att man har fattat ett enda beslut som ligger där i framtiden. Det är ju en målbild, och så jobbar man sakta men säkert för att se om det finns efterfrågan, om tekniken finns på plats och om man kan gå vidare.

Jag kan lova Tobias Andersson och alla andra i den här kammaren att vi kommer att följa frågan oerhört noga. De statliga bolagen ska generera värden, men som jag brukar påminna om har de som sitter i en sådan styrelse verkligen svenska folket på axeln. Det är inte ingen ägare bara för att det är en statlig ägare, tvärtom. Det är väldigt många som äger dem tillsammans.

Detta är viktigt avkastningsmässigt, och det är viktigt för omställningen. Det här är också en viktig diskussion. Att ha en debatt om detta påverkar såklart beslut i olika faser. Det är också välkommet att Riksrevisionen granskar det.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Prot. 2023/24:116
17 maj

Svar på
interpellationer

§ 8 Svar på interpellation 2023/24:731 om åtgärder för att förhindra nazistattacker

Anf. 15 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Mattias Vepsä har mot bakgrund av vad som hänt i Gubbängen, Gislaved och Västerås, där nazister med våld och hot försökt avbryta politiska möten och där deltagare skadats, frågat mig om jag och regeringen inser att högerextremismen är ett reellt hot och vad jag och regeringen avser att vidta för åtgärder.

Låt mig börja med att konstatera att vi befinner oss i ett läge där Sverige måste hantera tre huvudsakliga hot mot vår inre säkerhet parallellt: olika statliga aktörer som agerar fientligt mot Sverige, den organiserade brottsligheten samt terrorismen och den våldsbejakande extremismen. När det gäller den våldsbejakande extremismen delar jag Mattias Vepsäs uppfattning att högerextremism utgör ett reellt hot. Detta kommer också till uttryck i regeringens nya nationella strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism, som omfattar insatser mot terroristbrottslighet och andra ideologiskt motiverade brott.

Sett över lite längre tid kommer hoten från våldsbejakande extremism från flera olika håll: högerextremismen – som jag redan har nämnt –, den våldsbejakande islamismen och den autonoma vänstern. Vi måste ha bredden och långsiktigheten att hantera alla dessa samtidigt. Under senare år har det framför allt handlat om högerextremism och våldsbejakande islamism.

Fysiskt våld står ut och måste fördömas med särskild kraft. De ansvariga för sådana dåd ska gripas och lagföras för sina brott. Även andra allvarliga störningar som syftar till att tysta meningsmotståndare och sabotera möjligheten till öppen debatt och dialog motiverar ett entydigt avståndstagande. Allt detta fräter på vår demokrati och omöjliggör i förlängningen ett öppet, demokratiskt samtal.

För att den nationella strategin ska kunna fungera som ett effektivt redskap i det praktiska arbetet har regeringen gett ett uppdrag till Center mot våldsbejakande extremism vid Brottsförebyggande rådet, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, att vidta åtgärder för att införliva strategin i sina verksamheter. Genom att dessa fyra myndigheter har möjligheter att snabbt nå ut, både gemensamt och genom sina egna nätverk och samverkansstrukturer, bedömer regeringen att strategin mot våldsbejakande extremism och terrorism i och med detta särskilda uppdrag ges förutsättningar att få genomslag på nationell, regional och lokal nivå.

Regeringen gav dessutom i juli 2023 de 15 myndigheter som ingår i Samverkansrådet mot terrorism i uppdrag att utveckla och intensifiera arbetet mot terrorism och våldsbejakande extremism i syfte att stärka Sve-

riges säkerhet. Myndigheterna ska mot bakgrund av det försämrade säkerhetsläget intensifiera sin samverkan, och Säkerhetspolisen ska samordna den långsiktiga utvecklingen av detta arbete.

I augusti förra året fick också Brottsförebyggande rådet i uppdrag att förstärka nationell samverkan och samordning för att förebygga radikalisering och våldsbejakande extremism, även detta inom ramen för deras verksamhet vid Center mot våldsbejakande extremism.

I början av maj hade jag möten med myndighetsföreträdare och representanter för samtliga riksdagspartier för att diskutera läget och åtgärder. Slutsatsen var entydig och samstämmig: Vi måste gemensamt stå upp för vårt fria och öppna samhälle. Med den nationella strategin som bas, pågående uppdrag och myndigheternas förstärkta samverkan finns goda förutsättningar att bemöta hot från våldsbejakande extremism och terrorism och utveckla effektiva förebyggande insatser.

Jag och regeringen kommer fortsatt att noggrant följa arbetet och är förstuds beredda att vidta ytterligare åtgärder om det bedöms nödvändigt.

Anf. 16 MATTIAS VEPSÄ (S):

Fru talman! Tack för svaret, justitieministern!

Detta är en återkommande diskussion här i kammaren. Jag har återkommande under de år som Gunnar Strömmer varit justitieminister i Sverige lyft att hat- och hotaktiviteterna i den högerextrema miljön växer. Framför allt ser vi det i hur man i dag är beredd att ge sig på demokratiska krafter, civilsamhällets organisationer, studiecirklar, möten och demonstrationer. Inte minst blev detta tydligt veckan inför första maj och under första maj, men också i samband med det avslöjande som nu har kommit om att desinformation och hat och hot online är något djupt organiserat.

Vi delar såklart uppfattningen att detta är ett hot. Jag är glad över att justitieministern i dag nämner högerextremism på ett tydligare sätt. Jag har i dessa debatter haft en återkommande fundering, nämligen att just högerextremismen verkar vara svår att benämna och ta hand om på det sätt som krävs. I flera debatter har ministern – i och för sig mycket riktigt – påpekat att vi har en massa olika hot. Den nya strategin som nämns här slår ihop terrorism, våldsbejakande extremism från både höger och vänster och islamistisk extremism. Vi är i sak överens om det. Vi socialdemokrater vill dock ha tydligare besked, efter de händelser som vi har bevittnat nu under våren, om vad ministern och regeringen avser att göra för att skydda civilsamhället.

Jag har under veckan ägnat tid åt att lyssna till vittnesmål från Västerås. Vi såg under första maj hur ett dussintal maskerade män kommer instormande med rökgranater, banderoller och flaggor, ställer sig framför scenen, vecklar upp banderollerna, viftar med sina fanor och smäller av knallskott – detta i en miljö där Socialdemokraterna på första maj anordnar en familjedag.

På denna plats befinner sig mängder av familjer. Det var dessutom, som i dag, en vacker dag med solsken och värme. Det var ett fantastiskt firande. Trots att regeringsunderlagets största parti ville se kortare förstamajtåg fick vi längre förstamajtåg. Många människor runt om i landet valde att hänga med, att vara med och demonstrera, vilket är deras demokratiska rättighet.

I den här miljön stormar alltså denna gruppering in och skrämmar människor. Barnen gråter. Föräldrarna blir livrädda. Också de som arrangerar mötet ställs inför en fruktansvärd situation, då man inte vet vad de här grupperingarna är redo att göra. Det vi vet är att representanter för just den här gruppen, inte bara i Sverige utan runt om i Europa, har bjudit in sig själva till skolsalar, idrottshallar och gym. Vi vet att de är redo att gå till attack. Vi ser runt om i Europa att det är så. Vi ser hur dessa miljöer växer online och hur de hatar och hotar. Vi ser hur de utbildar sig i konfrontation. Vi ser nu också hur de är beredda att skrämma barn och barnfamiljer på arbetarrörelsens högtidsdag.

Mot den bakgrunden undrar jag om ministern skulle kunna redogöra för om det finns ytterligare konkreta saker att göra. Kan vi från denna kammar och från Regeringskansliet, till exempel med polisen, se till att civilsamhällets organisationer får ett tydligare stöd och får riskbedömningar gjorda när demokratiska möten, studiecirkel och demonstrationer anordnas? Och vad gör ministern för att en gång för alla motverka att demokratiska krafter ska behöva vara rädda vid sina arrangemang?

Anf. 17 ANNIKA STRANDHÄLL (S):

Fru talman! Tack, justitieministern, för att du är här för den här debatten!

Jag vill beskriva dagen i Gislaved, där jag talade. Du vet att det är ett litet samhälle i Småland med 29 000 invånare. Vi började med att gå i ett förstamajtåg tillsammans. Det var ganska många från den lilla orten som hade samlats. De tyckte nog att det var någon spännande som skulle tala. Vi gick runt i Gislaved bakom drillflickor och en blåsorkester.

Sedan gick vi till familjedagen i Dalenparken, där det hade pågått aktiviteter sedan förmiddagen. Där fanns hoppborg, stånd med popcorn, korvgrillning och våfflor. Det var en ganska spännande händelse i Gislaved. Det var den första varma vårdagen. Människor satt på balkongerna och drack kaffe. Många var väldigt glada. Barn sprang runt. Det var ballonger. Du ser bilden framför dig, Gunnar Strömmer.

Först uppträdde elever från musikskolan. Det var två förtalare. Jag gick upp på scenen och började tala. Jag hade en fantastisk fin park framför mig och en gräsmatta till höger. Jag såg inte riktigt – det var utanför mitt synfält – utan bara hörde att det körde in bilar. Det började utbryta en form av kalabalik. Ut ur bilarna välldes tio tolv personer. De hade med sig megafoner och tändvätska. Det fanns knivar i bilarna. De började skrika, gapa och avbryta mitt tal med alla möjliga invektiv. Du känner till det väl. Du kan ju det här med högerextremism, Gunnar Strömmer.

Jag hörde att det uppstod tumult. Jag såg fortfarande inte riktigt. Jag genomförde mitt tal, på den samlade publikens uppmaning. Det var både socialdemokrater, fackfolk och vanliga Gislavedsbor i alla åldrar som stod där. När jag avslutat mitt tal gick jag ned. En 80-årig dam med en lika ålderstigen man bredvid sig satt på en plaststol en bit bort på gräsmattan. Hon grät hejdlöst. Hon har gått på alla förstamajdemonstrationer i hela sitt vuxna liv. När hon bad dem dämpa sig, eftersom hon ville lyssna på talaren, blev hon attackerad och nedknuffad på marken. Hon hade ont.

Avslutningsvis vill jag ställa en fråga till justitieministern. Du är en klok person. Jag har följt dig under stora delar av din karriär i dina olika roller. Jag skulle vilja fråga dig och höra dig resonera om vad du tror om

regeringens organiserade samarbete med ett parti som är bildat av Nordiska rikspartiet, Bevara Sverige svenskt, Framstegspartiet och Sverigepartiet. Den nuvarande partiledaren gick med när Anders Klarström, som har en bakgrund i Nordiska rikspartiet och är nazist, var partiledare. Tror du att det organiserade samarbetet i Sveriges regering kan påverka hur allvarligt regeringen ser på hotet från högerextremismen?

(ANDRE VICE TALMANNEN: Jag vill påminna om att vi bör tilltala varandra med för- och efternamn eller med ministern.)

Anf. 18 ANNA WALLENTHEIM (S):

Fru talman! Jag vill tacka Mattias Vepsä för en otroligt viktig interpellation och Annika Strandhäll, som förmedlar något som det är viktigt att fler människor får ta del av. Det vi hör och det vi ser är nämligen attacker mot demokratin.

Jag vill inleda med ett citat, fru talman. Det är: Inget hände. Jag hade tur. Det och liknande meningar har jag hört från riksdagskollegor men också politiker runt om i landet när vi samtalat om hur förstamajfirandet var, vad man gjorde och så vidare.

Min uppfattning är att ingen politiker någonsin ska behöva säga: Inget hände. Jag hade tur. Ingen politiker ska någonsin behöva ha tur för att inte bli attackerad. Ingen politiker ska behöva ha tur för att kunna utföra sitt uppdrag.

I det här huset är vi 349 ledamöter som tar ansvar. Runt om i vårt land är vi tusentals politiker som vill ta ansvar. Vi är tusentals människor som vill ta ansvar för demokratin. Vi ägnar en del av vår fritid och en stund av våra liv åt att faktiskt försöka göra skillnad för demokratin. Vi behöver bli ännu fler.

Attackerna både i Gubbängen, som skedde före första maj, och under första maj är tyvärr inte isolerade händelser. Vi ser attacker även mot föreningslivet och mot civilsamhället. Människor stormar möten och så vidare för att göra motstånd.

Vi behöver som sagt bli fler som vill ta ansvar för vårt land och för vår demokrati. Jag har vid flera tillfällen nämnt att jag är en av de riksdagsledamöter som träffar flest gymnasieklasser. Det är något av det roligaste och viktigaste jag vet i mitt uppdrag. Det är otroligt viktigt att träffa den framtida generationen, för att få dem att förstå att även de har möjlighet att en dag vara i det här huset. Det spelar inte någon roll vem man är, vilken bakgrund man har och så vidare. Vi kan alla ta ansvar för vårt land och för vår demokrati.

Jag träffar de här skolklasserna för att jag vill uppmuntra dem och säga att detta är något av det roligaste man kan göra. Jag hoppas att ni också vill ta den chansen en dag, oavsett vilket parti ni tillhör. Det är viktigt att det finns en generation som tar över den dag vi i den här kammaren inte är beredda att fortsätta.

Det är framtiden jag träffar. Och den unga generationen har såklart många frågor. Tyvärr är en av dem: Är du någonsin rädd? Då får man stå framför skolklasserna och berätta vad det faktiskt innebär att vara politiker och att vi ibland får uppleva de här attackerna.

Jag har, tack och lov, aldrig behövt möta något fysiskt hot. Men psykiskt och digitalt får jag desto mer. Jag ber om ursäkt för det jag säger nu,

fru talman, men jag får tyvärr många gånger höra: sossehora. Människor har också mejlat till mig och skrivit: Jag hoppas att du blir våldtagen, så att jag kan stå bredvid och skratta.

Detta är också attacker mot politiker och mot vår demokrati. Därför blir min fråga till justitieministern: Hur kan vi jobba mer för att fler unga ska vara beredda att ta ansvar för demokratin i vårt land i framtiden, när vi ser att de här attackerna sker och tyvärr ofta mot unga flickor och kvinnor som är engagerade i partier på vänsterkanten?

Anf. 19 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Först och främst vill jag tacka Mattias Vepsä för möjligheten att diskutera de här viktiga frågorna i dag och för en utmärkt interpellation. Jag vill också tacka för mycket tankvärda vittnesbörd om vad som hände i Gislaved och på andra ställen under förstamajfirandet i år.

Jag börjar med att kroka i Anna Wallentheims fråga på slutet. Vilka demokratiska värden är det som står på spel? Utöver den personliga säkerheten är det över huvud taget ett fritt och öppet samhälle, ett levande civilsamhälle och en attraktionskraft som kan göra att unga engagerade människor vill söka sig till inte bara politiska partier utan också annat samhällsengagemang och samhällsdebatt.

Det är klart att det finns en skala av olika hot mot det fria och öppna samhället, men det är klart att det fysiska våldet och hotet om fysiskt våld måste ses som det mest brutala uttrycket för en sådan hotbild och tas på särskilt stort allvar. Det är därför många på goda grunder – alla – reagerade mycket kraftfullt mot det som först hände mot ett möte arrangerat av Vänsterpartiet – även Miljöpartiet, tror jag – i Gubbängen utanför Stockholm och på några andra ställen i nära anslutning.

Om vi breddar bilden och är uppriktiga har politiskt våld över en längre tid riktats från olika håll och åt olika håll. Det understryker vikten av att över lång tid ha ett starkt och kompromisslöst engagemang mot all extremism, i synnerhet den som är våldsbejakande.

Låt mig nämna vad som präglar de åtgärder som regeringen har vidtagit på området. Mattias Vepsä antyder att jag skulle ha haft svårt att uttala samma tydlighet när det gäller högerextremt våld som annat våld. Men det går inte att hitta någon täckning för det alls. Hela utgångspunkten i den strategi som vi har lagt fram mot våldsbejakande extremism är den breda ansatsen; att tala klartext om våld över en längre tid, våldsbejakande extremism och vad som i varje tid är hotet. Det är därför jag har sagt att vi över längre tid har sett att hoten kommer från flera olika håll, nämligen den våldsbejakande islamismen, högerextremismen och den autonoma vänstern. Under senare år har våra myndigheter, Säkerhetspolisen, och även regeringen och jag personligen understrukt hotet från högerextremism och våldsbejakande islamism. Det som sedan har gjort att vi har hamnat på en högre terrorhotnivå under förra året var framför allt en eskalering av hotet från den våldsbejakande islamistiska miljön.

I det sammanhanget kan jag svara rakt på Annika Strandhälls fråga om samarbetet med Sverigedemokraterna, att jag skulle ha svårare att tala om dessa frågor än om andra frågor: Det enkla och raka svaret på frågan är nej.

Prot. 2023/24:116
17 maj

Svar på
interpellationer

När vi talar om det högerextrema våldet gör vi det med samma tydlighet och skärpa, samma analytiska och djupa precision som när vi talar om hot och våld från andra håll.

Låt mig avsluta med att säga att utöver det vi redan har gjort – vi har på det sättet legat före kurvan med strategier och uppdrag – skulle jag vilja peka på en viktig slutsats från mötet med alla partier som skedde efter händelsen i Gubbängen. Mattias Vepsä var inne på detta, nämligen det konkreta stödet i samspelet mellan arrangörer och polisen vad gäller riskbedömningar. Utan tvivel har den senaste tidens händelser understrukt betydelsen av att detta inte görs till en rutindialog utan tas på allra största allvar.

Anf. 20 MATTIAS VEPSÄ (S):

Fru talman! Jag tackar justitieministern för svaret.

Vi har haft diskussionen tidigare om vad som ger vad. Jag inledde också mitt första anförande med att säga att vi i grunden är överens om att de olika miljöerna finns, att de måste motverkas och att vi ska bekämpa dem på alla tillgängliga sätt.

Det vi återkommande har diskuterat det senaste året är att när vi ser en ökad aktivitet i en av grupperna, till exempel i militant islamistisk extremism, växer också högerextremismen. Här uppfattar jag att vi inte riktigt har fått gehör för att se allvarligt på detta. Vi har bland annat lyft upp hur det ser ut runt om i EU, och vi har kopplat ihop detta med den oro som jag känner inför att det här hör ihop med konspirationsteorier, med hur högerextrema organiserar sig online i gejmingsmiljöer och når allt fler yngre. Inte minst under våren har vi fått rapporter om att högerextremister även i Sverige hyr in sig i gymnastiksalar i Stockholm under falska namn för att träna kampsport och vara beredda att gå till attack. Senare har vi sett attacker ske på demokratiska möten och på demonstrationer. Här uppfattar jag att man redan för ett år sedan på ett ännu tydligare sätt hade kunnat lyfta upp högerextremismen såväl som hotet från extrem islamism.

Det är viktigt att poängtera att det finns ett parti som utmärker sig. Jag tänkte återkomma till detta senare. Det finns ett parti vars ledande företrädare – vi behöver inte gå in på detta i den här debatten – uttrycker sig på ett sätt som jag skulle säga piskar upp stämningar inte bara här i Sverige utan runt om i hela världen. Det ökar terrorhoten, spridningen av desinformation och hatet mot minoritetsgrupper eller religiösa grupper, exempelvis muslimer.

Jag tänkte kort se om ministern och jag är överens om följande. I Säpos årssammanfattning från 2023 framgår det, precis som ministern säger, att den våldsbejakande islamismen och den våldsbejakande högerextremismen är de stora hoten vi ser. Vi ser också att konspirationsteorier och antistatliga budskap sprids där man vill öka misstron mot samhällets funktioner. Med det riskeras också en urholkning av det demokratiska systemet, tilliten till myndigheter och till institutionerna. Myndigheten beskriver också vad subversiv verksamhet är. Det är intressant. Det som man menar sker, och hur detta bedrivs, är genom metoder som propaganda, desinformation, infiltration, kriminalitet, sabotage och hot om terror.

Expo är en expertgrupp, en organisation, som under årtionden har haft koll på miljön. De menar att högerextrema just nu bedriver ett konsekvent arbete just genom att hota, tysta och skrämma dem som uppfattas som po-

litiska motståndare. Genom hoten får man människor att vara tysta. Under förra året kunde vi se miljöerna utvecklas.

Jag landar i frågan om ministern delar uppfattningen från myndigheterna att det är så det går till, att det är så hoten ser ut, att arbetsmetoden handlar om att skrämma, hota och använda sig av subversiv verksamhet. Delar ministern också min uppfattning att vi ser ett enormt stort hot, att demokratiska röster skräms till tystnad? Om ministern delar uppfattningen, vad kan vi göra ytterligare för att skärpa arbetet utifrån strategin?

Anf. 21 ANNIKA STRANDHÄLL (S):

Fru talman! Jag tackar justitieministern för svaret på min fråga.

Det närmsta invånarna och arrangörerna i Gislaved hade kommit nazism innan den dag jag kom dit och höll tal, som de själva uppgav, var klisterlappar på stolpar utanför kommunhuset. Det var en högst reell förändring i det lilla området. Tanten som blev misshandlad försökte ta en bild på en av flaggorna så att man skulle förstå vilka som var där. Det var de grönvita flaggorna från NMR, och de skrev också om detta på sin hemsida.

Ett organiserat regeringssamarbete med ett parti som i närtid historiskt sett är sprunget ur svensk militant rasism och fascism spelar roll. Många människor i Sverige är oroliga över det de nu ser.

Jag hör vad Anna Wallentheim säger om vad hon blivit utsatt för, och jag kan räkna upp hundratals unga kvinnor och aktiva politiker i min egen rörelse och i andra rörelser som de senaste åren har blivit alltmer utsatta i digitala miljöer.

Jag har själv en egen mapp där jag har samlat på mig sådant som Jimmie Åkesson betecknar som satir och humor. Jag ska lägga ut den vid tillfälle, så får vi se om justitieministern instämmer i beskrivningen.

Tycker verkligen regeringen att man gör tillräckligt? Tror justitieministern inte att ert samarbete påverkar hur ni förhåller er? Jag tror det.

Anf. 22 ANNA WALLENTHEIM (S):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka ministern för svaret, både i det skriftliga utskicket och när det gäller det som har framförts i kammaren.

Precis som ministern nämner i det skriftliga finns det flera reella hot mot Sverige som vi måste ta på allvar. Det är den organiserade brottsligheten, det är terrorismen och det är den våldsbejakande extremismen.

Den nya nationella strategin mot våldsbejakande extremism och terrorism utgör såklart ett viktigt verktyg, och det är viktiga insatser som bland annat myndigheter ska kunna jobba med för att vi ska få stopp på det här.

Det som oroar mig är att högerextremismen har en tendens att hamna lite på efterkälken och av många upplevs som inte lika viktig. Det är där jag hoppas att vi från ministern och från regeringen kommer att få ett tydligt svar att det är precis lika viktigt att jobba med den här typen av frågor.

Jag väljer nämligen alltid att snälltolka människor. Jag tycker att det är viktigt inom politiken att det inte ska vara så mycket käbbel. Det är också en av de saker jag får höra av den unga generationen när jag träffar skolklasser. De tycker att det är lite för mycket sandlåda, och jag tycker att det är viktigt att vi som politiker kan stå upp när vi tycker likadant i frågor.

Vad jag hör ministern säga här i dag är att man ser lika allvarligt på detta som på andra typer av extremism och de andra reella hoten mot vår demokrati. Jag hoppas att man också är medveten om att de här hoten sker

både i de fysiska och i de digitala rummen. Jag hoppas verkligen att vi kommer att se en regering som sätter ned foten i de här frågorna.

Jag tänker fortsätta träffa skolklasser så länge jag har förmånen att vara i det här huset och ha det här uppdraget. Jag kommer att vara ärlig om de hot som faktiskt finns mot politiken. Jag måste berätta för elever vad det faktiskt innebär att vara politiker. Men jag kommer alltid att poängtera att det aldrig är okej att hota, skrämma eller tysta meningsmotståndare, och jag kommer alltid att stå upp för att det här är det mest fantastiska uppdrag man kan ha. Jag älskar att vara riksdagsledamot, och jag kommer inte att låta mig skrämmas.

Jag är säker på att ministern delar min bild av hur otroligt viktigt det är att stå upp för demokratin och att man fortsätter gå från ord till handling.

Anf. 23 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Utgångspunkten för mitt eget och Justitiedepartementets arbete och för regeringens arbete när det gäller bekämpandet av våldsbejakande extremism är de bedömningar som görs av de myndigheter som ansvarar för de här frågorna.

Jag står helt och fullt bakom de bedömningar som görs av Säkerhetspolisen, som bland annat kommit till uttryck i den årsrapport som Mattias Vepsä refererade till. Det är också det kunskapsläget som har varit vägledande när vi utformat den strategi som jag nämnt, alltså den sammanslagna strategin när det gäller arbete mot terrorism och våldsbejakande extremism, eftersom det nu finns en insikt om att snittet är så nära och att det i synnerhet i det preventiva arbetet finns en stor vinst i att tänka på de hoten i ett och samma sammanhang.

Den bild av problemet som Mattias Vepsä redogör för när han hänvisar till Säpos årsrapport präglar också systematiken i strategin. Där är det också entydigt att det Mattias Vepsä tar upp, alltså riskerna i en dynamik där olika extrema riktningar triggat varandra, är en viktig utgångspunkt i arbetet. Det är också en viktig utgångspunkt för det uppdrag som vi har gett till myndigheter med anledning av den strategin. De uppdragen riktas inte mot det ena eller det andra utan tar sikte på att det här återkommer från flera olika håll men också att det är miljöer som i hög grad triggat varandra.

Om man ser på händelseutvecklingen efter Hamas terrorattack mot Israel den 7 oktober och ser på vad det har gjort i de extremistiska miljöerna blir det alldeles uppenbart att de här miljöerna så att säga förstärker varandra. Ironiskt nog kunde de först hamna på samma demonstrationer och förenas i ett slags hat mot Israel, men efter det har det blivit en mer polariserad dynamik där de också triggat varandra.

Jag vill alltså bekräfta den beskrivningen av problemet men också understryka att den insikten och andra är själva utgångspunkten för både det strategiska arbetet och det väldigt operativa arbetet som utgår från uppdragen som jag nämnde.

Frågan är om vi kan göra mer. Jag skulle säga att om vi kan få fullt genomslag för den här strategiska ansatsen och de konkreta uppdragen, som är väldigt operativa till sin karaktär, betyder det att vi som samhälle kommer att flytta fram positionerna rejält mot alla extremistiska miljöer.

Jag vet också att det var en bred process när vi tog fram det här strategiska greppet, där vi förstas inkluderade relevanta myndigheter men också

Kommunsverige, akademin, Forskarsverige och civilsamhället. Kan vi få hela den kraften bakom de här åtgärderna kommer vi som samhälle att flytta fram positionerna rejält.

Sedan är det klart att den typ av händelser som vi såg i slutet av april och under första maj, alltså det fysiska våldet och att det kliver fram på det sättet, understryker betydelsen av att flytta fram positionerna också vad gäller säkerheten och tryggheten för enskilda politiker och för den delen andra opinionsbildare men också för de sammanhang där människor möts och bildar opinion.

Jag tar fasta på att en viktig slutsats i mötet jag refererade till, som vi hade med bland andra partisekreterarna från alla åtta riksdagspartierna efter de här händelserna, var just polisens och Säkerhetspolisens budskap att verkligen ha en tajt relation mellan partier, som vi talade om då, och polisen och mellan arrangörerna och polisen för att kunna få en aktuell riskbedömning och kunna vidta säkerhetsåtgärder som man bedömer är lämpliga och nödvändiga i det konkreta fallet.

Med gemensamma krafter är jag övertygad om att vi kan göra väldigt mycket för att flytta fram positionerna, trycka tillbaka våldsverkarna och värna vårt fria och öppna samhälle.

Anf. 24 MATTIAS VEPSÅ (S):

Fru talman! Det ska vara tydligt och klart när vi lämnar den här kamraren att det finns en person i Sverige som har det största ansvaret för att den här strategin mot terrorism och extremism uppfylls, och det är justitieminister Gunnar Strömmer. Möjligtvis delar statsminister Ulf Kristersson detta ansvar – då givetvis med hela regeringen.

Jag är glad över att Gunnar Strömmer ställer sig bakom den strategi för att motverka terrorism som vi pratat om här i dag. Ministern sa också på Folk och Försvar att detta inte skulle bli en hyllvärmare. Detta skulle leda till aktion, och detta skulle skydda oss.

Stark motståndskraft mot falska uppgifter, rykten och desinformation är ett av målen i denna strategi. Med det sagt och med referens till att man på mötet som genomfördes efter attackerna på första maj sa att vi gemensamt ska stå upp vårt fria och öppna samhälle undrar jag hur det litar med ett partis systematiska användande av hemliga inlägg på sociala medier och en så kallad trollfabrik som blivit avslöjad i veckan.

För att alla som tittar och följer den här debatten ska förstå omfattningen: Detta är inte två tre unga grabbar som inte vet vad de gör. Det handlar om 13 konton på Tiktok, 3 på Youtube och 3 på Instagram med 260 000 följare som bara under de första månaderna publicerade 1 000 inlägg med 27 miljoner visningar.

Vi har här pratat om att man inte ska acceptera desinformation, subversiv verksamhet eller hat och hot och skrämsel från högerextremismen. Hur litar det med att ni samarbetar med Sverigedemokraterna, vars organisation jobbar på just det sättet? Jag vill ha svar på det här i dag. Har ministern och regeringen förtroende för Jimmie Åkessons Sverigedemokraterna, eller kommer ni att stänga trollfabriken? Det ligger i linje med strategin. (Applåder)

Prot. 2023/24:116
17 maj

Svar på
interpellationer

Anf. 25 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):
Fru talman! Jag tackar än en gång för möjligheten att diskutera dessa viktiga frågor i dag.

Jag tycker att det är utomordentligt viktigt att hålla både tanken och debatten klar när vi pratar om de här frågorna. Det råder inget som helst tvivel om att konspirationsteorier, antistatliga narrativ och desinformation skapar en grogrund för sådant som kan eskalera till extremism som i slutändan kan bli våldsam. Samtidigt tror jag att det är utomordentligt viktigt att inte låta den insikten göra att vi blandar ihop korten när vi talar om det extrema politiska våldet.

Det är trots allt så att det vi såg exempelvis när nazister begick allvarliga brott och när våldsbejakande islamister dödade ett antal svenskar i Bryssel i höstas är sådant som måste mötas med hela rättsstatens kraft och som inte ska så att säga nivelleras eller relativiseras i ljuset av annat som i och för sig också är allvarligt men som ändå inte är samma sak som den våldsbejakande extremism som vi talar om när vi talar om hotet från den våldsbejakande islamistiska miljön eller högerextremismen.

Med detta sagt råder det heller inget tvivel om att det vi nu talar om, speciellt trollfabriker och anonyma konton som sprider desinformation eller den typ av narrativ som det talas om i Säkerhetspolisens årsrapport, inte är något vi kan acceptera – oavsett vilka partier som ägnar sig åt det. Jag är så pass gammal att jag kommer ihåg ett antal ganska allvarliga desinformationskampanjer mot politiker i Moderaterna, till exempel mot Fredrik Reinfeldt 2006, som orkestrerades från socialdemokratiskt håll. Låt oss gemensamt motverka den typen av opinionsbildning under falsk flagg, som är ägnad att underminera förtroendet för det fria och öppna samhället.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 9 Svar på interpellation 2023/24:566 om förebyggande och hälsofrämjande insatser för folkhälsan

Anf. 26 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD):

Fru talman! Anna Vikström har frågat mig om min ambition är att endast stärka privata och fristående aktörers förebyggande arbete inom folkhälsoområdet och inte det förebyggande arbete som bedrivs av offentliga vårdgivare, till exempel primärvården i offentlig regi, och i så fall varför. Anna Vikström har också frågat mig vilka aktörer jag avser i mitt uttalande om privata och fristående aktörer, förutom privata företag. Anna Vikström har vidare frågat mig vilken typ av arbete jag syftar på i mitt uttalande om det förebyggande arbete som privata och fristående aktörer ska utföra. Anna Vikström har slutligen frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att det förebyggande arbete som primärvården ska tillhandahålla utifrån ett patientperspektiv ska fungera tillsammans med separata privata och fristående aktörer som ska arbeta förebyggande.

Samhället behöver kraftsamla för att nå det folkhälsopolitiska målet om att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation, till 2048. Med nuvarande takt kommer målet inte att nås, och det finns inte några tecken på minskad relativ ojämlikhet i hälsa. Det krävs således en

aktiv politik för att vända utvecklingen. Om vi vill se andra resultat behöver vi göra annorlunda.

Eftersom folkhälsoarbetet är tvärsektoriellt krävs ett stort engagemang och samverkan mellan aktörer i hela samhället, såsom offentliga och privata aktörer, fristående aktörer, föreningsliv och civilsamhällesorganisationer. Därutöver krävs att de åtgärder som vidtas är ändamålsenliga och kostnadseffektiva.

Regeringen har satt igång ett stort arbete för att främja det hälsofrämjande och förebyggande arbetet inom primärvården och i hela samhället. Regeringen har bland annat beslutat om stora hälsofrämjande och förebyggande satsningar gällande ett fritidskort till barn och unga, fysisk aktivitet på recept, FaR, utökade hembesöksprogram inom barnhälsovården samt att förebygga och motverka ofrivillig ensamhet. Under 2024 har sammanlagt cirka 1,2 miljarder kronor avsatts till dessa satsningar.

Därtill har regeringen gett Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett nationellt hälsoprogram för barn och unga som bland annat syftar till att uppnå en sammanhållen, regelbunden och jämlik hälsouppföljning, oavsett var i landet barnet eller den unge bor.

Regeringen har nyligen tillsatt två viktiga utredningar som väntas bidra ytterligare till det hälsofrämjande och förebyggande arbetet. Den 13 februari 2024 beslutade regeringen att uppdra åt en särskild utredare att föreslå hur folkhälsopolitikens nuvarande uppföljningssystem kan utvecklas med kompletterande hälsoekonomiska analyser (dir. 2024:21). Den 7 mars 2024 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att bland annat analysera och föreslå hur elevhälsan kan stärkas i syfte att bättre tillgodose elevernas behov (dir. 2024:30).

Som Anna Vikström framhåller har primärvården en viktig roll i det hälsofrämjande och förebyggande arbetet. Primärvården behöver arbeta mer hälsofrämjande och förebyggande, utifrån ett helhetsperspektiv som inkluderar både fysiska och psykiska vårdbehov.

Just nu pågår omställningen av hälso- och sjukvården mot en god och nära vård. Med en utbyggd primärvård kan även sjukhusvården användas mer effektivt. Regeringen avsätter därför 3 miljarder kronor årligen i syfte att stödja omställningen mot en nära och tillgänglig vård med fokus på primärvården, där en del är just det hälsofrämjande och förebyggande arbetet. Därutöver har regeringen för en förstärkt satsning på en utbyggd primärvård avsatt ytterligare 43 miljoner under 2024. Förstärkningen beräknas uppgå till 544 miljoner kronor för 2025 och 389 miljoner kronor för 2026.

Regeringen avser också att stärka det nationella stödet till kommuner och regioner för att möjliggöra och stimulera användandet av innovativa modeller för sociala investeringar, såsom sociala utfallskontrakt. Detta är ett sätt att öppna möjligheter för olika aktörer i samhället att tillsammans adressera specifika samhällsutmaningar, såsom förebyggande och främjande arbete, med syftet att uppnå förbättrade sociala och hälsomässiga utfall. Målet är att samhällets resurser ska kunna användas mer effektivt. Insatser följs upp och görs mer träffsäkra genom att fokus ligger på specifika och förutbestämda utfall. I dessa innovativa modeller för sociala investeringar kan både privata och fristående aktörer bidra och nya samarbeten stimuleras.

Vidare har regeringen inom ramen för arbetet med att förebygga och bryta ofrivillig ensamhet gett Socialstyrelsen i uppdrag att fördela 98 miljoner kronor till ideella föreningar, stiftelser utan vinstsyfte, trossamfund, samverkansorgan och församlingar för att dessa på olika sätt kan bidra till att bryta ofrivillig ensamhet, en faktor för att främja hälsa och förebygga ohälsa. Genom denna satsning vill vi samtidigt också uppmuntra till att lokal samverkan mellan aktörer stärks.

Vad gäller frågor om ensamhet tror vi också att näringslivet har en viktig roll att fylla, för den kraft och kreativitet som finns i det svenska näringslivet behövs för att möta de utmaningar vi står inför. Det är en sektor med stora möjligheter att bidra till att lösa samhällsproblem.

Anf. 27 ANNA VIKSTRÖM (S):

Fru talman! Tack så mycket, statsrådet, för svaret på min interpellation! I svaret sägs bland annat att regeringen fortsätter de satsningar på primärvården som vår regering påbörjade. Det som är nytt är de innovativa modellerna för sociala investeringar såsom sociala utfallskontrakt, som de privata utförarna ska bidra med. Jag har fortsatt en del frågor. Handlar detta om evidensbaserade åtgärder? Hur ska det mätas? Varför får inte primärvården uppdraget och pengarna?

Det var statsrådets uttalande i dagspressen om att privata och fristående aktörer ska kunna släppas in i det förebyggande arbetet och tillsammans med kommuner och regioner få betalt för sitt arbete baserat på långsiktiga hälsovinster som gjorde att jag skrev den här interpellationen. Jag förstod faktiskt inte vad det handlade om.

Att dessa aktörer ska släppas in antyder att de inte redan finns i det förebyggande arbetet i dag, men det gör de; de finns till exempel i primärvården. Primärvården har en central roll i det hälsofrämjande och förebyggande arbetet på befolkningsnivå, men vi vet att man har problem med att hinna med sitt uppdrag.

Sedan 2021 finns också en tydlig reglering om primärvårdens grunduppdrag i hälso- och sjukvårdslagen. Där står bland annat att regioner och kommuner inom ramen för primärvården särskilt ska tillhandahålla förebyggande insatser utifrån såväl befolkningens behov som patientens individuella behov och förutsättningar.

Detta är ett uppdrag som det är naturligt för primärvården att ha, samtidigt som det i hög grad inte hinns med i den utsträckning som behövs eftersom det ju råder resursbrist i primärvården. Läkare har för många listade patienter, och distriktssköterskor från hela Sverige vittnar om hur de inte har tid med det förebyggande arbetet, som får stå tillbaka när ekonomin blir alltmer pressad. Vårdcentralscheferna bedömer att avsaknad av ekonomiska förutsättningar är det främsta hindret för förebyggande arbete, enligt en undersökning av Myndigheten för vårdanalys.

Man kan nog säga att det finns kunskap och vilja att arbeta förebyggande men att det saknas tillräckliga resurser för att jobba som lagen föreskriver. Dessa förutsättningar ser ut att förvärras för primärvården i dagens sjukvårdskris. Till exempel hade Region Sörmland ett underskott på över 1 miljard 2023. Där har det moderatledda styret fattat beslut om att helt och hållet stänga 12 av 15 distriktssköterskemottagningar.

Äldre och barnfamiljer drabbas särskilt hårt av detta i glesbygd och på mindre orter. Distriktssköterskor är en av de yrkesgrupper som har ett

mycket tydligt uppdrag att arbeta förebyggande och hälsofrämjande i primärvården och har även den kompetensen i sin utbildning och yrkesbeskrivning.

Det jag undrar är: Ska privata utförare finansieras för att primärvården inte har tillräckliga resurser? Jag menar då andra privata aktörer. Varför går i så fall inte resurserna direkt till primärvården?

Prot. 2023/24:116
17 maj

Svar på
interpellationer

Anf. 28 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD):

Fru talman! Jag tackar Anna Vikström för förtydligandet om vad som föranledde interpellationen. Det gör det också enklare för mig att svara på ett ännu bättre sätt, tror jag. Jag ber om ursäkt om jag har bidragit till förvirring genom mitt uttalande i dagspressen.

Det jag sa syftar på de sociala utfallskontrakten. Det är inte privata aktörer i primärvården bakom detta huvudsakligen, tänker jag mig, utan det är framför allt privat kapital som kan mobiliseras kring detta. Det finns i andra länder. Det finns i Storbritannien under namnet social impact bonds. En investerare – det kan vara en institutionell investerare eller en privat investerare – går in i ett specifikt projekt där det inte finns resurser tillgängliga med våra kortsiktiga modeller som vi tillämpar för styrning. Där kan man gå in och göra en insats, och sedan kan någon utföra den insatsen – det kan vara en kommun, en ideell organisation, en offentlig vårdcentral eller något annat som utför själva insatsen. Om det sedan leder fram till de resultat man har kommit överens om från början och man kan se detta genom att ta fram robusta modeller för utvärdering, kan investerarna få tillbaka sina pengar med ränta.

Detta tycker jag är intressant, och jag vill att vi skapar mer robusthet kring detta. Jag vet att det förekommer i en del kommuner och regioner, men lite grann tvingas man uppfinna hjulet på nytt när man vill göra den här typen av sociala investeringar och arbeta på det här sättet för att skapa mer långsiktighet och fler innovationer för att man ska hinna klara att göra en del saker som kanske inte ryms i den ordinarie verksamheten, som dock borde rymmas, kan man tycka.

Detta har prövats inte minst av en del socialdemokrater i Sverige. Lars Stjernkvist har varit en av föregångarna när det gäller att arbeta med den här typen av modeller. Vi har förstås haft många samtal med honom om detta. Det finns också andra som prövar detta i Sverige.

Det jag vill göra är att se om vi kan skapa en tydligare modell för effektutvärderingarna så att vi skapar en robusthet kring en sådan modell för att inte behöva uppfinna den från början hela tiden. Vi arbetar nu med att kunna ta fram en sådan modell för att stimulera innovation.

Detta hoppas jag bringar lite klarhet i att detta inte är ett sätt att rikta in sig bara på privata aktörer – verkligen inte! Jag ser framför mig en bredd av aktörer, inte minst ideella organisationer. Jag vet att det i dag finns de som jobbar just på det här sättet med finansiering, utfall och utförare, där alla blir vinnare på att göra detta förebyggande arbete som vi vet behövs men som inte alltid blir av.

Anf. 29 ANNA VIKSTRÖM (S):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för förtydligandet av svaret.

Jag har försökt läsa på om detta och har då sett att regeringen avser att stärka det nationella stödet till kommuner och regioner för att möjliggöra

användningen av innovativa modeller. Jag har också läst att 10 miljoner är utlovade. Stämmer det, och vad ska de i så fall gå till i första hand?

Jag vill också säga att det som ministern sa i sitt förra svar om att regeringen har tagit fram ett direktiv och tillsatt en utredare när det gäller effektivare folkhälsoinsatser genom hälsoekonomiska analyser är väldigt positivt. Det vill jag instämma i. När det kommer till de särskilda satsningarna för privata och fristående aktörer är jag dock fortsatt lite förbryllad.

Om man nu ska ha externt kapital – vilket det verkar handla om mest – kan det också vara så att externa aktörer ska gå in och göra en del av de här uppgifterna. Hur ska vård och förebyggande arbete fungera tillsammans om olika aktörer ska ta hand om åtgärder som borde vara sammanhållna för samma invånare och patienter? Det verkar inte vara en ändamålsenlig uppdelning.

En viktig del av omställningen till god och nära vård är att stärka det hälsofrämjande och förebyggande arbetet. När utredaren Anna Nergårdh blev intervjuad i samband med att en av rapporterna släpptes sa hon att vi måste tänka mer hälsa än sjukdom och att både det förebyggande arbetet och rehabilitering därför är viktiga delar i hälso- och sjukvårdssystemet. Hon sa att bäst förutsättningar att klara detta har personalen i primärvården, där relationerna ofta är långa. Detta tycker jag är en väldigt viktig poäng. Personcentrering och långa relationer har betydelse för det förebyggande arbetet.

Problemen i dag är resurserna till den förebyggande vården. En distriktssköterska skrev nyligen i en insändare: Jag utbildade mig inte till distriktssköterska för att sitta som en dörrvakt i telefonen. Jag utbildade mig till distriktssköterska för att jag vill hjälpa patienterna och jobba förebyggande. Vi behöver bli fler.

Detta är den springande punkten i det förebyggande arbetet. Distriktssköterskorna, som i sin yrkesbeskrivning har ett väldigt viktigt uppdrag att jobba förebyggande i sitt yrke, har blivit färre i primärvården i Sverige i stället för fler de senaste 15 åren. Det är minst distriktssköterskor i den privata primärvården, sett över hela Sverige, tyvärr. Det handlar förmodligen om ersättningar och ekonomi för den enskilda utföraren.

Ett exempel som jag skulle vilja lyfta in här är att en tidigare M-ledd regering finansierade vårdaktörer som var mer eller mindre separata från befintlig primärvård och som i en del regioner gick in och utförde vissa åtgärder för patienterna. Efter 6 miljarder och åtta år kom Riksrevisionen fram till att det inte hade haft avsedd effekt, bland annat för att det inte var en del av den ordinarie primärvården.

Jag menar att det finns en hel del att lära sig här när det gäller kontinuitet, kompetens och att arbeta med evidensbaserade åtgärder. Jag tycker inte riktigt att jag har fått svar på min fråga: Kommer detta att bygga på evidensbaserade åtgärder?

Anf. 30 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD):

Fru talman! Jag tackar ledamoten Anna Vikström för kompletterande frågor och synpunkter.

Vi ska inte blanda ihop äpplen och päron här. Primärvårdens organisering, som ju primärt är ett ansvar för min statsrådskollega Acko Ankarberg Johansson, är väldigt viktig. Vi vill stärka den. Vi vill stärka en god och nära vård.

De har fått ett förtydligat uppdrag att arbeta mer förebyggande och rehabiliterande. Det är väldigt viktigt. Min uppfattning, som jag delar med regeringen och Acko Ankarberg Johansson, är att de jobbar för lite förebyggande. Alltför lite av resurserna avsätts för detta.

Jag tror att man här behöver tänka annorlunda framöver om vi ska klara de hälsoutmaningar vi står inför. Jag och regeringen delar synen att det krävs resurser. Därför har vi också tillskjutit mycket stora belopp, både i höstens budget och i vårandringsbudgeten när det gäller detta.

Låt oss lämna den diskussionen och gå in lite mer på sociala utfallskontrakt. Det handlar om insatser som inte skulle bli gjorda, som är innovativa och där det saknas finansiering på sedvanligt sätt. Det rör sig om korta budgethorisonter men där man gör en insats nu som kan betala sig kraftfullt och bra längre fram. Där finns det brister i det sätt vi arbetar och de budgetsystem vi har.

Vi försöker nu hjälpa till att katalysera det som sker i kommuner och regioner och hjälpa till med hur man från början kan komma överens om vad det är som ska uppnås och om det finns stöd för att detta kommer att uppnås, för att svara på frågan om evidens och kunskap. Om en privat investerare vill gå in med pengar vill den förmodligen se kunskap och evidens för att det troligtvis kan leda till detta.

Det kan vara en lång rad av insatser. Det kan vara specifika insatser som leder till att fler klarar skolan genom att få ett specifikt stöd som gör att de tar sig igenom skolan. Det kan vara särskilda insatser riktade till gruppen som varken arbetar eller studerar och som i dag lätt hamnar mellan stolarna i många olika system.

Alla är övertygade om att man, om man går in med specifika riktade åtgärder där, kan nå resultat – spara mänskligt lidande och samhällsekonomiskt göra vinster. Men ibland får vi inte till det eftersom våra modeller inte riktigt är riggade för att främja detta. Då måste vi tänka lite nytt, och det är det vi försöker göra. Det handlar om att bidra till det nytänkande som ändå finns inom denna sektor och om att kunna göra sociala hälsoförebyggande insatser på nya innovativa sätt. Det är politiker av olika kulörer, vill jag säga, som har varit involverade i det arbetet och som ser potentialen i detta.

Våra 10 miljoner handlar om att skapa en stödstruktur för att detta ska vara enklare att använda sig av för kommuner, regioner och andra aktörer som kan bli involverade i detta arbete för att man inte ska behöva uppfinna hjulet på nytt – vi är inte färdiga med det arbetet.

Detta har ju drivits av, så att säga, entusiaster. Men jag vill att fler än de som är pionjärer ska kunna använda sig av sådana här modeller. Det tror jag att alla skulle tjäna på, inte minst utsatta grupper som inte alltid får riktigt de insatser som vi tror skulle kunna hjälpa dem.

Anf. 31 ANNA VIKSTRÖM (S):

Fru talman! Jag har fortfarande några frågor. Jag har till exempel inte fått svar på detta med pengarna. Jag undrar också om dessa sociala innovativa modeller är utvärderade. Finns det evidens för att detta är ett sätt att jobba som fungerar?

Jag har själv försökt hitta svar på detta och frågat runt en del men har inte lyckats hitta forskning som stöder att detta sätt är ett bra sätt att jobba på. Det kanske det är. Tycker ministern att de åtgärder som ska utföras ska

vara evidensbaserade? Vi har ju med tiden kommit fram till att det är väldigt viktigt när det gäller folkhälsoarbetet. Skulle det inte vara det skulle det vara olyckligt.

Sedan gäller det detta med att fokus ska ligga på specifika och förutbestämda utfall. Hur ska de effekterna mätas och av vem? Vi har en diskussion om att det är väldigt mycket administration i vården och om att vi behöver minska den. Finns det en risk för att mätningarna kommer att innebära en massa insamling av data som finansierarna tycker är väldigt viktiga att få fram för att de ska veta om de får betalt för sina insatser? Vem ska göra detta? Jag undrar också hur det ska gå till.

Jag är inte helt övertygad om att detta är ett ändamålsenligt sätt att jobba på, speciellt inte nu när vi har en sjukvårdskris där 12 av 15 distrikts-sköterskemottagningar är tvungna att stänga i den ordinarie vården. Jag menar att primärvården behöver mer resurser direkt och att finansiering i stället skulle gå till hela primärvården. Då skulle både offentliga och privata utförare kunna ta del av detta och jobba mer förebyggande. Jag är inte helt säker på att det är det som kommer att finansieras av dessa privata kapitalägare.

Anf. 32 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD):

Fru talman! Jag tackar för ytterligare frågor. Jag tycker att ett generellt problem är att vi fokuserar för lite på utfall och för mycket på förhoppningar. Vi gör satsningar som vi hoppas ska leda till vissa resultat. Vi följer inte upp det i tillräckligt stor utsträckning.

Det gör man i de här modellerna. Då enas man om något från början: Det är det här vi ska uppnå. Vi tror att detta är vägen för att uppnå det. Sedan följer man upp och ser om man har uppnått detta. Det skapar en press från början på att man ska använda sig av evidensbaserade metoder för att man ska kunna vara hyggligt säker på att man når ett visst utfall. Man ska åtminstone tro så pass mycket på idén att man är beredd att satsa sina pengar på att det kommer att leda till ett visst utfall. På det sättet utvärderar modellen sig själv i någon mening – fungerar den, eller fungerar den inte? Fungerar den inte kommer ingen att satsa pengarna. Så enkelt är det. Det är det som är det fiffiga med detta sätt att arbeta.

Det ena utesluter inte det andra. Jag vill ha en stark primärvård och mer resurser till primärvården för att de ska kunna göra sitt väldigt viktiga arbete och inte minst fokusera ytterligare på förebyggande arbete.

Men jag ser också att det finns behov av de mer långsiktiga insatserna, inte minst riktade till barn och unga som riskerar att hamna fel. Där bör vi dra nytta av de modeller som vi kan dra nytta av för att skapa detta. Vi vill då stötta just med det. Hur ska man göra effektutvärderingarna? Ja, det har en lång rad kommuner nu gjort egna modeller för. Men kan vi skapa en större robusthet kring detta så att fler kan vara med i det arbetet tror jag att det är väldigt bra. Det är ett bidrag som vi kan ge från regeringen för att få på plats mer samarbeten för en bättre hälsa och färre sociala problem för barn och unga än vi ser i dag.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Anf. 33 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD):

Fru talman! Karin Sundin har frågat mig om jag och den svenska regeringen i arbetet med införandet av så kallad gårdsförsäljning övervägt att ta emot WHO:s erbjudande om stöd och rådgivning.

Christofer Bergenblock har frågat mig om jag kan dementera den information som framkommit kring att drycker med över 15 procent alkoholhalt inte ska ingå i förslaget kring gårdsförsäljning. Christofer Bergenblock har också frågat mig om jag kan dementera den information som framkommit om att det ska ställas krav på egenproduktion av spannmål och annan råvara i förslaget kring gårdsförsäljning. Christofer Bergenblock har vidare frågat mig om jag kan redogöra för hur de restriktioner som ingår i utredningens huvudförslag kommer att hanteras i lagförslaget. Christofer Bergenblock har slutligen frågat mig om jag kan tydliggöra hur tidsplanen ser ut för att gårdsförsäljning ska kunna bli verklighet under 2025.

Jag har besvarat WHO:s brev muntligt vid ett möte med Hans Kluge i Köpenhamn den 29 augusti 2023. Vid det mötet tackade jag för WHO Europas stöd och tydliggjorde regeringens ståndpunkt i frågan om gårdsförsäljning och gällande alkoholpolitiken i stort, inbegripet vikten av att upprätthålla ett högt skydd för folkhälsan och att det svenska detaljhandelsmonopolet ska skyddas och säkras.

Sedan gäller det Christofer Bergenblocks frågor om gårdsförsäljning av alkoholdrycker. Det pågår för närvarande ett arbete inom Regeringskansliet med att ta fram en lagrådsremiss i syfte att införa gårdsförsäljning av alkoholhaltiga drycker. Avsikten är att regeringen så snabbt som möjligt ska ta fram en lagrådsremiss som möjliggör gårdsförsäljning samtidigt som Systembolagets monopol värnas och lämna en proposition till riksdagen i frågan, så att en lagändring kan träda i kraft någon gång i början av 2025. Det förutsätter dock en EU-process som inte drar ut på tiden. Regeringen avser att anmäla förslaget till Europeiska kommissionen i enlighet med sedvanliga anmälningsförfaranden och tillämpliga direktiv. Jag kan inte föregripa regeringens beslut och det arbete som pågår inom Regeringskansliet och kan därför inte heller kommentera hur förslaget kommer att utformas.

Anf. 34 KARIN SUNDIN (S):

Fru talman! Det var en ja- eller nej-fråga som jag ställde i min interpellation. Har regeringen övervägt att ta emot Världshälsoorganisationens erbjudande om stöd och rådgivning i processen kring så kallad gårdsförsäljning – ja eller nej? Jag tackar socialministern för svaret, och jag konstaterar att det väl får tolkas som ett nej.

Jag tänker att en annan väg hade varit möjlig för regeringen. När Världshälsoorganisationen skickar ett officiellt brev där den uttrycker sin oro för konsekvenserna av svensk politik skulle man kunna säga: Vi borde kanske lyssna. Vi borde kanske tacka ja.

Svar på
interpellationer

Jag förstår att denna fråga inte är enkel att hantera för socialministern när det finns stora slitningar i regeringsunderlaget och när det av allt att döma också finns slitningar i hans eget parti. Icke desto mindre är det ministrarnas fråga att hantera.

Vi är många som liksom WHO känner en stark oro för vad som kommer att hända med det svenska detaljhandelsmonopolet. Den oron växer när man lyssnar till gårdsförsäljningens främsta förespråkare. Jag gissar att vi strax kommer att få höra ledamoten Bergenblock ännu en gång vifta bort alla farhågor och upprepa att Systembolaget enligt utredaren inte alls hotas av gårdsförsäljning – som om inte tunga remissinstanser har påpekat att EU knappast kommer att tycka att det svenska detaljhandelsmonopolet kan gälla om det uppstår hundratals nya privata försäljningsställen, som om inte Socialdepartementets interna rättsutredning hade kommit fram till att utredningens förslag inte uppfyller utredningens direktiv om att monopolet ska säkras och som om inte den europeiska vinnäringens branschförening redan i förväg har sagt att man kommer att ställa till med en rättsprocess.

Under den här processen är vi många som undrar hur grundmurad den politiska viljan att bevara Systembolaget egentligen är i Regeringskansliet i dag. Är det så att den här så kallade gårdsförsäljningen bara är ett steg på vägen mot ett Sverige som är lite mindre som Sverige och lite mer som andra länder, ett Sverige där både producenterna och handeln skulle kunna tjäna stora pengar om konsumenterna kunde köpa sitt öl och sitt vin i samma butik som de köper maten? Köp tre flaskor och betala för två av veckans kampanjvin på Ica!

Fru talman! Oron för vart Sverige är på väg blir inte mindre av att regeringen inte svarar på offentlig korrespondens från WHO, som undrar vad Sverige egentligen håller på med. Ministern säger sig ha svarat vid ett möte men inte i skrift. Varken jag, mediernas granskare eller medborgarna kan därför i dag riktigt veta hur regeringen bemöter WHO:s oro – inte mer än det vaga svar vi får i dag.

Ministern tackar för stödet, och han har tydliggjort den svenska ståndpunkten. Men vilken är då den svenska ståndpunkten? Gårdsförsäljning eller inte? Hur ska den så kallade gårdsförsäljningen utformas så att den säkerställer det svenska detaljhandelsmonopolets fortlevnad? Det är ju svaret vi alla går och väntar på. Vad är egentligen folkhälsan värd i Regeringskansliet i dag?

Anf. 35 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C):

Fru talman! I förra veckan var jag på besök i Kalmar och tittade på diverse företag inom dryckesindustrin. Jag besökte Ängöl i utkanten av Kalmar stad, ett bryggeri med hantverksmässig tillverkning av öl. Man tillverkar 150 000 liter öl per år, vilket innebär att det är en relativt liten, småskalig tillverkning. Där finns lager, IPA, veteöl med mera. Man har i dag provsmakning, man säljer inom det lokala sortimentet på Systembolaget men man saknar en sak: gårdsförsäljning.

Jag begav mig sedan till södra Öland till Håks gård i Beteby, där man har 4 000 vinstockar under Ölands sol. Från dessa vinstockar får man ut druvor till både rött vin, vitt vin och rosévin, och när man nu hade släpp av sina senaste vinsorter bara ett par dagar innan jag kom dit var det kö till Systembolaget där man finns i det lokala sortimentet. Man har även vin-

provning och guidning på sin vingård, men det man saknar är gårdsförsäljning.

Avslutningsvis besökte jag Kyrkeby Bränneri i Vissefjärda strax utanför Emmaboda, en bit inåt landet. Det är ett väldigt spännande ställe, där man kombinerar kulturarv med livsmedelskultur. Där har det funnits ett bränneri sedan 1700-talet, sanktionerat av kungen en gång i tiden. Man hade produktion fram till 1971, sedan lades produktionen ned. I början av 2000-talet började hembygdsföreningen i Vissefjärda att få upp ögonen för den här gamla kulturanläggningen vars byggnader redan var kulturmärkta. Man gick tillbaka och tittade på hur processen hade sett ut tidigare och började återskapa den. I dag producerar man destillerade drycker på samma sätt som gjordes under ett par hundra år på den platsen. Det man saknar i dag är gårdsförsäljning.

Gemensamt för de tre platser som jag besökte är just väntan på att gårdsförsäljning ska bli verklighet. Det är en möjlighet att utveckla sina verksamheter ytterligare och få ytterligare ett ben att stå på. Men utifrån det som har läckt ut från Regeringskansliet från moderata riksdagsledamöter, vars uppgifter det inte finns någon som helst anledning att tvivla på, skulle bara två av tre av dessa produktställen få möjlighet till gårdsförsäljning i framtiden.

Gårdsförsäljning handlar om att kunna handla produkter på produktionsplatsen – öl, cider, vin eller destillerade produkter. Själva idén har varit att det är den karaktärsgivande delen av tillverkningen som ska finnas på produktionsstället. Nu har det framkommit att det förslag som socialministern håller på att förbereda är tänkt att begränsa med en volymhalt på 15 procent, vilket slår ut alla destillerier, och krav på egen produktion av spannmål och annan råvara, vilket slår ut i stort sett alla ölbryggerier. Kvar blir vingårdar och cidertillverkare.

Jag har i min interpellation velat ge ministern en chans att dementera att det här verkligen är det förslag som regeringen håller på att förbereda, och jag vill ge ministern ytterligare en chans att svara på detta. Kan han dementera att det här är regeringens förslag?

Anf. 36 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD):

Fru talman! Tack till interpellanterna för ytterligare frågor kring detta! Till att börja med vill jag naturligtvis tacka Karin Sundin för den omfattande omsorgen. Det är alltid trevligt att få sådan från politiska meningsmotståndare.

Däremot ställer jag mig lite frågande till frågan om vad som är den svenska ståndpunkten. Jag har ju varit här i Sveriges riksdag hur många gånger som helst och förklarat den. Ståndpunkten är att det är regeringens ambition att införa gårdsförsäljning i begränsad utsträckning under förutsättning att Systembolagets monopol kan värnas. Vår uppfattning är att detta är möjligt, och vi arbetar med ett lagförslag för att göra detta möjligt.

Vi ser, precis som Christofer Bergenblock, att det finns fördelar med gårdsförsäljning. Det stärker besöksnäringen på landsbygden om den här möjligheten finns, och därför är det angeläget för regeringen att arbeta med ett sådant här förslag. Är det enkelt att ta fram detta? Nej, det är det inte. Det är bara att titta på de remissinstanser som har inkommit med synpunkter på den utredning som Christofer Bergenblock refererade till. Det

handlar om ett mycket stort antal remissinstanser med ganska divergerande synpunkter på detta.

En sak har de dock gemensamt, och det handlar om Systembolagets monopol. Inte minst bryggarna är noga med att säga att det måste bevaras. Det får inte riskeras. Det tillfälliga och lokala sortimentet på Systembolaget, som interpellanten Bergenblock refererade till, möjliggjordes av en reform från alliansregeringen, och det har varit en viktig grund för det svenska dryckesundret att den möjligheten finns. Den är viktig för de lokala producenterna.

Vi arbetar vidare med ett förslag som ska vara möjligt att förena med EU-rätten och som också ska vara möjligt att införa samtidigt som Systembolagets monopol värnas. Det arbetet fortsätter med högt tempo, hög kraft och intensitet, och ambitionen är att presentera ett förslag i närtid. Då kommer också de detaljer och begränsningar som kommer att vara nödvändiga att framgå. I utredningen finns det ett antal begränsningar, exempelvis, som också Christofer Bergenblock pekar på i sin interpellation.

Detta kommer alltså att framgå, men vår uppfattning är naturligtvis att det förslag som vi lägger fram ska ha reell betydelse för besöksnäringen på landsbygden. Men det är ett svårt och komplext arbete, vilket jag tycker visas av att inte mindre än tre statliga utredningar har gått igenom den här frågan och kommit till olika resultat.

För vår del arbetar vi på för att presentera något som faktiskt fungerar i verkligheten.

Anf. 37 KARIN SUNDIN (S):

Fru talman! Tack, socialministern, för svaret!

Gårdsförsäljning ska införas men med bibehållet monopol. Frågan är hur det ska gå till. Jag vet att socialministern, precis som svenskarna, förstår varför Systembolaget säljer alkohol utan vinstintresse och varför det inte finns lockvaror eller rea på vin. Socialministern och svenskarna förstår varför Systembolaget inte är öppet dygnet runt. Man förstår varför man får visa legitimation långt efter att man har passerat den magiska gränsen för att få handla på Systembolaget.

Systembolaget handlar om att vi tar gemensamt ansvar för att skydda barn, unga, kvinnor, män och alkoholister från alkoholens skadeverkningar. Det är vi överens om, men i denna debatt pratar vi sällan om det. Vi pratar bara om den trevliga upplevelse som gårdsförsäljning innebär och om att detta vore önskvärt, men det andra behöver sägas. De förslag som har presenterats visar inte att vi kan skydda det svenska monopolet.

Jag tror socialministern när han säger att frågan är svår. Han sliter nog hårt för att hålla ihop detta utan att slitas i stycken av dem som faktiskt vill att denna fråga ska reduceras till att handla om producenternas villkor och trevliga upplevelser för normalkonsumenter.

Det finns andra vägar att gå, fru talman. Det går att införa gårdsförsäljning utan att riskera Systembolagets framtid och utan att lokala producenter blir missgynnade av att svenska lokala producenter får bättre möjligheter att visa upp och sälja sina produkter. Det finns vägar som inte skulle leda till att WHO skickar bekymrade brev till ansvariga ministrar och frågar vad sjutton Sverige egentligen håller på med.

Vi socialdemokrater har länge sagt att även vi är öppna för gårdsförsäljning, men bara under förutsättning att det inte finns någon risk för det svenska detaljhandelsmonopolet. Det förslag som diskuteras i dag och som ligger till grund för denna diskussion – det som ledamoten Bergenblock så ivrigt propagerar för – uppfyller inte det kriteriet.

Vi socialdemokrater presenterade därför i förra veckan en annan modell för gårdsförsäljning. Vi föreslår att Sverige ska införa ett särskilt gårdsförsäljningssortiment som lokala producenter av öl, vin och sprit kan ansluta sig till. Genom att man gör det öppet för lokala producenter från hela Europa hotas inte monopolet, och producenterna får också bättre möjligheter att visa upp sina varor.

Infrastrukturen för detta – en särskild gårdsförsäljningsapp – skulle kunna hanteras inom Systembolagets försäljningsstruktur. Efter att man har handlat skulle Systembolaget se till att varorna levereras hem till konsumenten. På det sättet skulle monopolet inte hotas, och det skulle underlätta för både konsumenter och producenter.

Detta kan göras i morgon; det behövs ingen ny utredning. Detta kommer inte att påverka oss EU-rättsligt, och det kommer inte att hota den svenska folkhälsan.

Vi vill också se över möjligheten för lokala producenter att bli ombud för Systembolaget och då lämna ut sina egna och andras produkter.

Det finns säkert fler vägar man skulle kunna gå. Min poäng är att det finns fler och bättre vägar än den som utredningen föreslår, som ju tydligt innebär att vi riskerar att förlora det svenska detaljhandelsmonopolet. Frågan är vilken väg socialministern och regeringen väljer att gå.

Anf. 38 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C):

Fru talman! Jag tackar socialministern för svaret.

Ibland när jag står i kammaren och debatterar undrar jag om vi har läst samma material. Jag syftar inte bara på svaren som kom från socialministern utan också på de frågeställningar som kom från Socialdemokraterna och ledamoten Karin Sundin.

Denna utredning, som precis som socialministern påpekade är den tredje utredningen i ordningen, hade ett väldigt tydligt direktiv. Det var till stor del formulerat av Centerpartiet, som har varit drivande i den här frågan under lång tid. Direktivet var: Lägg fram ett förslag som är förenligt med att bibehålla folkhälsan och detaljhandelsmonopolet! Just detta levererade man.

I utredningen görs det faktiskt rätt djupgående analyser av både EU-rätten och folkhälsofrågan. Dessa bitar hänger ihop – folkhälsan hänger ju ihop med det bibehållna monopolet. Man konstaterar att monopolet inte hotas av detta förslag på grund av de rätt rigorösa begränsningar som förslaget innehåller redan från start. Man konstaterar också att folkhälsan inte kommer att påverkas märkbart av den försäljning som kan uppkomma genom gårdsförsäljning. Detta handlar ju om premiumprodukter. Det handlar inte om lådviner på Systembolaget, utan det handlar om dyra viner för flera hundra kronor flaskan. Det handlar inte om de billiga ölen på Systembolaget för 9,90, utan det handlar om de dyra ölsorterna för 25, 30 eller 35 kronor flaskan. Det är inte detta som kommer att påverka folkhälsan.

Det bibehållna monopolet hänger ihop med att man har lagt in en rad begränsningar i huvudförslaget om produktionsvolym hos tillverkaren, inköpsvolym hos konsumenten, att försäljning bara sker i samband med en aktivitet och så vidare.

Sammantaget är det både hängslen och livrem i det huvudförslag som finns. Därför blev det så märkligt när vi via medier fick ta del av vad som bereds på Regeringskansliet. Det är väl ingen tvekan om att det finns en splittring i regeringsunderlaget här mellan å ena sidan Moderaterna och Liberalerna och å andra sidan Kristdemokraterna.

Sedan har Socialdemokraterna kommit med ett eget förslag om att vi ska ha gårdsförsäljning på Systembolaget. Man hade ju kunnat tro att det är en parodi på gårdsförsäljning som spelas upp i dessa tider av politisk satir, men det har lagts fram ett skarpt förslag om att införa detta. Människor ska åka ut till en gård eller en producent, ta fram telefonen och i appen beställa det de vill köpa i stället för att kunna handla det direkt på plats. Det är ett väldigt märkligt förslag.

Socialdemokraterna har varit tydliga med att det är just Kristdemokraterna de uppvaktar med det här förslaget; det är där de ser en möjlighet att finna gehör för detta. Det hänger ihop med det som har läckt ut från utredningen.

Jag tycker fortfarande, fru talman, att det finns anledning för socialministern att dementera dessa rykten. Det är ju inte så att man som minister är bunden av regeringsformen eller någon annan lag på så sätt att man inte får yttra sig om en pågående utredning, utan det är bara en metod, eller en praxis, som har utvecklats. Man har som minister all rätt att säga hur det ser ut i utredningen och vilka förslag man lägger fram och att dementera de rykten som finns på stan.

Anf. 39 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD):

Fru talman! Jag har förklarat för Christofer Bergenblock – och det gäller inte bara denna fråga – att det inte är lämpligt att kommentera på det sätt som han önskar. Jag förstår att det finns ett intresse för frågan och en nyfikenhet på hur förslaget kommer att se ut, och det kommer vi att redovisa när vi har ett färdigt förslag. Vi kommer inte att redovisa olika typer av arbetsmaterial eller om frågan belyses ur olika perspektiv eller på olika sätt – det är helt enkelt inte så en bra beredningsprocess fungerar. Detta tycker jag att man ska ha respekt för, och det försöker jag att ha.

Det är dock bra att vi får besked från Christofer Bergenblock om att Centerpartiet står bakom alla de begränsningar som föreslås i utredningen. Det är utmärkt att detta klargörs här, så på det sättet är det här en klargörande debatt i riksdagen.

I övrigt håller jag i stora delar med Christofer Bergenblock. Socialdemokraterna, som Christofer Bergenblocks parti enligt vad jag förstår planerar olika typer av samarbeten och regeringssamverkan med, har ett förslag som inte alls handlar om gårdsförsäljning utan om någonting annat. Man kan förstås diskutera deras förslag, men det har ju inte med gårdsförsäljning att göra. Jag uppfattar inte heller att det är ytterligare en app som efterfrågas utan att det är möjligheten att sälja i samband med ett besök på en gård eller hos en producent på landsbygden som efterfrågas.

Karin Sundin sa att det Socialdemokraterna föreslår kan göras i morgon, men det görs ju redan i dag. Man kan redan i dag, via sin egen telefon eller en dator på plats, beställa ur gårdens sortiment och sedan få det hemskickat från Systembolaget. De problem som Socialdemokraterna anser sig lösa med sitt förslag är redan lösta. Det är någonting annat som efterfrågas, och det är det vi arbetar med att få på plats.

Det WHO är bekymrat över är detaljhandelsmonopolet eftersom man ser att det är en effektiv åtgärd för att minska alkoholskador. Det är också regeringens uppfattning att det ska värnas, och jag har tydliggjort för WHO att vår ambition är att lägga fram ett förslag som också värnar detaljhandelsmonopolet, vilket förstås är angeläget och viktigt.

Låt mig dock säga att det är komplext och kräver noggranna överväganden. Vi har förstås gjort egna omfattande analyser, och vi har behövt komplettera utredningens förslag på olika sätt i beredningsarbetet. Detta arbete fortsätter vi med för att ta fram ett förslag som klarar att göra det vi ser som så angeläget: att stärka besöksnäringen och göra det möjligt med gårdsförsäljning av alkoholhaltiga drycker efter närmast decennier av utredande och samtidigt göra det som är viktigt för folkhälsan och producenter, nämligen bevara Systembolagets detaljhandelsmonopol.

Systembolaget är uppskattat av svenska folket och bidrar till att vi har ett brett utbud av drycker över hela landet. Det är väl värt att värna, och det kommer vi att göra i vårt förslag.

Anf. 40 KARIN SUNDIN (S):

Fru talman! Det stämmer som ledamoten Bergenblock sa att den utredning som ligger till grund för dagens debatt hade ett tydligt direktiv, som inte följdes. Det visar bland annat Socialdepartementets interna rättsutredning.

Jag vill tro att det betyder något när företrädare för FN genom WHO skriver till Sveriges regering och påminner om Sveriges internationella åtaganden och om det ramverk för alkoholpolitiken som Sverige har anslutit sig till. Jag tycker att ett brev från WHO förtjänar mer än ett muntligt svar i en debatt initierad av mig nästan ett år efter att brevet skrevs.

Jag konstaterar att Systembolaget år efter år toppar rankningen av Sveriges mest omtyckta företag. Svenskarna förstår att Systembolaget är anorlunda av en anledning, och Systembolaget klarar på ett alldeles utmärkt sätt sitt uppdrag att ge god service i hela landet och samtidigt värna folkhälsan och hälsan för den som riskerar att dricka för mycket. Låt därför Systembolaget hantera också gårdsförsäljningen så att vi inte riskerar att det svenska detaljhandelsmonopolet faller.

Jag menar att vi bör göra vårt yttersta för att värna den svenska folkhälsan före privata vinstintressen. Vi förstår alla att det finns miljoner att hämta för de privata aktörer som i ett första steg tillåts gårdsförsäljning och i ett andra steg, med övriga producenter och handelns företrädare, tjänar på att det svenska detaljhandelsmonopolet faller och i förlängningen på att svenskarna börjar dricka mer. Samhällets kostnader för detta skulle dock bli mycket högre.

Jag rekommenderar socialministern att ta emot WHO:s utsträckta hand med erbjudande om stöd och rådgivning.

Anf. 41 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C):

Fru talman! I mitt förra inlägg redogjorde jag för de begränsningar som finns i utredningens huvudförslag och att dessa föreslås för att värna just folkhälsan och detaljhandelsmonopolet. Det ska dock inte tolkas som att Centerpartiet står bakom alla dessa begränsningar. Det är framför allt en begränsning som är mycket tveksam, och det är att lagen skulle införas temporärt under en sexårsperiod. Det skulle medföra att de företag som behöver göra investeringar i butiker, personal eller utrustning skulle vara tvungna att skriva av dessa investeringar på sex år, vilket inte är en rimlig förutsättning. Detta är åtminstone en av de saker som det finns all anledning att inte gå vidare med.

Denna debatt handlar dock inte om de begränsningar som finns i huvudförslaget utan om den information som har läckt ut om att Socialdepartementet eventuellt håller på att förbereda ytterligare begränsningar genom en gräns som utesluter spritdrycker för gårdsförsäljning och en annan som utesluter nästan alla bryggerier från gårdsförsäljning.

Det finns all anledning att se till att gårdsförsäljningen kommer på plats nu. Socialministern har sagt att man jobbar i ett högt tempo. Det har dock gått ett och halvt år sedan regeringen tillträdde, så tempot har hittills inte varit särskilt högt. Jag förutsätter dock att tempot skruvas upp och att det till slut kommer ett förslag och att det förslaget är seriöst. Men är det inte seriöst öppnar Centerpartiet för att göra på samma sätt som i fallet med könstillhörighetslagen, det vill säga ta frågan direkt i riksdagen och bereda den i socialutskottet för att sedan lagstifta i riksdagen. Så kan man nämligen göra.

Anf. 42 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD):

Fru talman! Det var klargörande från Christofer Bergenblock att Centerpartiet inte står bakom begränsningar som värnar Systembolagets monopol.

Med all respekt för vad man tycker om olika saker; det är vad som är möjligt som för min del styr i denna fråga. Jag vill inte se några onödiga begränsningar som inte behövs eller är omotiverade. Det som behöver göras är att skapa ett förslag som möjliggör gårdsförsäljning för att stärka besöksnäringen på landsbygden och samtidigt värnar Systembolagets monopol. Det handlar inte primärt om vad man tycker, mer än vad man har för ambition, utan man behöver utforma ett förslag som fungerar efter lång tids utredande. Då är det hårt och seriöst beredningsarbete som gäller. EU-rätten ser ut som den ser ut, och så får man göra sitt allra yttersta och bästa för att ta fram ett förslag som fungerar, är reellt och möjligt att genomföra och som också ger möjlighet att stärka besöksnäringen. Det är regeringens ambition, och det är också detta vi avser att gå fram med i närtid. Det känns bra att vi arbetar med ett seriöst beredningsarbete för att åstadkomma något som tidigare regeringar inte har gjort och som har dragit ut länge på tiden. Jag hoppas att vi ska kunna redovisa detta inom kort.

Jag tackar interpellanterna för möjligheten att samtala om denna fråga också vid detta tillfälle.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Anf. 43 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Tobias Andersson har frågat mig om jag och regeringen avser att erkänna svenskfientligheten och ta fram ett åtgärdsprogram mot den. Pontus Andersson Garpvall har frågat mig om jag och regeringen är beredda att ta fram ett åtgärdsprogram mot svenskfientlighet. Jag svarar på frågorna samlat.

Att inte utsättas för rasism är en mänsklig rättighet, och Sverige ska vara ett land fritt från rasism och hatbrott. Regeringen har nyligen aviserat att ett viktigt steg i kampen mot rasism kommer att tas genom att ta fram en ny handlingsplan mot rasism och hatbrott. Som jag i närtid angav i mitt svar på en riksdagsfråga på samma tema från ledamoten Andersson Garpvall omfattar regeringens insatser mot rasism och hatbrott alla, oavsett vem sådana uttryck eller brott riktas mot. Detsamma gäller diskrimineringslagen (2008:567) och den straffrättsliga regleringen av hatbrott. Denna generella ansats utgör en viktig utgångspunkt i framtagandet av den nya handlingsplanen. Det finns ingen avsikt att ta fram ett åtgärdsprogram mot svenskfientlighet.

Anf. 44 TOBIAS ANDERSSON (SD):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Sverigedemokraterna har sällan beskyllts för att vara naiva. Så inte heller i frågan om svenskfientlighet, och vi är övertygade om att Sverigedemokraterna tyvärr kommer att få rätt även här.

Jag har varit politiskt engagerad i över ett decennium och har genom mitt politiska engagemang haft förmånen att träffa ungdomar runt om i hela Sverige. Otaliga är de exempel och historier jag fått höra om hur ungdomar, killar såväl som tjejer, fått lida psykiskt eller fysiskt på grund av svenskfientlighet. Det har handlat om trakasserier, mobbning, hot, rån, misshandel, sexuella övergrepp och så vidare med den gemensamma nämnaren att det funnits ett svenskfientligt motiv.

Mot den bakgrunden har jag personligen aldrig tvivlat på att det finns en utbredd svenskfientlighet i samhället som primärt unga drabbas av. Efter att Sverigedemokraterna länge har varit ensamma om att belysa detta höjs nu fler röster. Men varför har det inte fått tillräckligt med medialt utrymme tidigare, trots de skräckexempel som varit kända under en lång tid? Förmodligen, fru talman, eftersom det svenska mediala och politiska etablissemanget varit fullt upptaget med att diskutera om det ens finns något som är svenskt.

Svenskfientligheten har uppkommit i kölvattnet av att etablissemanget hävdat att Sverige inte har någon särpräglad kultur, ingen historia värd namnet, inga traditioner att upprätthålla och inget att ens vara stolt över eller enas kring. Om detta skulle stämma finns det såklart ingenting värt namnet att inte vara fientlig mot. Men så är det ju inte. Vi har alla skäl att vara stolta över Sverige, svenskarna och vår historia.

Mer i närtid har det funnits rena politiska motiv från ledande politiker att negligera och låtsas som om svenskfientlighet inte finns – detta eftersom den har uppstått som en direkt konsekvens av deras förringande av allt svenskt, i symbios med den massinvandring de välkomnat.

Svar på
interpellationer

Nu börjar det däremot bli dags för åtminstone regeringsunderlaget att tillstå problembilden för att vi någonsin ska kunna bekämpa utvecklingen. Med anledning av detta frågade jag i min interpellation om ministern avser att erkänna svenskfientlighet och ta fram ett åtgärdsprogram mot den samma. I sitt svar belyser statsrådet att rasism alltid är fel, oavsett vem den riktas mot, och att man ska ta fram en handlingsplan mot rasism och hatbrott med mera. Konkluderar gör statsrådet genom att meddela att det ej ska tas fram något handlingsprogram enkom rörande svenskfientlighet.

Fru talman! Jag kan också fördöma all rasism. Det är väldigt enkelt, faktiskt. Det ministern tycks ha svårare för är att tillstå att svenskfientlighet finns. Jag kan förstå om man vill hantera rasism med ett samlat grepp och att handlingsplanen då kan inkludera ett kapitel om svenskfientlighet. Om detta är tanken får statsrådet gärna belysa det. Statsrådet har i medier sagt att hon under sin tid som åklagare bevittnade att svenskfientlighet låg som motiv till ungdomsrån. Detta medgivande är en bra början från statsrådet, tycker jag. Min fråga i det här replikskiftet är helt enkelt om statsrådet kan tillstå att svenskfientlighet finns i en bredare bemärkelse än så och i sådana fall i vilken utsträckning.

Anf. 45 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD):

Fru talman! För ett antal veckor sedan inkom jag med en skriftlig fråga till statsrådet Paulina Brandberg. I svaret skriver statsrådet att Sverige ska vara ett land fritt från rasism och hatbrott. Vidare skriver statsrådet att den måste bekämpas med full kraft, att den aldrig är acceptabel, oavsett vem den riktas mot, och att det arbete som regeringen gör är viktigt för att kunna fortsätta med en hög ambitionsnivå.

Statsrådet nämner också att en viktig del av arbetet mot rasism, annan främlingsfientlighet och diskriminering framöver handlar om att ta fram kunskap och skapa förutsättningar för att den ska kunna användas av berörda aktörer. Den nationella planen mot rasism beslutades 2016. Med utgångspunkt i planen och dialoger med civilsamhället har särskilda åtgärdsprogram mot afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer tagits fram.

Med tanke på svaret på den skriftliga frågan, att rasism aldrig är acceptabel oavsett vem den riktas mot och att en viktig del av arbetet framöver handlar om att ta fram kunskap och skapa förutsättningar för berörda aktörer, vore det enligt mig rimligt om även en åtgärdsplan mot svenskfientlighet togs fram. Svenskfientligheten drabbar ju inte bara personer med svensk bakgrund utan också personer med utländsk bakgrund som valt att anpassa sig till en svensk identitet, kultur eller livsstil. Problemet har blivit alltmer omfattande i takt med att svenskar blivit en minoritet i allt fler kommuner, stadsdelar och skolor.

Det som ofta lyfts fram i debatten som den grövre formen av svenskfientlighet är de många förnedringsrån som utspelat sig på senare tid, där många av förövarna uttryckt starkt svenskfientliga motiv gentemot offret. Men vi har också vardagsexempel som dem som lyfts i polisrapporten *Områdesdokument Tjärna Ängar 2019*. Där står bland annat: "Områdespoliserna beskriver att somaliska unga flickor inte får umgås med svenska flickor. Anledningen till det är att de svenska flickorna beskrivs som 'horrer' utifrån sitt leverne, bland annat klädstilen." Liknande formuleringar finns i senare områdesrapporter.

Ett annat exempel från just 2019 gällde en man från just Tjärna Ångar, som blev så illa behandlad på grund av sitt svenska ursprung att han valde att flytta därifrån.

För mig är det alldeles uppenbart att det behövs en tydlig strategi från regeringen när det gäller hur man ska komma till rätta med de svenskfientliga attityder och de svenskfientliga brott som svenskar tvingas möta i det mångkulturella Sverige. Om man vill lösa integrationen, vilket ministern och Liberalerna vill, behöver svenskfientliga attityder upphöra och svenskheten vara något som personer som kommit till vårt land ska sträva efter snarare än förakta.

Regeringen lyfter redan i dag fram åtgärdsprogram mot afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer. Ministern är tydlig med att hon inte vill ha ett åtgärdsprogram mot svenskfientlighet. Men när regeringen nu tar fram en ny handlingsplan mot rasism och hatbrott, är statsrådet och regeringen då beredda att inkludera svenskfientligheten i denna handlingsplan?

Anf. 46 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Jag ska börja med att svara på frågorna om min och regeringens syn på förekomsten av hatbrott mot svenskar. Detta är något som har tagits upp i Brås hatbrottsstatistik, där man redovisar statistiken utifrån vem den utsatte är. I Brås statistik kan vi konstatera att hatbrott mot just svenskar har fångats upp men att siffrorna är så små att det är svårt att dra närmare slutsatser av dem eller titta närmare på dem. Här tror jag att det är viktigt att se att det finns en risk för ett stort mörkertal när det gäller den här typen av statistik.

Precis som interpellanten Andersson sa i sitt inlägg nyss har jag tidigare berättat om mina erfarenheter som åklagare. Jag har absolut sett brott som har riktats mot svenskar just på grund av att de är svenskar. Ett sådant exempel är ungdomsrånen, där jag har sett hat mot svenskar som ett motiv. Ett annat exempel är hedersproblematiken, där unga människor utsätts för hat för att de mot familjens vilja har anammat en för västerländsk eller svensk livsstil.

Förekomsten av svenskfientlighet ifrågasätter inte jag eller regeringen. Det som är knäckfrågan är dock: Vad gör vi åt det – hur hanterar vi detta på bästa möjliga sätt? Som jag redogjorde för i mitt svar omfattar regeringens arbete mot rasism och hatbrott varje individ som på grund av ursprung, etnicitet eller någon annan av diskrimineringsgrunderna utsätts för brott.

Regeringen vidtar ett stort antal åtgärder för att komma till rätta med detta. Om vi tittar på just hatbrott mot svenskar menar jag att en av nyckelåtgärderna i detta är att växla upp arbetet med integrationen. Vi lever i dag i ett Sverige där vi ser parallella samhällsstrukturer. Det utgör en grund för olika typer av hatbrott, bland annat mot svenskar, och den behöver vi verkligen komma åt.

Regeringen växlar upp på flera fronter här. Bland annat har vi nyligen tillsatt en nationell samordnare för arbetet mot utsatthet, och vi tittar på olika sätt att klara integrationen.

Sedan är det såklart viktigt att vårt rättsväsen arbetar med dessa frågor så att även denna motivbild fångas upp. Min tidigare myndighet Åklagarmyndigheten arbetar med hatbrott. Man har bland annat en särskilt utsedd

ämnesspecialist som arbetar med att höja kunskapsnivån bland de operativa åklagarna. Man har en årlig konferens på området för att utbyta erfarenheter, och man har också ett digitalt nätverk som nyligen har inrättats för att man också ska kunna diskutera uppkomna frågor inom detta område.

Jag vill från regeringens sida vara tydlig med att vi tycker att det är viktigt att fånga upp varje gång en individ utsätts för brott på grund av bland annat sin etnicitet eller sin härkomst.

Anf. 47 TOBIAS ANDERSSON (SD):

Fru talman! Jag tackar för svaret från Paulina Brandberg. Jag uppskattar att statsrådet är tydlig med sina egna erfarenheter av hur unga utsätts för brott enkom av den anledningen att de har en svensk bakgrund men också att hon betonar att man kommer att se över även svenskfientlighet i arbetet mot rasism i en bredare bemärkelse framöver.

Jag skulle först vilja bemöta några andra delar av svaret. När det kommer till statistiken över hatbrott är det, åtminstone enligt mig, väl känt att man inte väcker åtal för hatbrott när de riktas mot svenskar. Jag ska inte gå in på något enskilt rättsfall, men jag har läst flera förundersökningsprotokoll där det är tydligt och uppenbart att ett av flera motiv till att gärningsmannen begick sin handling var att offret var svensk.

Det kan röra sig om rån, om ren förnedring och ofredande eller om sexualbrott där det, sett till vad gärningsmannen uttrycker vid tillfället för övergreppet eller i dialog med andra, är uppenbart att man har valt personen utifrån den svenska bakgrunden eller att man har valt att agera på ett sådant sätt eftersom personen är svensk.

Trots detta väljer åklagare i sådana fall att inte väcka åtal just i hatbrottsdelen. Det är, i alla fall för mig, ett känt faktum som jag diskuterar med såväl åklagare som personer på Justitiedepartementet att hatbrottslagstiftningen i praktiken inte nyttjas gentemot dem som agerar kriminellt på grund av svenskfientliga motiv. Där behöver en förändring ske.

Det är möjligt att denna debatt lämpar sig bättre för justitieminister Gunnar Strömmer, men jag vill ändå belysa att i den statistik från Brå som finns på detta område, just hatbrottsspecifikt, och som i nuläget kan läsas på intet sätt speglar den omfattning i vilken svenskfientlighet finns i Sverige. Detta är i alla fall min strikta uppfattning, och statsrådet får gärna kommentera det.

Med detta sagt, fru talman, är Sverige den enda plats på jorden där svenskar ska kunna känna sig fullt ut som hemma. Det är den enda plats på jorden där svenskar ska känna att det här är ett land, det här är en kultur och det här är traditioner och gemenskap som inte bara jag har fått arva utan som per definition har skapats av mina förfäder i hundratals år, och nu har jag möjligheten att leva och verka i den samhällsgemenskap som har byggts upp under denna tid.

Om det är någonstans på jorden där man måste kunna få vara stolt över att vara svensk och där man måste kunna känna en trygghet i att på olika sätt uttrycka sig som svensk, ägna sig åt svenska saker eller ha svenska värderingar är det ju i Sverige. Men tyvärr ser det inte ut så, vare sig för svenskar med två svenskfödda föräldrar eller för personer som invandrat till Sverige och som vill bli en del av det svenska, som vill assimileras i

Sverige och som vill utgöra den delen i den integrationspolitik som Sverigedemokraterna har.

De som har kommit till Sverige, som gillar Sverige och som vill bli en del av vårt samhälle drabbas också av svenskfientligheten. Hederskultur hade kunnat heta svenskfientlighet, för det är samma sak. Det handlar om personer från andra länder som blir för svenska, enligt deras kusiner, föräldrar eller partner, och som därför får lida. I vissa fall går det så långt att de mördas.

Det har varit en stor debatt kring Saga som var gravid och som mördades eftersom pojkvännen fick till sig från sin mor att hans gravida flickvän var för vit. Det är svenskfientlighet. Vi kan kalla det hederskultur eller svenskfientlighet, men om man ska mäta omfånget på svenskfientlighet bör hederskulturen inkluderas.

Anf. 48 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD):

Fru talman! För att ge en tydligare bild av vad svenskfientlighet är kan man nämna det som Tobias Andersson precis nämnde, alltså rasism och fientlighet riktad mot svenskar eller folk som vill bli en del av den svenska gemenskapen. Man kan jämföra detta med exempelvis islamofobi, som är fientlighet riktad mot en ideologi, religion eller religiös åskådning, medan svenskheten ofta är medfödd eller en del av en stark kulturell identitet.

Jag skulle vilja att vi kort stannar till och tittar lite på kriminalstatistiken och vilka som är förövare och vilka som är brottsoffer. När vi tittar på de grova brotten kopplade till gängkriminalitet, såsom sprängningar och skjutningar, ser vi en tydlig bild av att både förövare och offer ofta är personer som antingen är födda i Sverige med utländska föräldrar eller har invandrat till Sverige.

Om vi tittar på andra grova brott mot personer, såsom ungdomsrån, ser vi att två av tre som rånar har någon form av utländsk bakgrund. Fyra av fem som utsätts har svensk bakgrund. När det gäller våldtäkter är utländska män överrepresenterade som förövare. Offren är oftast svenska kvinnor och flickor. När det gäller åldringsrån är äldre personer med svensk bakgrund oftast offer, och personer med utländsk bakgrund är oftast förövare.

Detta behöver inte vara ett tecken på att utländska kriminella sysslar med någon form av etnisk profilering vid brott, men jag tycker ändå att det sätter fingret på en debatt som har blivit väldigt skev. Om vi bryter ned siffrorna ser vi svart på vitt att många svenskar utsätts för brott av olika invandrargrupper i sitt hemland.

Fru talman! Jag har tidigare debatterat frågorna om svenskfientlighet och hatbrott mot svenskar med den förre justitieministern Morgan Johansson och den nuvarande justitieministern Gunnar Strömmer och nu också med statsrådet Paulina Brandberg. Alla tre har varit tydliga med att all typ av rasism och fientlighet ska bekämpas. Där är vi helt överens.

I andra debatter, där det är fråga om antisemitism, afrofobi eller islamofobi, kan statsråden utan problem peka på att exempelvis afrofobi ska bekämpas, men när det gäller debatten om svenskfientlighet pratar man mer i generella termer om att alla former av fientlighet ska bekämpas.

Jag förstår att det blir en lite semantisk diskussion, men när det är ett mönster att andra partier inte vill genomföra åtgärder mot svenskfientlighet blir frågan aktuell, inte minst när regeringen i nästa stund säger sig vilja ha en hög ambitionsnivå, ta fram kunskap och skapa förutsättningar.

Fru talman! Min fråga till statsrådet är: Ser ministern svenskfientligheten som ett problem, och är ministern beredd att sätta in några som helst åtgärder mot svenskfientlighet? Nu pratar jag inte om fientlighet i generella termer utan om den som riktar sig mot personer därför att de är svenska.

Anf. 49 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Jag tänkte börja med att bemöta det som interpellanten Andersson sa om Brås statistik och att det kan finnas ett stort mörkertal. Det var precis det jag betonade i mitt förra inlägg – att jag tror att man måste vara medveten om att det finns en stor risk att statistiken inte speglar hur verkligheten egentligen ser ut.

Jag vill vara tydlig med att regeringens ståndpunkt är att detta såklart är fullständigt oacceptabelt. Jag är ju liberal, och min utgångspunkt är att varje individ självklart ska kunna känna sig trygg i att man aldrig ska kunna utsättas för hatbrott eller diskriminering på grund av den man är.

När det gäller regeringens arbete mot olika former av rasism tar sig rasism olika uttryck, och det finns också olika historiska kontexter till olika former av rasism. Vi kan till exempel titta på antisemitismen, som vi vet ofta motiveras av olika inslag i konspirationsteorier, vilket präglar hur den tar sig uttryck. På motsvarande sätt finns det andra särdrag i rasism som riktar sig mot andra grupper.

Även när det gäller rasism eller hatbrott som riktar sig specifikt mot svenskar finns det särdrag. Som precis har nämnts är hederskontexten en kontext som vi måste uppmärksamma i den här frågan, och här har regeringen växlat upp arbetet på flera olika sätt. Det är nämligen jätteviktigt att ingen i Sverige ska behöva straffas av sin familj eller sin släkt för att man väljer att leva ett liv där man umgås med vem man vill, klär sig som man vill eller skaffar den pojkvän man vill. Man bestämmer exempelvis över sin egen sexualitet.

Regeringen har växlat upp arbetet mot just hedersförtrycket på flera olika fronter. På samma sätt har vi växlat upp arbetet för att öka integrationen, för den är en jätteviktig nyckel när vi pratar om dessa frågor.

Som jag visar här vidtar regeringen ett stort antal kraftfulla åtgärder för att komma till rätta med den underliggande grogrunden för den problematik vi pratar om här i dag. När det gäller ett specifikt åtgärdsprogram gällande hatbrott mot svenskar menar jag att man får fråga sig vad det är man vill uppnå med det. Vad vill Sverigedemokraterna uppnå med ett åtgärdsprogram som riktar sig mot just detta som inte fångas upp av de övriga åtgärder regeringen vidtar i den här frågan?

Anf. 50 TOBIAS ANDERSSON (SD):

Fru talman! Jag tackar för sista gången, för den här gången, för statsrådets svar.

Jag uppskattar att statsrådet är tydlig med att även hon bedömer att det finns ett mörkertal och att det inte går att stirra sig blind på Brås statistik över hatbrott och tro att man där har fångat in den svenskfientlighet som präglar delar av samhället här i Sverige.

Jag noterar även den semantik som Pontus Andersson belyste, det vill säga att man från regeringshåll har svårt att tydligt tillstå att svenskfientlighet finns. Det är något vi har debatterat även med andra ministrar. Från statsrådets sida säger man att det här är någonting problematiskt, men man

säger inte att det är svenskfientlighet. Man försöker hela tiden vara lite försiktig med de ordval man gör.

Man pratar om handlingsprogram mot hatbrott mot svenskar, trots att båda våra interpellationer handlar om svenskfientlighet, vilket jag tycker är ett betydligt bredare begrepp än hatbrott. Det handlar om synen på det svenska och hur det kan drabba såväl den invandrare som vill bli en del av det svenska som mig som svensk i min vardag att det finns de som genuint hatar vårt samhälle.

Rörande vad som efterfrågas utöver det här programmet skulle jag säga att man borde ge ett tydligare uppdrag till Brå att studera detta, inte bara utifrån hatbrottsstatistiken utan också för att få bättre koll på vilka förövarna är och vilka offren är.

Som Pontus Andersson belyste finns det ett flertal exempel på att det är just personer med utländsk bakgrund som ägnar sig åt brottslighet mot personer med svensk bakgrund. Är det ett uttryck för svenskfientlighet? Ja, förmodligen i många av fallen – men det vet vi inte riktigt, för det har varit otroligt känsligt för Brå och andra att studera detta. Man har till och med blivit anmäld om man som forskare valt att inkludera etnisk bakgrund i vissa forskningsstudier.

Här behövs alltså mycket mer, men framför allt måste vi våga stärka det svenska. Ska vi motarbeta svenskfientlighet måste vi vara stolta över Sverige och det vi har att erbjuda.

Anf. 51 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD):

Fru talman! En märklig grej från borgerliga politiker i allmänhet och liberaler i synnerhet är att man ofta kan vara väldigt nationalistisk när det gäller andra nationer än Sverige. När det gäller exempelvis Israel, Taiwan eller Ukraina har man väldigt starka synpunkter på folkets rätt till sitt eget land. Det har jag också, men det som skiljer oss åt är att vi också ser till svenskars rättigheter i Sverige.

Något som är väldigt tydligt och som vi har sett på senare tid är de många Palestinademonstrationer där det har ropats antisemitiska slagord. Där är liberaler snabbt ute och tycker att folk ska utvisas på grund av bristande vandel och att det behövs större insatser mot antisemitism, exempelvis. Låt mig vara tydlig: Jag håller helt med. Men vad gäller den växande fientligheten mot svenskar på grund av att de är svenskar har man inte kommit med ett enda förslag till åtgärd.

I min enfald trodde jag att flera av de saker vi har lyft här – exempelvis att utländska män har rånat, klätt av och förnedrat svenska killar samtidigt som de har kallat dem jävla svennar – skulle vara nog för att vidta åtgärder. Detsamma gäller exemplen från Tjärna ängar där somaliska flickor inte får umgås med svenska flickor på grund av hur de svenska flickorna lever. Men då händer ingenting.

Jag kan ju tänka mig hur man hade reagerat om det var tvärtom, det vill säga om unga svenska killar hade sökt upp, rånat och förnedrat utländska killar eller om svenska flickor inte hade fått umgås med utländska kompisar för sin familj. Hur hade man då reagerat från regeringens sida?

Anf. 52 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! När det gäller förekomsten av detta tror jag att den diskussionen kommer att fortsätta. Det är såklart viktigt att vi riktar lampan mot detta varje gång någon utsätts för någon form av hatbrott på grund av sitt ursprung eller sin etnicitet.

Som jag sa innan tror jag att det finns ett stort mörkertal i Brås statistik. Samtidigt är självklart inte varje brott där en utländsk förövare gör något mot någon med svensk härkomst ett brott som har hatbrottsmotiv. Jag välkomnar såklart att vi fortsätter att belysa den här frågan.

Jag vänder mig mot det som interpellanten Andersson Garpvall säger om att det inte händer någonting. Det uttalandet menar jag tyder på en bristande förståelse för den grogrund som skapar den här typen av hatbrott, nämligen de parallellstrukturer som finns i vårt samhälle och den brist på integration – och den brist på politik för att komma åt den bristande integrationen – som länge har rått i Sverige.

Precis som jag har sagt vidtar regeringen omfattande åtgärder både när det gäller detta och när det gäller hedersförtrycket, och jag menar att det är det mest kraftfulla vi kan göra i det här läget för att försöka komma till rätta med just den här problematiken.

Därmed vill jag tacka för dagens debatt.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 12 Svar på interpellationerna 2023/24:735 och 745 om skyddsombud

Anf. 53 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Ciczie Weidby har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta med anledning av Arbetsmiljöverkets rapport och om jag fortfarande anser att åtgärder behöver vidtas för att fler arbetstagare än i dag ska vilja engagera sig som skyddsombud, oavsett om skyddsombuden respektive arbetstagarna har en facklig tillhörighet eller inte. Givet att så är fallet har hon slutligen frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta.

Johanna Haraldsson har frågat mig vad jag menar är relevanta åtgärder att vidta för att fler ska vilja engagera sig som skyddsombud på sin arbetsplats.

Jag vill börja med att tacka för frågorna och för engagemanget i ärendet, som jag delar.

Regeringen beslutade den 14 september 2023 om ett uppdrag till Arbetsmiljöverket att lämna förslag på åtgärder, tillvägagångssätt, initiativ eller liknande som kan leda till att fler arbetstagare vill engagera sig som skyddsombud (A2023/01237). Som angavs i uppdraget har skyddsombuden en viktig roll i att skapa säkra och trygga arbetsplatser och att företräda alla arbetstagare på arbetsplatsen, oavsett om skyddsombuden respektive arbetstagarna har en facklig tillhörighet eller inte. Regeringen konstaterade också i uppdraget att antalet arbetsplatsolyckor har ökat under senare år och att arbetsgivarnas samverkan med skyddsombuden är viktig för att minska risken för dödsolyckor och andra allvarliga olyckor.

Av Arbetsmiljöverkets redovisning framgår bland annat att antalet fackligt utsedda lokala skyddsombud i Sverige har ökat något sedan 2020. Räkna man det som antalet skyddsombud per förvärvsanställd har det däremot skett en minskning. Detta beror på att antalet förvärvsarbetande har ökat. Det saknas tillgång till uppgifter om antalet skyddsombud som inte är utsedda av fackliga organisationer.

Arbetsmiljöverket lämnade sin redovisning av regeringsuppdraget den 29 april 2024, och ärendet bereds nu i Regeringskansliet.

Anf. 54 CICZIE WEIDBY (V):

Fru talman! Jag vill inleda med att tacka för svaret men kan konstatera att ministern inte svarar på mina frågor. I stället redogör Paulina Brandberg för regeringens uppdrag till Arbetsmiljöverket och deras rapport. Det framgår inte alls om statsrådet Paulina Brandberg fortfarande anser att åtgärder behöver vidtas för att fler arbetstagare än i dag ska vilja engagera sig som skyddsombud, oavsett om skyddsombuden respektive arbetstagar har en facklig tillhörighet eller inte.

Att utses till skyddsombud är inte bara ett uppdrag utan ett ansvar som vilar ganska tungt på axlarna. Att det uppdraget ska tillfalla just de fackliga organisationerna är inte bara en klok idé utan en nödvändighet för att säkerställa arbetstagarnas välbefinnande och trygghet på arbetsplatsen.

Fru talman! Arbetsmiljöverkets rapport är 22 sidor lång och ger en väldigt tydlig bild av vad som behövs för att fler ska vilja engagera sig som skyddsombud. Den lämnades till regeringen för drygt två veckor sedan. Rimligen borde Paulina Brandberg ha hunnit ta del av rapporten och fundera över vilka åtgärder som skulle behöva vidtas. Jag ger Paulina Brandberg chansen att faktiskt svara på mina frågor om vilka åtgärder statsrådet tänker att man behöver vidta med anledning av rapporten. Jag är också nyfiken på om Paulina Brandberg fortfarande menar att det behövs åtgärder för att fler än i dag ska vilja engagera sig som skyddsombud, oavsett om de har en facklig tillhörighet eller inte. Vilka åtgärder menar statsrådet i så fall att man ska vidta?

Anf. 55 JOHANNA HARALDSSON (S):

Fru talman! Jag kan likt Ciczie Weidby konstatera att jag inte har fått något svar på min fråga i statsrådets inledande anförande. Jag hoppas att jag får det under debattens gång.

När regeringen gav uppdraget till Arbetsmiljöverket att se över hur man skapar förutsättningar för arbetstagare att vilja engagera sig som skyddsombud reagerade ju den samlade fackföreningsrörelsen hårt på en skrivning där man från regeringens sida inte gjorde skillnad på skyddsombud utsedda av facket och andra skyddsombud.

Ett fackligt skyddsombud och ett oorganiserat skyddsombud har helt olika förutsättningar att utöva sitt uppdrag. De fackliga organisationerna ger sina skyddsombud stöd, utbildning och rådgivning. I skarpt läge kan också den fackliga organisationen stämma en arbetsgivare som hindrar ett skyddsombud från att utöva sitt uppdrag. Facken ger skyddsombuden en styrka som ett oorganiserat skyddsombud saknar. Oavsett hur kunnig och ambitiös ett oorganiserat skyddsombud är kan hon inte lägga kraft bakom orden när det inte finns någon som håller henne om ryggen.

En annan anledning till den starka reaktionen från arbetstagarorganisationerna är regeringspartiernas tidigare uttalanden och motioner i riksdagen. Sverigedemokraterna och Liberalerna, påhejade av de andra högerpartierna, har velat ta skyddsombudens styrka ifrån dem genom att skilja dem från facken och avskaffa den fackliga företrädesrätten att utse skyddsombud, som man i dag har. Partierna har även velat avskaffa de regionala skyddsombuden. Man kan alltså anta att facken helt enkelt såg en stor risk med att Liberalerna tillsammans med Sverigedemokraterna skulle kunna använda rapporten från Arbetsmiljöverket som underlag för att driva igenom de förändringar som man under flera år drivit på för i riksdagen. Dessa förändringar skulle lämna arbetstagare utan företrädare i skyddsfrågor och försvaga arbetsmiljöarbetet på arbetsplatserna.

Regeringspartierna har försvarat sitt uppdrag till Arbetsmiljöverket med att det är brist på skyddsombud och att det är viktigt att politiken tar initiativ för att vända den utvecklingen. Nu har rapporten kommit, och i den konstateras att det krävs stöd från arbetskamrater och arbetsgivare och att det finns en positiv bild av uppdraget för att man ska vilja bli skyddsombud. Man behöver dessutom ha tillräckligt med tid för att utföra uppdraget, kunskap och tillgång till vidareutbildning. Ett nätverk utanför arbetsplatsen lyfts också fram som en viktig förutsättning. Man menar även att arbetsmarknadens parter har den kunskap och de forum som behövs för att skapa goda förutsättningar för att arbetstagare ska vilja engagera sig som skyddsombud. I rapporten lämnar man alltså till parterna att ta de initiativ som krävs.

Skyddsombuden har en oerhört viktig roll som företrädare för alla som jobbar på arbetsplatsen i fråga om skydd mot ohälsa och olyckor. Det är vi helt överens om. Det är viktigt att man skapar så goda förutsättningar som möjligt för skyddsombuden att utföra sitt uppdrag. Jag återkommer till att rapporten lyfter fram att parterna själva – fack och arbetsgivarorganisationer – är bäst lämpade att sköta detta.

Min fråga, utöver den jag inte fick svar på i det inledande inlägget, är om man kommer att göra som det framhålls i rapporten att man bör göra och lämna frågan till parterna.

Anf. 56 SOFIA AMLOH (S):

Fru talman! Tack till interpellanterna för den viktiga debatt vi har här i dag!

Rapporten som nu lämnats över till regeringen säger kanske inte riktigt det regeringen hade hoppats på. Många av oss andra är inte jätteförvånade över svaret. I rapporten sägs just det som redan redogjorts för här, nämligen att parterna är bäst lämpade att svara på frågan om hur man stärker skyddsombuden ute på våra arbetsplatser.

Det är lite osäkert vad regeringen tycker om rapporten. Jag hoppas att vi kan få några indikationer på vad statsrådet och regeringen säger om den. Vi vet dock vad de hade velat läsa i rapporten, och det är inte de svaren den kommer med. Vi vet också att det största partiet i regeringsunderlaget, Sverigedemokraterna, inte är nöjda med svaren. Det är mycket svårt för dem att påstå något annat.

Då är frågan hur man väljer att gå vidare med detta. Den samlade fackföreningsrörelsen var ju orolig inför att rapporten skulle läggas fram och undrade vad regeringen skulle göra.

Nu sägs här att det är parterna som ska sköta det här och stärka skyddsombuden. Då undrar jag vad det är som bereds i Regeringskansliet. Handlar det om förslag som vi inte känner till, som inte har varit på bordet tidigare och som inte har aviserats? Vad är det egentligen som bereds?

Man är kanske ganska nöjd med rapporten. Eller är det uppdrag som ska ges till parterna? Är det sådana samtal som ska föras?

Jag vet ju att statsrådet tidigare har varit noggrann med att påpeka att samtal förs med parterna på regelbunden basis. Är detta något som präglar dagordningen när ni träffar parterna LO och Svenskt Näringsliv? Vad är det som sägs då? Det vore intressant att få veta. Det är ju angeläget att skyddsombuden får en starkare ställning på arbetsmarknaden.

Vad är det annars som ska göras? Statsrådet får gärna svara på frågan. Vi lämnade ju kvar några saker i skrivbordslådan när statsrådet flyttade in på departementet, till exempel hur man ska stärka de regionala skyddsombuden. Det är färdigutrett, och det finns förslag. Har statsrådet tittat i skrivbordslådan, plockat upp förslaget, tittat på det och analyserat det? Är det kanske detta som bereds i Regeringskansliet? Det vore angenämt om statsrådet kunde ge oss svar om detta här i kammaren.

Om man har gjort en positionsförflyttning och är beredd att stärka skyddsombuden, eftersom det är jätteviktigt, kanske man borde gå vidare med förslagen om hur man stärker de regionala skyddsombuden.

Varför är det då så viktigt att stärka de regionala skyddsombuden? Jo, det är ju de som är med och stöttar och rekryterar fler lokala skyddsombud. Det är så man förstärker hela den skyddsverksamhet och arbetsmiljöverksamhet som behövs där ute. De besitter fördjupad kunskap och driver frågorna tillsammans med de lokala skyddsombuden.

Frågan är om vi kommer att få se några sådana förslag från regeringen.

Anf. 57 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Jag blir lite häpen. Vi har tillbringat ganska mycket tid här i kammaren för att prata om uppdraget till Arbetsmiljöverket. Jag har till och med stått och läst innantill ur uppdraget. Ändå verkar det som att vi fortfarande måste diskutera om regeringen har tagit initiativ till någon författningsändring för att skilja skyddsombuden från facken.

Jag vet på riktigt inte hur mycket tydligare jag måste vara, men jag uppmuntrar ledamöterna att läsa innantill ur regeringsbeslutet. Det finns ingenting i detta beslut som handlar om att skilja skyddsombuden från facken. Det är mitt tydliga besked här, och det har varit mitt tydliga besked hela tiden. Jag vet inte på vilket sätt jag ska kunna bli tydligare i denna fråga.

Uppdraget handlar om att regeringen vidtar en konkret åtgärd eftersom vi tycker att det är ett problem att för få engagerar sig som lokala skyddsombud. Jag vet inte om den tidigare regeringen inte tyckte att detta var ett problem, men den agerade i alla fall inte i frågan. Vi agerar och har gett ett uppdrag till Arbetsmiljöverket som handlar om precis just detta.

Jag förstår inte varifrån uppfattningen kommer om att regeringen på något sätt skulle vilja försämma för arbetstagarorganisationerna att utse skyddsombud. Däremot tycker vi att alla skyddsombud är viktiga.

Jag hoppas att jag nu äntligen har kunnat vara tillräckligt tydlig i frågan.

Regeringen har nu tagit emot den här rapporten. Som förväntat finns såklart inga förslag på författningsändringar, eftersom det ju som sagt inte ingick i uppdraget. Vår plan är nu att lyssna in vad representanter för arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna har att säga om rapporten. Vi planerar två dialogmöten med dessa representanter, enligt samma modell som vi hade när vi pratade om dödsolyckorna i arbetslivet, som var på tapeten för en kort tid sedan.

Det vore oansvarigt av mig som statsråd att föregripa processen och komma med besked innan vi tydligt har lyssnat in vad parterna säger om detta och innan vi har gått igenom rapporten och de förslag som finns i den. När processen är slut kommer vi självfallet att återkomma med besked om vilka åtgärder vi går vidare med.

Anf. 58 CICZIE WEIDBY (V):

Fru talman! Man kan ana en viss frustration hos Paulina Brandberg. Hon säger att hon blir häpen över hur vi tjarar och håller på. Men åtminstone jag, och kanske även någon av meddebattörerna, blir också lite häpen över hur svårt det verkar vara för statsrådet att ge ett svar eller besked.

Det statsrådet säger nu är att hon ska sätta sig ned med parterna och lyssna till dem. Det är verkligen lovvärt. Men jag lovar dig, Paulina Brandberg, att parterna inte kommer att säga något annorlunda nu än vad de alltid har gjort. De kommer inte säga någonting annorlunda än vad som står i rapporten.

I rapporten är det jättetydligt att det behövs stöd, tid och kunskap för att fler ska vilja engagera sig i rollen som skyddsombud. Det är de absolut viktigaste sakerna som precis alla organisationer – LO, TCO, Saco, Ledarna och Företagarna – talar om. De säger att det som behövs är just stöd, tid och kunskap.

Detta är ganska lätt att åtgärda. Man kan bara läsa i många av de motioner som exempelvis jag har skrivit i ärendet. Där står det hur vi måste skydda skyddsombuden och säkerställa att de ständigt får uppbackning och tid att utföra sitt uppdrag. De måste få stöd från arbetsgivaren. Man måste se positivt på uppdraget som skyddsombud. Fortbildning är nödvändigt, så att ombuden ständigt förnyar sina kunskaper.

Med risk för att låta tjatig är jag, och troligen meddebattörerna, häpna över hur mycket statsrådet duckar för att ta frågan på allvar. Om statsrådet är så väldigt engagerad i skyddsombudens roll och i att fler ska kunna bli skyddsombud är ju denna 22-sidiga rapport bara ett facit.

Det har förresten kommit lite kritik mot rapporten, föga förvånande från Svenskt Näringsliv. De tycker att det är tråkigt att rapporten inte alls lever upp till förväntningarna. De hade alltså förväntat sig ett annat svar än vad som kom i rapporten. Svenskt Näringsliv ställer sig frågande till om Arbetsmiljöverket verkligen har fullgjort sitt uppdrag. Jag blir nyfiken på om statsrådet delar Svenskt Näringslivs uppfattning om att det är tråkigt att rapporten inte lever upp till förväntningarna.

Fru talman! Det är lite märkligt att statsrådet säger att hon är häpen och undrar hur mycket tydligare hon kan vara. Här i kammaren har partikamrater till mig begärt att statsrådet ska lova att hon inte kommer att gå fram med någon förändring avseende fackens företrädesrätt att utse skyddsombud. Det har hon inte kunnat göra. Att vi fortsätter att fråga om man fortfarande har ambitionen att göra detta är väl inget att vara häpen över.

Statsrådet frågar varifrån vi fått vår uppfattning. Det redogjorde jag för i mitt första inlägg. Den uppfattning vi har fått är att de här partierna – tydligast Sverigedemokraterna men också väldigt tydligt Liberalerna – tidigare har drivit frågan att skilja skyddsombuden från facken och avskaffa de regionala skyddsombuden.

Liberalernas arbetsmiljömotion från hösten 2021 var den sista motion som Liberalerna väckte på det här området före valet. Nu när man sitter i regeringsställning väcker man av naturliga skäl inte några motioner. I denna motion står det: ”De regionala skyddsombuden bör ersättas av en ny och mer ändamålsenligt utformad funktion. Huvudregeln för de lokala skyddsombuden bör inte längre vara att de ska tillsättas av de lokala arbetstagarorganisationerna.”

Det är därifrån uppfattningen kommer, och det är också därifrån oron i frågan kommer. Det här har varit liberal politik. För att stilla den oron behöver statsrådet vara tydlig. Hon behöver lova att inte röra den här regleringen under mandatperioden.

Det är väldigt märkligt att statsrådet säger att det skulle vara oansvarigt att ha en uppfattning. Jag vet att alla politiska partier har uppfattningar i väldigt många olika frågor. Statsrådet har tidigare lyft fram den här frågan som avgörande och den här rapporten som ett avgörande underlag för att man ska kunna åstadkomma bättre arbetsmiljö på arbetsplatserna. Att då inte kunna svara på hur hon ska ta rapporten vidare är väldigt märkligt, tycker jag.

Vänsterpartiets representant i den här debatten, Ciczie Weidby, lyfte fram att det har kommit kritik från olika håll angående den här rapporten. Kritik har även kommit från Sverigedemokraterna, som reagerade negativt på rapporten. Den sverigedemokratiske ordföranden i arbetsmarknadsutskottet gav förra veckan uttryck för sitt missnöje i en skriftlig fråga till statsrådet, där han menar att ”det saknas stora delar i utredningen” eftersom den inte tar upp frågan om ”krav på facklig tillhörighet för skyddsombuden” och att uppdraget därför ”måste betraktas som ej fullgjort”.

Det är uppenbart att Sverigedemokraterna fortsatt har samma inställning som man tidigare haft och ifrågasätter skyddsombudens koppling till facken. Jag vill givetvis fråga: Anser statsrådet att Arbetsmiljöverket har fullgjort sitt uppdrag i och med rapporten, eller håller hon med Sverigedemokraterna?

Det finns ju förslag. Statsrådet hävdar att Socialdemokraterna inte gjorde någonting. Men precis som min kollega Sofia Amløh lyfter fram här i debatten ligger det ett förslag på ministerns bord om utökad tillträdesrätt. Förslaget innebär att man ska satsa lite mer pengar på de regionala skyddsombuden för att de ska kunna göra jobbet att se till att fler till exempel kan engagera sig som skyddsombud eller komma in på arbetsplatser och ge fler människor företrädare i de viktiga arbetsmiljöfrågorna.

Anf. 60 SOFIA AMLOH (S):

Fru talman! Vi får fortfarande inga svar. Det finns färdiga förslag, som vi har redovisat och som jag nämnde i mitt förra inlägg, men statsrådet svarar inte. Om man nu vill förstärka någonting som parterna anser skulle ha denna verkan tycker jag att det är legitimt att ifrågasätta hur mycket regeringen vill stärka skyddsombuden och hur mycket man faktiskt är beredd att göra när det går dag efter dag utan att statsrådet gör någonting med de förslag som ligger på bordet.

Är det så att det finns ideologiska skygglappar, eller är det så att det finns ett regeringsunderlag i form av Sverigedemokraterna som inte vill det här? Vi vet inte riktigt var regeringen själv står. Det vi vet är att statsrådets parti, Liberalerna, tidigare har drivit en politik som står i motsats till att stärka skyddsombuden.

Det ligger lite grann i politikens roll att tycka saker och ha uppfattningar om saker och ting. Jag tycker att det är angeläget att statsrådet gör det. Det är dags att göra det. Det är inte så att vi inte hör och inte kan läsa innantill, vilket var någon typ av svar som statsrådet tidigare gav oss. Det vi undrar över är varför statsrådet så gärna vill ha oorganiserade och svaga skyddsombud. Varför förstärker man inte de organiserade skyddsombuden, som vi vet spelar så stor roll? Det finns förslag, och det finns ett arbete att göra. Varför gör man det inte?

Anf. 61 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Jag kan ta upp den tråd som ledamoten Amloh avslutade med: Varför förstärker man inte de fackliga skyddsombuden? Men det är ju precis det vi gör! Med det här uppdraget säger vi att vi vill se hur vi kan få fler att engagera sig som skyddsombud. Vi exkluderar såklart inte de fackliga, och vi behöver inte välja mellan de fackliga och de icke-fackliga. Vi vill stärka både de fackliga och de icke-fackliga.

Det är absolut så att det i vårt land finns olika regelverk och att det finns ett annat skydd för de fackliga skyddsombuden. De omfattas som vi alla känner till av förtroendemannalagen, till skillnad från de icke-fackliga, som omfattas av arbetsmiljölagen. Men det är också ett faktum att inte alla arbetstagare i vårt land vill engagera sig i facket eller organisera sig. Det måste fortfarande vara frivilligt att engagera sig i facket. Även de som inte vill engagera sig fackligt ska kunna engagera sig som lokala skyddsombud, för vi behöver alla lokala skyddsombud.

Det har gått drygt två veckor sedan den här rapporten lämnades. Det är en rimlig ordning att den får beredas och att vi nu håller de här mötena med företrädare för arbetstagar- och arbetsgivarorganisationerna, så att vi lyckas hitta vilka åtgärder som är de bästa och effektivaste för att stärka *alla* skyddsombuds roll.

Frågan om de regionala skyddsombuden kom också upp. Som svar på mitt påpekande att den förra regeringen inte gjorde någonting åt de lokala skyddsombuden pekade ledamoten Haraldsson på uppdraget gällande de regionala skyddsombuden. Men min kritik riktade sig alltså mot bristen på åtgärder när det gällde de lokala skyddsombuden.

När det gäller de regionala skyddsombuden finns det mycket riktigt en utredning. Jag tror att både interpellanterna och ledamoten Amloh känner till att en del remissinstanser har ifrågasatt den här utvärderingens metod

och objektivitet. Det finns skilda meningar kring hur man ska se på utredningen, och det är såklart viktigt att vi noga lyssnar in dem.

Det som regeringen gjort i närtid är att vi den 4 april i år gav Arbetsmiljöverket i uppdrag att ge förslag på en ny modell för redovisning av den regionala skyddsombudsverksamheten. Detta är en modell som ska tas fram i samråd med arbetstagarorganisationerna LO, TCO, Saco och Svenska hamnarbetsförbundet. Uppdraget ska redovisas i samband med årsredovisningen för 2025 i en särskild rapport till Regeringskansliet. Den rapporten ser jag såklart väldigt mycket fram emot, för vi behöver alla olika typer av skyddsombud för att få ett bättre systematiskt arbetsmiljöarbete på våra arbetsplatser.

Anf. 62 CICZIE WEIDBY (V):

Fru talman! Regeln i arbetsmiljölagen om att skyddsombuden ska utses av en lokal arbetstagarorganisation tillkom 1951. Skälet var väldigt praktiskt. Det var få som ville vara skyddsombud, och valet var ganska komplicerat. Sedan 1951 har alltså facket haft den så kallade företrädesrätten att utse skyddsombud. Det är väldigt bra, för det har skapat ordning, struktur och trygghet. Facket ser till att valet går rätt till och att ombudet representerar löntagarna. Facket skyddar också mot trakasserier från arbetsgivaren. Ombudet kan på det sättet tryggt påpeka brister. Facket är också en garant för fattade beslut. De fackliga representanterna är utbildade och bärare av kunskaper om arbetsmiljö.

Fru talman! Regeringen säger sig vilja värna och försvara den svenska modellen tillsammans med arbetsmarknadens parter. Jag hör väldigt ofta statsrådet sjunga den svenska modellens lov.

Om man nu fortsatt vill försvara den svenska modellen tycker jag att det är väldigt bekymmersamt att man just i den här frågan vill gå in och slå in en kil och försvaga kopplingen mellan fack och skyddsombud.

Jag förutsätter att regeringen och Paulina Brandberg ganska snart återkommer med de specifika åtgärder som krävs för att fler ska vilja bli skyddsombud. Det är bara att titta i rapporten. Det behövs tid, stöd och kunskap.

Anf. 63 JOHANNA HARALDSSON (S):

Fru talman! Det blir tydligt i debatten att regeringen inte riktigt vet vad den håller på med. Statsrådet förstår uppenbart inte när jag försöker att förklara för statsrådet kopplingen mellan de regionala och de lokala skyddsombuden.

Anledningen till att jag lyfter fram frågan om de regionala skyddsombuden är att de regionala skyddsombuden har i uppdrag att stödja skyddsarbetet på arbetsplatser som företrädare för arbetstagarna. Men de ska också rekrytera och stödja nya skyddsombud.

Det gäller också dem som varit skyddsombud under en längre tid men som känner att de själva inte mår med uppdraget. De har då de regionala skyddsombuden som stöd. En viktig åtgärd för att få fler att vilja engagera sig som skyddsombud är att de regionala skyddsombuden finns på fler arbetsplatser.

Om statsrådet vill göra något som på riktigt skulle stärka arbetsmiljöarbetet och skyddsombuden och inte låta sig styras av Sverigedemokraterna finns ett färdigt förslag. Man kan satsa på de regionala skyddsombuden och ge dem rätt att besöka fler arbetsplatser.

Men ministerns enda svar är att det bereds. Hur länge ska det beredas? När ska statsrådet bestämma sig? Hon kan heller inte här i kammaren lova att hon inte kommer att lägga fram ett förslag där man skiljer skyddsombuden från fackföreningsrörelsen, trots att allt pekar på att just det skulle försvaga skyddsombuden och försämra arbetsmiljön.

När regeringen vet vad den vill och när man tycker att en fråga är viktig och har stöd från Sverigedemokraterna går det undan. Det har vi sett flera exempel på. Men antingen är den här frågan inte tillräckligt viktig, eller så vet man inte vad man vill, eller så är man inte överens med det parti som egentligen styr regeringen. Bristen på svar från ministern gör att vi bara kan gissa vad som gäller i den här frågan.

(Applåder)

Anf. 64 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Det är lite märkligt att regeringen anklagas för att tycka att inte frågan om skyddsombud är tillräckligt viktig när hela debatten handlar om ett uppdrag som regeringen har gett Arbetsmiljöverket och som den förra regeringen inte gav.

Vi tycker från regeringens sida att skyddsombuden fyller en väldigt viktig funktion på våra arbetsplatser. Vi behöver ha ett fungerande systematiskt arbetsmiljöarbete på våra arbetsplatser, inte minst för att kunna få ned de fruktansvärda dödstal som vi har sett i statistiken på senare tid. Det är en av regeringens åtgärder för att komma till rätta med detta.

Jag vill tacka för dagens debatt. Regeringen kommer såklart att ge besked om hur vi går vidare med Arbetsmiljöverkets rapport när den beredningsprocessen är färdig.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 13 Svar på interpellation 2023/24:686 om infrastrukturen i Kalmar län

Anf. 65 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Tomas Kronståhl har frågat mig om jag och regeringen på något sätt kommer att prioritera infrastrukturåtgärder och behov som finns i Kalmar län.

En väl fungerande infrastruktur är viktig för att säkerställa en långsiktigt hållbar transportförsörjning för såväl medborgarna som näringslivet i hela landet. För regeringen är det därför prioriterat att förbättra den infrastruktur vi har, reparera där det behövs och förvalta de gemensamma resurserna på bästa sätt. Regeringen prioriterar upprustning av befintlig järnväg. Satsningar på järnvägen bör i första hand underlätta för arbetspendling och godstrafik.

Regeringen har påbörjat arbetet med en ny nationell plan för planperioden 2026–2037 genom att i ett första steg ge Trafikverket i uppdrag att

inkomma med ett inriktningsunderlag för en ny planperiod. Detta uppdrag redovisades den 15 januari och bereds nu inom Regeringskansliet. Underlaget kommer att ligga till grund för en infrastrukturproposition med nya ekonomiska ramar och inriktning för en ny plan.

Efter att riksdagen har beslutat om propositionen, inklusive hur stor den tolvåriga ekonomiska planeringsramen ska vara, kommer regeringen att ge Trafikverket i uppdrag att ta fram ett förslag till en ny nationell plan för perioden 2026–2037. Det är först i denna del av processen som konkreta projekt och åtgärder utreds och analyseras.

Behoven inom infrastrukturen är stora, och det är nödvändigt att göra genomtänkta prioriteringar mellan olika åtgärder. Det är viktigt att det görs i en ordnad process med ett tillräckligt underlag.

Förra månaden bjöd jag in till och deltog på remissmöten om Trafikverkets inriktningsunderlag. Företrädare för Region Kalmar medverkade och talade inom ramen för samarbetet i Regionsamverkan Sydsverige. I arbetet för en ny nationell plan är det värdefullt att ta del av konkreta behov, synpunkter och inspel från aktörer i olika delar av landet.

Anf. 66 TOMAS KRONSTÅHL (S):

Fru talman! Tack, minister Andreas Carlson, för svaret! Även om jag kanske inte är helt nöjd med svaret är det dock ett svar.

Min fråga gäller den mycket bekymmersamma situationen vad gäller möjligheterna för godstransporter och även persontrafik på både väg och järnväg i Kalmar län i allmänhet och norra Kalmar län i synnerhet.

Jag vill börja med och kommer att uppehålla mig ganska mycket vid godstrafiken och persontrafiken på järnvägarna Stångådalsbanan och Tjustbanan, som standardmässigt är i ett riktigt uselt skick. Det skulle vara bra om fokus här för staten ligger på att renovera och modernisera dessa banor för att uppnå betydligt kortare restid och högre standard.

Det gäller också att möjliggöra för fler att kunna pendla över länsgränser och vidare ut på stambanan till olika resmål runt om i landet. Detta är en väldigt viktig fråga, inte minst när det gäller att försöka hålla ihop hela detta land.

Skicket i dag med bland annat gamla träsliprar, ingen trädsäkring och diesellok innebär en mycket begränsad hastighet samt att banorna inte håller för godstrafik och inte heller särskilt ofta för persontrafik. Det får till påföljd att det är väldigt många inställda tåg.

Regeringen har i sin deklaration avbrutit flera stora satsningar på ny infrastruktur och har i samband med det aviserat att en del av dessa indragna resurser nu ska gå till att rusta upp befintlig infrastruktur. Vi i Kalmar län har nu starka önskemål och förhoppningar om att man kommer att rusta upp både väg och järnväg.

Det vi nu tyvärr ser är att Trafikverket i sin planering för ett nytt stationsläge för den nya Ostlänkens angoring i Linköping inte har något stationsläge planerat för Stångådals- och Tjustbanan.

Fru talman! Trafikverket har i sitt utredningsförslag placerat ett stationsläge för dessa banor i Tannerfors, alltså flera kilometer ifrån den planerade centralstationen.

Min fråga blir: Är det ministerns och regeringens mening och tanke att gå vidare och verkställa detta förslag? Det skulle troligtvis innebära den definitiva döden för dessa banor. Detta har även framförts av flera ansvariga politiker från samtliga partier, både från regionen och kommunerna som är berörda av dessa banor.

Vi har många industrier och företag, både små och medelstora, i mellersta och norra Kalmar län som är i stort behov av både gods- och persontransporter på både väg och järnväg. I dag fungerar knappast något av detta, i alla fall inte järnvägen. Endast vägarna står då till buds för godstransporter. Även där finns det stora brister, inte minst på riksväg 35 – och detta i en region där underhåll och satsningar på infrastruktur har lyst med sin frånvaro under väldigt lång tid, ända sedan Ölandsbron byggdes.

Min nästa fråga till statsrådet är därför väldigt viktig. Kommer denna regering och ministern att säkerställa att uppdraget till Trafikverket om en ny centralstation i Linköping för Ostlänken även kommer att innehålla en ny angöring och ett stationsläge för Stångådals- och Tjustbanan vid samma station? Eller kommer ministern att låta Trafikverket fullfölja denna ödesdigra planering där man som följd av sitt förslag av stationsläge kommer att bidra till att avsluta pendlings- och godstransportmöjligheter på järnväg över dessa länsgränser, troligtvis för evigt?

Anf. 67 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Jag vill inledningsvis tacka ledamoten för engagemanget för infrastruktur och specifikt infrastrukturen i Kalmar län, i det här fallet. Behoven är stora i hela landet, och det finns mycket riktigt behov som dem som ledamoten här räknar upp. De liknar ju många av de behov som finns i stora delar av landet.

När regeringen har slagit fast vår prioritering att hela Sverige ska fungera är det viktigt att man gör de prioriteringar som behövs för att stärka infrastrukturen, och framför allt att man stärker underhållet av infrastrukturen och gör reinvesteringar och vidtar åtgärder som ser till att vi får ut mer av den infrastruktur vi redan har.

Transporterna och infrastrukturen lägger grunden både till den gröna omställningen och till vår beredskapsförmåga, som behöver stärkas med tanke på det säkerhetspolitiska läge som vi är i. Vi behöver alltså mer av transporter, och de ska kunna ske på ett tillförlitligt sätt med en hög grad av framkomlighet och hållbarhet.

Gods och arbetspendling är det som regeringen prioriterar i upprustningen av infrastrukturen. Jag noterar att ledamoten nämner, också i den skrivna interpellation som jag svarar på här i dag, fru talman, att regeringen har erbjudit flera stora satsningar på ny infrastruktur.

Det vi framför allt har gjort är att avbryta planerna på nya stambanor för höghastighetståg och de centrala delar som var planerade i den tidigare nationella planen mellan Borås och Linköping och ned till Hässleholm. Det var den förra regeringen som fattade beslut om detta, och det var en viktig åtgärd som vår regering vidtog när vi avbröt planeringen för detta.

Riksrevisionen har granskat beslutet och kommit fram till att detta minskar inteckningarna i kommande nationella planer med hela 163 miljarder kronor. Det här är viktigt med tanke på att behoven är mycket stora. Bara underhållsskulden på järnvägssidan uppgår till 91 miljarder kronor. Regeringen tar ansvar för att vi ska kunna rusta upp infrastrukturen, ta

hand om den infrastruktur vi har och förstärka den där det behövs innan vi gör utfästelser om mycket stora och dyra investeringar som riskerar att tränga ut andra viktiga åtgärder.

Vilka åtgärder som vi kommer att fatta beslut om återstår att se. Vi har ännu inte lagt fram propositionen till Sveriges riksdag, utan den kommer att komma under hösten. Därefter, fru talman, kommer regeringen, som jag sa i mitt svar, att ge Trafikverket i uppdrag att ta fram ett förslag på en ny nationell plan. Därefter kommer regeringen att fatta beslut.

Det är så planarbetet och infrastrukturplaneringen ser ut i Sverige. När ledamoten här noterar att han inte är helt nöjd med svaret, fru talman, riktas därför den besvikelsen snarare mot den förra regeringen och den nuvarande nationella plan som ledamotens eget parti var med och tog fram.

Jag kan garantera att vi inte kommer att ha råd med alla satsningar som behövs, för behoven är mycket större än de åtgärder som vi kommer att kunna inrymma i ram. Mycket är ändå redan in-tecknat, med tanke på att det finns stora projekt som inte är finansierade som fanns med och var aviserade i den förra nationella planen.

Desto viktigare är det därför att ta detta i ett sammanhang, och jag uppskattar Region Kalmar län som har gått ihop med flera andra regioner och pekar på vilka åtgärder som man gemensamt ser behöver prioriteras. Där är vi överens: Behoven är stora, och prioriteringarna kommer att vara nödvändiga.

Men jag hoppas och tror att ledamoten förstår att jag i dagens debatt i kammaren inte kan peka ut några enskilda projekt. Det är för tidigt i den process vi är inne i.

Anf. 68 TOMAS KRONSTÅHL (S):

Fru talman! Det känns ännu mer angeläget att vi har denna debatt och diskussion i dag så att vi verkligen tydliggör vilka behoven är. Det blir väldigt tydligt.

Det känns extra angeläget att i någon form av närtid få svar på den fråga som jag redan har ställt då det verkligen påverkar mycket av kommunernas och regionens övriga planering och satsningar för framtiden. Det är helt avgörande hur detta kommer att se ut.

Fru talman! Jag har även tagit del av utredningen som Trafikverket fick i uppdrag 2022. Det handlar om huruvida Tjust- och Stångådalsbanan har haft någon betydelse för den regionala utvecklingen.

I utredningen slår Pär-Erik Westin fast att det av de nio kommuner som finns längs med de båda banorna endast är Linköping och Kalmar som har haft en positiv befolkningsutveckling från mitten av 90-talet fram till i dag. Med tanke på banornas skick, fru talman, skulle det ha förvånat mig väldigt mycket om svaret på en sådan utredning hade varit ett annat. Kalmar och Linköping har i dag ganska goda förbindelser. Linköping har goda förbindelser med Stockholm. I Kalmar tar man aldrig Stångådalsbanan som ett alternativ till Linköping, utan man åker på en annan järnväg där det går betydligt fortare. Man har alltså olika alternativ, men de övriga sju kommunerna har egentligen inga andra alternativ.

Frågan som jag och säkert många med mig ställer sig är om en utredning med det här syftet kan få något annat svar än det svar som vi har fått, med tanke på det skick som de här banorna har. Det är alltså inte förvånande.

Syftet med en sådan här utredning borde väl ha varit att belysa vilken regional påverkan en rejäl upprustning med helsvetsad räls och elektrifierade banor som på allvar kan konkurrera med exempelvis biltrafiken, både vad gäller tid, punktlighet och turtäthet, skulle ha för den regionala utvecklingen.

Min övertygelse är, fru talman, att den regionala nyttan skulle bli väldigt stor, för att inte säga avgörande, om riktiga satsningar på Tjust- och Stångådalbanan verkligen gjordes. Men att bara hålla banorna vid liv i nuvarande skick bidrar självklart inte till någon regional utveckling, utan snarare till en fortsatt regional avveckling. Det gäller i alla fall dessa kommuner i norra Kalmar län, som skulle ha enormt stor nytta av snabbare förbindelser med Linköping och därmed med övriga landet.

Vi kan ta några exempel och jämföra med andra regionala järnvägar som det har satsats på i form av trädsäkring, helsvetsad räls och elektrifiering. Blekinge kustbana är ett exempel, där resandet har ökat tiofaldigt efter satsningen. Det gäller även den regionala banan mellan Ystad och Simrishamn, fru talman, som har ökat lika mycket.

Detta är satsningar som har gjorts och som ur ett samhällsperspektiv är väldigt billiga. Det är betydligt billigare att rusta järnvägar som redan finns i förhållande till den stora nytta det innebär för både kommuners och regioners möjligheter till utveckling. Men det gynnar självklart även miljö och klimat när fler resor blir fossilfria.

Vi kan ta ett exempel. Kostnaden för att rusta upp en befintlig järnväg är cirka 200 miljoner för en mil. Det kan låta dyrt, men vi kan jämföra med att bygga en ny järnväg, exempelvis på Ostlänken. Den kostnaden beräknas vara 5,7 miljarder per mil, vilket är horribelt mycket dyrare. Då är frågan: Är det inte klokt att satsa även på regionala banor?

Anf. 69 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Jag hoppades på viss förståelse för att jag inte kan föregripa den process som innebär att regeringen binder ram, med beslut i riksdagen, i den proposition som vi kommer att lämna under hösten. Därefter ger vi Trafikverket i uppdrag att ta fram förslag på nationell plan. Det känner ledamoten väl till.

Notera dock vad jag sa, fru talman, redan i andra stycket i svaret: "För regeringen är det därför prioriterat att förbättra den infrastruktur vi har, reparera där det behövs och förvalta de gemensamma resurserna på bästa sätt. Regeringen prioriterar upprustning av befintlig järnväg. Satsningar på järnvägen bör i första hand underlätta för arbetspendling och godstrafik."

Detta kommer att vara vägledande för de uppdrag vi ger till Trafikverket. Jag ser fram emot att få återkomma i nästa steg av planrevideringen.

Jag kan förstå den frustration som finns eftersom behoven är så stora. När det gäller Stångådalbanan och Tjustbanan finns ju dock dessa med som namngivna objekt i Kalmar län i nu gällande nationell plan. Trafikverket uppger att myndigheten under 2024 startar upp ett separat planeringsarbete för Stångådal- och Tjustbanans anslutning i Linköping, som kommer att pågå fram till 2026. I arbetet med järnvägsplanen bjuder Trafikverket kontinuerligt in dem som är särskilt berörda att bidra med kunskap och synpunkter.

Låt mig också tillägga, fru talman, att Trafikverkets arbete med den fysiska planeringen i det här fallet styrs av lagen om byggande av järnväg.

Prot. 2023/24:116
17 maj

Anf. 70 TOMAS KRONSTÅHL (S):

Fru talman! Det är bra att vi har en diskussion och kan konstatera hur läget ser ut. Jag måste medge det: Jag är frustrerad, och det har inte hänt på väldigt länge. Vi har nu en situation där vi ser att flera kommuner längs med de här stråken i Östergötland och i Kalmar län, som Västervik, Vimmerby, Kisa och Åtvidaberg, skulle ha stora möjligheter att bli tillväxtkommuner om man hade bättre infrastruktur. Det är anledningen till att vi verkligen vill ta denna diskussion och få till dessa satsningar.

Jag har grottat ned mig lite i detta med anledning av att det känns väldigt angeläget. När det gäller satsningar på infrastruktur i den regionala pott som staten delar ut till samtliga regioner i landet kan jag konstatera att Kalmar län alltid ligger nästan sämst till. Ända sedan vi byggde Ölandsbron har vi legat bland de tre sista regionerna.

Genomsnittet som går till infrastruktursatsningar i landet ligger på cirka 30 000 kronor per invånare – förutom i Stockholmsregionen och de större städerna, som ligger betydligt högre. I Kalmar län ligger vi på cirka 9 000 kronor per invånare i vår regionala pott.

Vad det innebär, fru talman, är att om vi vid något tillfälle skulle få genomsnittet av vad alla regioner får skulle det räcka för att rusta upp dessa banor med både träsäkring, elektrifiering och helsvetsade banor. Det skulle göra att vi faktiskt fick en ärlig chans att satsa på en regional utveckling som kan bidra till att hela landet håller samman.

Anf. 71 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Jag vill tacka ledamoten för debatten. Jag vill också understryka det jag sa om att vårt beslut om att avbryta nya stambanor för höghastighetståg minskade inteckningen av befintliga planer för lång tid med 163 miljarder kronor. Det är klart att vi annars hade haft en annan debatt i dag. Vi hade haft sämre förutsättningar att prioritera viktiga åtgärder i Kalmar län och i andra delar av landet om inte regeringen hade tagit det beslutet. Jag uppfattar att vi nog kan vara överens om det i kammaren i dag, och det uppskattar jag i så fall.

Det finns också en annan viktig del som vi behöver ta ansvar för nu. På slutet av den förra planprocessen halverade den förra regeringen utbyggnaden av ERTMS, det digitala signalsystem som Trafikverket säger är mycket systemkritiskt och som också Riksrevisionen har granskat. Här valde den förra regeringen att halvera de föreslagna medlen och lägga pengarna på andra projekt.

Med den plan som nu ligger kommer detta system att vara utbyggt till 2070. Det gamla system vi har är från 1970. Det här kommer inte att fungera. Det är en viktig del som vi nu behöver ta ansvar för.

Här är jag också glad att Region Kalmar län tillstyrker Trafikverkets resonemang om ett snabbt och genomgående införande av ERTMS för hela landets järnvägssystem. Man pekar också på Stångådals- och Tjustbanan och att det förbereds för ett delvist införande av ERTMS. Det har gjorts en bristutredning.

Det handlar alltså om stora behov i hela landet, också i Kalmar län. Det är därför de prioriteringar och den inriktning vi nu har slagit fast är viktiga

Svar på
interpellationer

för att möjliggöra en upprustning. Detta har varit eftersatt under lång tid, inte minst underhållet, och det kommer att behöva göras prioriteringar. Därför är jag glad över det engagemang som ledamoten visar i de här angelägna frågorna.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 14 Svar på interpellation 2023/24:725 om ansvar och åtgärder med anledning av byggkrisen

Anf. 72 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Jennie Nilsson har frågat mig vilket ansvar jag anser att jag och regeringen har för byggkrisen. Jennie Nilsson har också frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta med anledning av den akuta byggkrisen.

Sverige befinner sig i ett tufft ekonomiskt läge. Bostadsbyggandet har minskat till följd av den höga inflationen och de högre räntorna. Dessa har påverkat hushållens efterfrågan på bostäder samtidigt som de har bidragit till att produktions- och finansieringskostnader har ökat snabbt för byggföretagen. Vi ser nu att inflationen tydligt faller och att inflationsbekämpningen biter. Det är bra, men det är fortfarande viktigt att vara vaksam. Riksbanken sänkte i förra veckan styrräntan. På sikt väntas lägre räntor bidra till en återhämtning i byggbranschen.

Trots det tuffa ekonomiska läget skiljer sig situationen åt mellan olika aktörer i byggbranschen. Situationen och förväntningarna skiljer sig åt mellan husbyggare och anläggningsbyggare. Husbyggarna uppger i större utsträckning än anläggningsbyggarna att byggandet har minskat, och anläggningsbyggarna förväntar sig ett ökat byggande de kommande tre månaderna, till skillnad från husbyggarna. Husbyggarna är dock inte lika dystra som tidigare. När bostadsinvesteringarna minskade med 22 procent förra året steg investeringarna för övriga byggnader och anläggningar samtidigt med 9 procent.

Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att underlätta för byggbranschen. I början av maj beslutade jag att tillsätta Stefan Attefall som egnahemskommissionär för att öka småhusbyggandet. Syftet är att verka för en ny egnahemsrörelse och att långsiktigt öka småhusens andel av nyproduktionen av bostäder.

Regeringen har vidare föreslagit att taket för rotavdraget tillfälligt höjs under 2024. Det är en åtgärd som kan göra skillnad när efterfrågan viker.

Jag kan också nämna att Boverket på uppdrag av regeringen nyligen har lämnat förslag på lättnader i byggkraven för studentlägenheter. Rapporten bereds nu inom Regeringskansliet.

Därtill har regeringen infört två stimulanser till kommuner som antar detaljplaner, vilket möjliggör småhusbebyggelse respektive omvandlingar från lokaler till bostäder.

Boverket har också på regeringens uppdrag tagit fram underlag för ökat småhusbyggande. I detta ingår en redovisning av var det finns byggbar mark för småhus och en bedömning av hur lönsamt småhusbyggandet är. Vidare har en samordnare utsetts med uppdraget att verka för att genom avyttring av statlig mark få till stånd bostadsbyggande på statens fastigheter.

Regeringen följer noga utvecklingen inom bygg- och bostadsområdet och utesluter inte att ytterligare åtgärder kan behövas.

Prot. 2023/24:116
17 maj

Anf. 73 JENNIE NILSSON (S):

Fru talman! Jag börjar med att tacka för svaret. Jag måste dock säga att det gör mig bekymrad.

Mina frågor till bostadsministern var vilket ansvar han och regeringen har för byggkrisen och vilka åtgärder han avser att vidta med anledning av den akuta byggkrisen. Den första frågan besvaras inte alls. I stället nöjer sig bostadsministern med att konstatera sakers tillstånd och redovisa ett antal faktorer som har bidragit till byggkrisen: hög inflation, höga räntor och ökade produktions- och finansieringskostnader.

Att dessa faktorer har gjort det svårt och i många fall omöjligt att få ihop en kalkyl är vi överens om.

Frågan är vilket ansvar regeringen och bostadsministern har tagit för att mildra effekterna av dessa faktorer och om det har fått önskad effekt. Svaret får väl tolkas som att man har valt att inte ta något ansvar.

Frågan om åtgärder för att möta den akuta byggkrisen besvarar bostadsministern genom att lista ett antal insatser och åtgärder som man har vidtagit. Man har tillsatt en egnahemskommissionär, man har höjt taket för rotavdraget, man har beställt en utredning om lättnader i byggkraven för studentlägenheter och man ger Sveriges 290 kommuner totalt 80 miljoner kronor att dela på för att ta fram detaljplaner och omvandla kontorslokaler.

Ingen av dessa åtgärder möter den akuta byggkrisen här och nu. Möjligen kan det bidra på marginalen i ett läge då konjunkturen ändå har vänt.

Bostadsministern väljer också att inte nämna att man inledde mandatperioden, i en begynnande lågkonjunktur, med att bryta ingångna avtal och utveckla Sverigeförhandlingarna och investeringsstödet utan att ersätta dem med något annat. Det har sannolikt bidragit starkt till den byggkris som nu är ett faktum.

Sammantaget ger det en bild av en regering som inte vill och inte förmår agera för att rädda jobb och företag i en byggsektor som nu är i fritt fall. Det är allvarligt.

År 2023 var ett nattsvart år. Trähusindustrin såg under hösten fler konkurser än under pandemin. Sista kvartalet var antalet konkurser och varsel i byggsektorn på en nivå som vi inte sett sedan 90-talskrisen. Och det fortsätter under 2024. Första kvartalet i år ökade konkurserna i byggsektorn med 56 procent. Det är i snitt sju byggföretag om dagen som går omkull.

Och med byggkris och konkurser kommer varsel. Totalt ökade antalet varslade byggnadsarbetare med 154 procent under 2023. Och siffran för i år lär bli högre. För trähusindustrin ser det ännu mörkare ut. GS-facket rapporterade att antalet varslade inom trähusindustrin ökade med hela 270 procent förra året jämfört med året innan.

Vi har nu den värsta byggkrisen sedan 90-talskrisen. Den kommer, om ingenting görs, att permanenta bostadsbristen på en hög nivå för lång tid framöver. Konsekvenserna blir stora. Färre unga kan flytta hemifrån. Färre kan bilda familj. Färre kan skilja sig. Och våldsutsatta kvinnor kan tvingas stanna kvar i våldsamma relationer.

Färre kommer också att kunna flytta för att ta ett jobb eller utbilda sig, vilket påverkar kompetensförsörjning, jobb och tillväxt. Och med det blir Sverige fattigare. Konjunkturinstitutet bedömer att det låga byggandet

Svar på
interpellationer

sänker Sveriges bnp med 1 procentenhet. Det motsvarar ungefär 60 miljarder kronor. Det är 60 miljarder som hade kunnat läggas på skola, sjukvård, polis, pensioner – listan på behov är lång.

Med den verkligheten som bakgrund sätter jag mitt hopp till att bostadsministern ändå avslutar sitt svar med att säga att han noga följer utvecklingen och att han inte utesluter ytterligare åtgärder. Frågan blir då: Vad är det? Och när kommer det?

Anf. 74 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Tack för frågorna, ledamoten!

Den första frågan rör ansvar. En absolut avgörande anledning till den situation vi är i har att göra med ökade produktions- och finansieringskostnader till följd av högre räntor på grund av den höga inflationen. Därför är inflationsbekämpning mycket viktig i arbetet med att ta ansvar för att få en bättre fungerande bostadsbyggemarknad i Sverige. Det är grundorsaken till stora delar av de problem som nu slår mycket hårt mot framför allt den del av byggbranschen som bygger hus och bostäder.

Därför är regeringens mycket ansvarstagande politik på det ekonomiska området viktig. Den får nu också fäste. Jag sa i mitt svar att vi nu ser att inflationen tydligt faller och att inflationsbekämpningen biter. Det är bra. Men det är viktigt att inte ropa faran över utan fortsätta ta ansvar för att hålla nere inflationen, eftersom det är en stor och bärande anledning till att vi står där vi står.

Även med hög inflation hade det självklart varit bättre, och vi hade varit bättre rustade när vi går in i en lågkonjunktur, om fler av de struktur-reformer som behöver komma på plats hade varit det redan tidigare. Det handlar om att korta ledtider för byggande, att förbättra och förenkla regelverk och att tillgängliggöra byggbar mark, inte minst för småhus, eftersom vi vet att sju av tio vill bo i villa eller radhus.

De åtgärderna arbetar vi också med. Steg för steg tar vi tag i de strukturproblem som har byggts upp under mycket lång tid. Jag tror att det råder hyfsat stor samsyn där, men tyvärr såg vi inte det reformtempo som hade behövts under de goda åren under den förra regeringens tid vid makten. Det handlar om att se till att vi har en bättre fungerande bostadsmarknad och bostadsbyggemarknad.

Ledamoten tar upp investeringsstödet. Inte ens i brinnande högkonjunktur med den inflation som rådde och en lågräntemiljö – det var till och med minusränta under delar av S-åren – svarade antalet färdigställda bostäder upp mot Boverkets fastställda behov. Inte under något av åren som ledamotens parti styrde Sverige svarade antalet färdigställda bostäder upp mot Boverkets fastställda behov.

Nu befinner vi oss i ett tufft ekonomiskt läge med hög inflation, kraftigt höjda byggpriser och höjda räntor som har pressat både hushållen och byggföretagen. Regeringen och jag tar alltså ansvar genom den mycket ansvarstagande politiken. Det handlar om inflationsbekämpningen men också om att ta tag i de strukturproblem som finns.

Fru talman! När det gäller åtgärder har jag beskrivit några av dem i mitt svar. Vi tittar också på och bereder de förslag om bostadsbyggande i norr som regeringens samordnare har tagit fram på uppdrag av regeringen. Men de förslag som Peter Larsson har presenterat kan träffa hela landet.

Det handlar om kreditgarantier och hyresförlustgarantier. Det är förslag på åtgärder som nu bereds i Regeringskansliet.

Det gäller framför allt att hålla i, så att vi håller nere inflationen på mer normala nivåer. Det är inflationen som är orsaken. När vi nu ser att bostadsbyggandet kan ta fart och börja öka igen kommer det också att vara den viktigaste delen.

I det gap som uppstår är det dock viktigt att se vad vi kan göra för att byggföretag ska kunna behålla kompetent personal och inte tappa dem till andra sektorer varifrån de kanske inte kommer tillbaka till bostadsbyggandet. Vi ser nämligen ett stort behov av att bygga bostäder under lång tid framöver. Det är också ett viktigt område.

Anf. 75 JENNIE NILSSON (S):

Fru talman! Det som gör mig mest bekymrad när jag lyssnar på bostadsministern är att han tycks utgå från att det räcker att komma med förslag på åtgärder som ska finnas på plats när konjunkturen ändå vänder. När konjunkturen ändå vänder är det för sent.

I det sammanhanget ska man komma ihåg att byggsektorn är en tillväxtmotor. Just nu driver den lågkonjunkturen. Det får konsekvenser inte bara för byggsektorn, utan det leder till effekter i även andra sektorer. Vi vet av erfarenhet, inte minst från 90-talskrisen, att om den slås ut och personalen försvinner till andra sektorer och så vidare kommer de inte tillbaka. Då fördjupar och förlänger man en lågkonjunktur, och uppgången går saktare.

Trots det finns det, när vi är på väg rakt ned i den, inga som helst förslag från regeringen och ministern som möter den situationen här och nu. Man talar om att det kommer någonting senare, företrädesvis regelförenklingar eller åtgärder som är ensidigt inriktade på att bygga småhus.

Förstå mig rätt. Jag har inget som helst emot att vi bygger småhus. Men vi behöver en bostadspolitik som träffar alla upplåtelseformer, som gör att vi bygger hyresrätter, BRF:er och småhus utifrån människors behov, näringslivets behov och så vidare. Här haltar hela politiken, i den mån den över huvud taget går.

Ministern hänvisar i sitt svar till att man har tagit ansvar genom att bekämpa inflation. Jag kan bara konstatera att bekämpa inflation inte är samma sak som att göra ingenting. När det är hög inflation och ett svårt ekonomiskt läge är det svårare att vara politiker. Man behöver ha mer avvägda förslag, som träffar rätt och som inte får oönskade effekter. Men att göra ingenting träffar inte heller rätt, och det får också oönskade effekter. Just nu blir effekten av att man bekämpar inflationen att man fördjupar lågkonjunkturen. Det är inte ett rimligt sätt att ta ansvar.

Jag tänker att bostadsministern inte har några problem att ta den kritiken från mig eller från oppositionen. Men den kritiken delas av i princip alla andra externa bedömare. Det är samma kritik som kommer från sektorn oavsett om du pratar med byggföretagen, trähusindustrin, fackföreningen, Konjunkturinstitutet eller banksidan. Alla säger samma sak. Ministerns svar blir att det kommer något senare när det har vänt. Det duger inte.

Ministern hänvisar till det mest ingripande man har gjort, nämligen att ta bort investeringsstödet. Det gjorde man för att det var ineffektivt; det byggdes inte tillräckligt mycket trots att det var goda tider.

Prot. 2023/24:116
17 maj

Svar på
interpellationer

Jag kan bara konstatera att under de år som investeringsstödet var på plats byggdes i snitt 60 000 bostäder. Man byggde nära nog på den nivå som man behöver till en kostnad där hyran blev lägre. Ett snitt på 60 000 ska jämföras med snittet senast Ulf Kristersson satt i regering. Då låg snittsiffran på 22 000 bostäder. Den här gången Ulf Kristersson sitter i regering kommer den snittsiffran sannolikt att bli lägre. Det om något visar att politik gör skillnad.

När kommer åtgärderna som påverkar situationen här och nu?

Anf. 76 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Ledamoten lyssnade uppenbarligen inte på det jag sa, nämligen att det är viktigt att se vad som kan göras i gapet för att behålla kompetens i sektorn. Här arbetar förstas regeringen med olika åtgärder. En av dem är höjningen av rotavdragstaket. I Hantverkarbarometern från Beijer Byggmateriel svarar 80 procent av deltagarna att rotavdraget har stor eller mycket stor betydelse för hantverkarbranschen. På frågan vad som är det viktigaste beslutsfattare bör göra för byggbranschen svarar 65 procent av deltagarna att rotavdraget ska höjas. Jag sa i mitt svar att regeringen redan har vidtagit den åtgärden.

Vi kommer inte ifrån frågan om inflation. Det är möjligtvis så att ledamoten har rätt när hon säger att det är svårare att vara politiker, men under den tid vi hade högkonjunktur, lågräntemiljö och dessutom byggsubventioner i mångmiljardklassen byggdes det ändå inte lika mycket som Boverkets fastställda behov hade slagit fast. Det pekar på att det finns strukturproblem som det behöver tas tag i, och de är också viktiga. Det är klart att det kan ta lite tid att få dem på plats eftersom vi i flera avseenden har åtta förlorade år när det gäller de åtgärder mot strukturproblem som många vet hade gjort att vi hade haft en bättre fungerande bostadsmarknad. Likväl är det viktigt att få åtgärderna på plats tillsammans med en politik som leder till inflationsbekämpning.

Vi får nu ett kvitto på regeringens politik genom att inflationsbekämpningen biter, vilket är en avgörande faktor för att få en bättre fungerande marknad.

Det ledamoten tar upp om småhus är positivt. Jag bedömer det som att ledamoten välkomnar det uppdrag vi har gett Stefan Attefall som egna-hemskommissionär. Men det är inte så att regeringen bara fokuserar på småhus, som ledamoten gör gällande. Tvärtom ser vi att graden av nyproducerade bostäder som är småhus är låg, ungefär 25 procent. Men vi vet att ungefär 70 procent vill bo i småhus. Åtgärder vi inte de problemen och får fler småhus byggda kommer allt färre att kunna förverkliga sin dröm att bo i villa eller i radhus.

Regeringen vidtar åtgärder även för andra upplåtelseformer. Det behövs en mix av olika upplåtelseformer som passar i olika delar av livet och möter olika människors behov. För att skapa goda förutsättningar för att bygga nya hyresbostäder är det viktigt att det finns ett väl fungerande system för hyressättning. Och för att få igång byggandet av hyresrätter måste det finnas rimliga möjligheter att höja hyran för att till exempel täcka kostnadsökningar. I dag är de begränsade, och vi har därför tillsatt en utredning som ska ta ställning till hur hyror för nyproducerade lägenheter ska kunna ändras. Det handlar alltså om de så kallade presumtionshyrorna, som också

är efterfrågade brett av dem som bygger hyresbostäder. Här har regeringen tillsatt en utredning som arbetar med frågorna i högt tempo.

Jag noterar också att ledamoten vill jämföra olika årtal mot varandra. Då jämför man årtal som den förra regeringen tog fram i högkonjunktur med lågräntemiljö med siffror i spåren av finanskrisen. Nu är vi i en ny tuff ekonomisk situation. Siffror måste jämföras på rätt sätt, och de måste ställas mot Boverkets fastställda behov. Vi kan återigen konstatera, fru talman, att inte under ett enda av de åtta år som den förra regeringen styrde landet i högkonjunktur, i lågräntemiljö, med byggsubventioner nådde antalet färdigställda bostäder upp till Boverkets fastställda behov.

Finns det någon typ av självvranssakan i Socialdemokraternas politik när ni nu är i opposition?

Anf. 77 JENNIE NILSSON (S):

Fru talman! Jag börjar i slutet.

När det gäller förslag på aktiva åtgärder har Socialdemokraterna i brist på att det kommer något från regeringspartierna tagit fram en offensiv reformagenda. Den innehåller en byggstimulans i form av produktionsstöd, alltså en variant på investeringsstödet. Vi har tagit i beaktande svårigheterna med det gamla stödet och anpassat utifrån situationen som råder här och nu. Åtgärderna är riktade till exempelvis de orter som nu står med stora företagsetableringar och inte kan få fram bostäder till dem – och till studentbostäder.

Vi har också redan föreslagit det som Peter Larsson har föreslagit för ministern och som ministern bereder, nämligen att det ska finnas byggkrediter på plats så att kalkylen går ihop och någonting faktiskt byggs.

Det finns en hel rad förslag, och jag är övertygad om att ministern väl känner till de socialdemokratiska förslagen – givet att hans partikamrater har röstat ned samtliga i denna kammare.

Det som fortfarande gör mig bekymrad i debatten är att ministern gömmer sig bakom inflationen och hävdar att strukturåtgärder ska lösa alla problem. Jag har inga problem med att diskutera strukturåtgärder med regeringen, men de behöver vidtas på ett betydligt djupare plan om vi på riktigt vill komma åt de problem som ministern säger finns i sektorn. Det skulle kräva blocköverskridande samtal, som innebär att vi kan sjösätta spelregler som håller över lång tid. Också det är något som man tidigare har sagt nej till.

Jag har därför en avslutande fråga till bostadsministern: Kommer man åtminstone att tillsätta en bostadskommission för att titta på såväl akuta åtgärder här och nu som långsiktiga spelregler?

Anf. 78 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Jag har redogjort för vårt mycket ansvarstagande arbete med att hålla nere inflationen. Nu ser vi att arbetet biter, och vi ser positiva ljuspunkter. Jag har också i debatten pekat på åtgärder som regeringen vidtar och är beredd att vidta. Vi bereder åtgärder för att kunna hålla kvar kompetent personal i sektorn under perioden innan vi går in i en ny högkonjunktur. Vi är ju i ett bekymmersamt ekonomiskt läge.

Vi kan inte komma ifrån att vi hade varit bättre rustade för nedgången om strukturåtgärder redan hade varit på plats. Det är positivt, fru talman, att ledamoten här i kammaren säger att hon inte har något problem att dis-

kutera strukturåtgärder. Det hade varit ännu mer välkommet om man också hade genomfört dem under de åtta år man hade på sig. Mycket av det vi ser i dag är konsekvensen av frånvaron av träffsäkra åtgärder som hade gjort att vi hade haft kortare ledtider, bättre regelverk och mer tillgängliggjord byggbar mark. Det tillsammans med andra åtgärder som regeringen har vidtagit i översynen av makrobaserade tillsynsåtgärder kring amorteringskravet och bolånetaket är andra viktiga delar som vi också arbetar med.

Det viktiga nu, fru talman, är att genomföra åtgärder, som jag uppfattar att det finns hyfsat stor samsyn om, snarare än att fastna i politiska diskussioner. Jag för gärna en god dialog med riksdagens ledamöter, men nu bör vårt fokus vara på att steg för steg ta oss an de problem som det förstås hade varit bättre om vi redan haft åtgärder för genom beslut i riksdagens kammare.

Jag välkomnar också tonen av rannsakan, fru talman, och upplever att man har utvärderat det tidigare investeringsstödet och ändrat det.

Vi kommer förstås att bereda och ta vidare förslagen från samordnaren Peter Larsson om kreditgarantier och hyresförlustgarantier. De bereds som sagt i Regeringskansliet, och vi utesluter inte att ytterligare åtgärder kan komma att behövas.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 15 Svar på interpellation 2023/24:739 om hanteringen av övergivna fastigheter och revideringen av förköpslagen

Anf. 79 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Denis Begic har frågat mig om jag anser att de nuvarande och föreslagna åtgärderna i de utredningar och direktiv som jag nämnt i ett tidigare frågesvar kan underlätta hanteringen av övergivna fastigheter. Denis Begic har vidare frågat mig om det finns planer på att införa specifika lagförslag eller regler som ger kommunerna ökade befogenheter att snabbt agera mot övergivna och förfallna fastigheter. Dessutom har Denis Begic frågat mig hur jag bedömer att de nya förslagen påverkar kommunernas möjligheter att proaktivt hantera och utveckla fastigheter, särskilt med tanke på övergivna eller icke underhållna fastigheter som negativt påverkar lokal samhällsutveckling. Avslutningsvis har Denis Begic frågat mig hur jag och regeringen avser att säkerställa att kommunerna har tillräckliga resurser och befogenheter för att hantera och revitalisera förfallna fastighetsbestånd för att främja social och ekonomisk välfärd inom sina gränser.

Inledningsvis vill jag säga att jag delar Denis Begics bild av att det är viktigt att komma åt problemet med övergivna och förfallna fastigheter. Alla människor ska ha möjlighet att bo och leva i ett samhälle som är tryggt och attraktivt.

Byggkontrollutredningen föreslår i betänkandet *Ordning och reda – förstärkt och tillförlitlig byggkontroll* en förstärkt kontroll under förvaltningsskedet i syfte att se till att kravet på underhåll verkligen efterlevs.

I betänkandet föreslås att det införs ett nytt verktyg i systemet, som ska benämnas kontrollföreläggande. Ett kontrollföreläggande ska ge byggnadsnämnderna möjlighet att förelägga byggnadsverkets ägare eller nytt-

janderättshavare att se till att byggnadsverket kontrolleras för att säkerställa att de krav på underhåll som redan nu gäller uppfylls. Betänkandet har remitterats, och remisstiden gick ut den 26 april. Förslagen bereds nu i Regeringskansliet.

Men det är inte bara tekniska aspekter som måste upprätthållas. En byggnad finns i ett sammanhang och är beroende av hur omgivningen fungerar.

Boverket gjorde 2021 en kartläggning av svenska erfarenheter av lokal, långsiktig och platsbaserad samverkan mellan fastighetsägare, näringsidkare och det allmänna i syfte att bekämpa utanförskap, skapa tryggare bostadsområden och stärka det lokala näringslivet. Kartläggningen pekar på att det är viktigt att stödja den formen av lokal platssamverkan och att branschorganisationer, myndigheter och intervjupersoner med erfarenhet av olika platssamverkansformer ser ett behov av platssamverkan.

Regeringen har genom kommittédirektivet *Åtgärder för stärkt trygghet i den byggda miljön* tillsatt en utredning som ska analysera och föreslå i vilken omfattning samverkan ska vara obligatorisk mellan det offentliga och fastighetsägare i syfte att stärka tryggheten i den byggda miljön. Uppdraget ska redovisas senast den 17 januari 2025.

Vidare beslutade regeringen i juni 2022 om kommittédirektivet *En ny förköpslag*, som sedermera fick en delvis ändrad inriktning genom tilläggsdirektiv som det beslutades om i maj 2023. Tilläggsdirektiven innebär bland annat att utredaren ska föreslå en förköpsgrund som underlättar det civila försvarets skydd respektive möjliggör för kommunerna att motverka organiserad brottslighet. Utredningen ska redovisas senast den 1 juni 2024. Regeringen kan inte föregripa utredningens förslag eller resonemang. Det ska dock noteras att det i dag inte finns någon gällande förköpslag, varför de kommande förslagen från utredningen rimligen inte kan medföra någon försämring avseende förköpsrätt.

Regeringen utesluter inte ytterligare initiativ framöver för att komma åt problemet med övergivna fastigheter.

Anf. 80 DENIS BEGIC (S):

Fru talman! Tack så mycket, statsrådet, för svaren!

Jag skickade nyligen en fråga till statsrådet angående den akuta situationen med övergivna fastigheter i Ställdalen. Det svar jag fick blev jag faktiskt lite förvånad över. Det fick mig att fråga mig själv om jag ställt frågan på fel sätt eller om statsrådet inte riktigt förstått vad jag frågar om. I svaret verkade han inte alls förstå eller adressera den problematik som man upplever i bland annat Ställdalen, där övergivna fastigheter skapar inte bara ögonvärk utan även allvarliga sociala och säkerhetsmässiga problem för invånarna. Därför tänkte jag att en interpellationsdebatt kanske kan räta ut vissa frågetecken.

I sitt svar, fru talman, påstår ministern att regeringen tar detta på allvar. Men jag måste vara ärlig och säga att de åtgärder som ministern hänvisar till bara skrapar på ytan av problematiken. Det är uppenbart att det finns ett glapp mellan vad regeringen säger och de åtgärder som faktiskt vidtas. Vi behöver verkliga lösningar, då den här situationen eskalerar inte bara i Ställdalen utan faktiskt över hela landet.

Jag vill utveckla vad ministern refererar till när han nämner Byggkontrollutredningen och dess förslag om kontrollförelägganden.

Ett kontrollföreläggande är ett verktyg som i teorin ska säkerställa att ansvarsfulla fastighetsägare följer underhållskraven. Men utredningen tar inte upp oseriösa fastighetsägare som inte tar sitt ansvar. Vad händer då med dem som inte följer spelreglerna? Jo, de kan enkelt skriva över fastigheten på en familjemedlem. Då börjar hela processen om. Detta innebär ännu en runda i myndigheternas träsk, där fastighetsägaren glider undan ansvar.

Detta, fru talman, visar på en grundläggande brist på förståelse för problemets kärna. Vi behöver visserligen stärkta kontroller; det är sant. Men långt viktigare än så är att vi får verktyg som gör det möjligt att snabbt och effektivt ingripa mot dem som uppenbart bryter mot reglerna. Vi talar inte bara om att stärka regelverken; vi måste också kunna agera beslutsamt direkt när dessa regler överträds. Det kräver ett kraftfullare system som stoppar oseriösa fastighetsägare från att utnyttja luckor i lagstiftningen.

En annan punkt som ministern tar upp i sitt svar är utredningen om platssamverkan. Jag förstår att ministern inte kan föregripa utredningens resultat, men jag måste ställa frågan. Hur tror ministern att denna utredning ska kunna hjälpa de kommuner som redan i dag lider under bördan av oseriösa hyresvärdar och fastighetsägare? Vi ser kommuner, särskilt på landsbygden, som kämpar med dessa frågor här och nu. De kommunerna behöver konkreta verktyg och resurser för att kunna agera effektivt mot de problem som plågar dem. Ska vi låta dem vänta till 2025, när utredningen ska vara klar? Man kan göra så, men man kan också försöka göra något nu.

Dessutom måste jag fråga på vilket sätt regeringen är beredd att stödja kommunerna i väntan på utredningens resultat. Det är av yttersta vikt att regeringen inte bara lägger fram planer för framtida åtgärder utan också ger kommunerna stöd nu.

Anf. 81 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Ledamoten ställer frågor om fastighetsägare som inte följer de krav på tillsyn som redan finns, om vad som skulle bli nästa steg om det kontrollföreläggande som föreslås av Bygghälsoutredningen skulle komma på plats och om vilka verktyg det finns.

Det finns ju ett verktyg i nu gällande lagstiftning. Kommunen kan med stöd av gällande lagstiftning exproprierar grovt vanvårdade fastigheter. I 2 kap. 7 § expropriationslagen ges verktyg för tvångsvis övertagande, förträdessvis av det allmänna från en enskild, av vanvårdade fastigheter.

När det gäller frågan om platssamverkan är det ju så, fru talman, att jag inte kan uttala mig i enskilda fall. Jag svarar på frågan när det gäller vanvårdade och övergivna fastigheter. Där är det viktigt att se vad man kan göra för att fastighetsägare som inte tar sitt ansvar på frivillig väg ska vara med i platssamverkan.

För att lyfta ett område och bidra till ökad trygghet är utredningens syfte att ta fram ett författningsstöd som sätter ett ansvar som också blir obligatoriskt och att ta fram ett förslag på hur ett sådant ska se ut. Det är det som utredningen arbetar med.

Ledamoten tar också upp förköpslagen och revideringen av den i sin interpellation, fru talman. Någon sådan möjlighet finns inte i dag, så det kan knappast bli sämre med den mycket tydliga fokusering som regeringen i tilläggsdirektivet har gjort på civilförsvarets behov och kampen mot den organiserade brottsligheten.

Jag är, fru talman, lite nyfiken på vilken av de förköpsgrunder som fanns i direktivet innan vi lade fram tilläggsdirektiv som hade träffat den situation som avses. Det fanns inte med någon specifik förköpsgrund för just övergivna fastigheter, utan den fokusering som nu görs gäller organiserad brottslighet. Man kan inte, fru talman, på generell nivå utesluta att fastighetsbeståndet används som en del av organiserad brottslighet. Jag kan inte föregripa den utredningen, men detta gör att man får ett tydligare fokus på just organiserad brottslighet och dess användning av fastighetsbeståndet och på möjligheterna att där gå in och använda förköpslagstiftningen.

Oavsett förköpslagstiftningen och vilka olika grunder som finns för den är detta möjligt först när en fastighet är ute till försäljning. Jag kommer därför tillbaka till nu gällande lagstiftning, fru talman, där expropriationslagen ger verktyg för tvångsvis övertagande av exempelvis vanvårdade fastigheter. Kommuner har redan i dag möjlighet till detta enligt gällande lagstiftning.

Anf. 82 DENIS BEGIC (S):

Fru talman! Jag tror att statsrådet och jag fortfarande inte förstår varandra till hundra procent. Det kanske finns behov av att prata om detta ytterligare några gånger och kanske till och med träffas och diskutera.

Det jag talar om är när en fastighetsägare är så pass oseriös att den innan det blir dags för ett övertagande skriver över fastigheten på en familjemedlem. Då har kommunen och myndigheterna återigen ansvaret att börja om från början, som jag nämnde i mitt anförande.

Vi socialdemokrater hoppades, fru talman, att ett av verktygen skulle vara just utredningen om förköpslagen. Vi gav utredningen direktivet att kommunerna ska kunna ha förtur att köpa. I det direktiv som statsrådet lade fram tog man bort kommunernas möjlighet till förköp när en fastighet ska säljas. Därför är det viktigt för mig att fråga ministern varför man valde bort kommunernas förköpsrätt i det senaste förslag man lade fram. Vad var syftet med detta beslut?

Jag förstår att man utgår från organiserad brottslighet, men för små kommuner handlar det inte bara om organiserad brottslighet. Det handlar om att de inte kan ta hand om sina centrum. Hur förväntas våra kommuner kunna ta itu med oseriösa fastighetsägare när de berövas sådana verktyg?

Jag tror att ministern tror att marknaden kanske ska lösa denna problematik. Detta är något jag bara påstår nu, men jag tror det. Jag hör ofta från statsrådets partikamrater att marknaden ska lösa en del problem. Jag tror inte att marknaden i dessa fall kommer att lösa problemen. Marknaden bryr sig bara om hur mycket pengar man tjänar.

Därför finns politiken. Det är viktigt att politiker utformar regler som styr marknadskrafterna för att skydda våra medborgare och deras livsmiljöer. Vi behöver politiska åtgärder och lagstiftning som reflekterar våra samhällens behov och inte bara ekonomiska intressen.

Fru talman! Våra kommuner, särskilt de på landsbygden, står inför stora utmaningar när det gäller problematiken med övergivna fastigheter. Dessa kommuner kommer att bli dubbelt drabbade. De måste inte bara hantera den omedelbara problematiken utan förmodligen också bekosta saneringen och allt därefter när det gäller dessa fastigheter. Det kommer

att ske på kommunernas skattebetalares bekostnad, utan ekonomisk hjälp från någon fastighetsägare.

Det är därför avgörande att regeringen agerar för att till exempel återinföra och öka bidragen och se till att dessa byggnader renoveras och återställs med ekonomiskt stöd av staten. Detta handlar inte bara om en investering i en fastighet; det är en investering i våra samhällen.

Utan statligt stöd kommer många av dessa projekt inte att bli verklighet. Fastighetsägare som har försummat sitt ansvar kommer sannolikt inte att stå för kostnaderna. Det har vi sett i många kommuner. Det är därför upp till oss politiker i denna kammare att fundera över om det behövs ett statligt stöd till dessa kommuner, vilket fanns en gång i tiden.

Vi kan fortsätta att ignorera problemen, eller så kan vi agera och tillsammans göra något åt dem. För mig är detta inte bara en kostnad utan en nödvändig investering, framför allt i våra småkommuner och i kommuner på landsbygden. Min fråga blir: Är regeringen också beredd att stötta småkommunerna både genom att hjälpa till att ta hand om dessa fastigheter och genom ekonomiskt stöd?

Anf. 83 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Jag uppskattar genuint ledamotens engagemang i frågan. Som jag sa inledningsvis i mitt svar delar jag bilden att det är viktigt att komma åt problemet med övergivna och förfallna fastigheter. Det påverkar lokalmiljön. Det kan uppstå risker och otrygghet – det finns olika exempel på detta. Även om jag inte kan uttala mig om enskilda fall ska alla människor självklart ha möjlighet att bo och leva i ett samhälle som är tryggt, trevligt och attraktivt. Detta är därför angeläget.

Jag har inte på något sätt sagt att marknaden ska lösa detta själv, som ledamoten påstår. Tvärtom är utredningsuppdraget gällande platssamverkan ett sätt att inte låta allt detta ske på frivillig grund. I stället vill vi ta fram ett förslag till hur ett obligatoriskt ansvar skulle kunna se ut. Det blir, som jag ser framför mig, tillämplbart i områden där det kanske finns aktörer som tar ansvar men en fastighetsägare som inte gör det och som därmed drar ned ett områdes attraktivitet och trygghet. Där behövs en möjlighet till ett obligatorium, och det är detta som nu utreds. Det är möjligen inte tillämplbart i alla situationer, men det är en viktig del i arbetet kring fastigheter.

När det gäller förköpslagstiftningen och den utredning som nu arbetar utifrån det tilläggsdirektiv som regeringen beslutat om är det, som vi ser det, viktigt att fokusera på organiserad brottslighet och på civilförsvarets behov.

Den fråga jag ställde tidigare hänger lite grann i luften. Det var inte fritt fält, så att säga, för kommunerna, utan det fanns förköpsgrunder som även den förra regeringen hade med i direktiven till utredningen. Jag är nyfiken på att höra från ledamoten vilken av förköpsgrunderna i det tidigare direktivet som hade träffat de specifika situationer som denna interpellationsdebatt handlar om.

När det gäller fortsatta samtal för att förstå varandra är jag förstås inte emot det. Detta är en viktig fråga. Om ledamoten har identifierat något när det gäller gällande lagstiftning kring expropriationslagen och möjligheten att tvångsvis överta vanvårdade fastigheter är jag förstås beredd att lyssna, fru talman. Men det finns alltså en lagstiftning som kommunerna kan an-

vända och luta sig mot för att expropriera grovt vanvårdade fastigheter. Behöver den enligt ledamotens uppfattning förändras eller förstärkas är jag i denna interpellationsdebatt beredd att lyssna för att få höra vilken typ av åtgärder ledamoten ser skulle behövas.

Det finns enligt expropriationslagen en möjlighet att med tvång ta över en vanvårdad fastighet utan att vänta på att den kommer ut till försäljning, som ju förköpsgrunden per definition kräver. Här handlar det om att snabbare än via förköpslagstiftningen kunna ta över vanvårdade fastigheter. Det finns redan i dag en lagstiftning som ger kommuner denna möjlighet.

Anf. 84 DENIS BEGIC (S):

Fru talman! Först ska jag säga att det nog finns behov för mig av att återkomma när det gäller den här lagen, för där finns det också en del underlag som vi skulle kunna diskutera för att kunna göra något åt detta. Jag har börjat titta lite närmare på det, så det blir förmodligen snart en interpellationsdebatt även om expropriationslagen.

När det gäller förköpsrättslagen fick utredningen inte fortsätta med samma direktiv som från början. Därför vet vi inte om en kommun där en fastighetsägare säljer fastigheter till sin bror, son, mamma eller någon annan hade kunnat säga stopp och köpa den fastigheten i stället för att skriva över den.

Jag konstaterar i alla fall att ministern verkar vara intresserad av frågan och ser behov av att diskutera den vidare, och så är det även för mig. Jag brinner verkligen för den. För mig är detta inte bara en fråga som är perifer. Det står mellan stad och land, uppfattar jag det som. Det är ofta på vår landsbygd som den här problematiken dyker upp.

Jag tycker att det är beklagligt att vi inte kommer att se stöd och hjälp för de kommuner som just nu dras med det här. Det är så mycket problematik kring de här fastigheterna – vi ser sönderslagna fönster och dörrar och centrum som är helt öde där det en gång i tiden var en väldigt levande landsbygd.

Jag vill tacka ministern för svaren och debatten. Det finns verkligen ett behov av att vi fortsätter diskutera detta och ser till att våra kommuner och deras invånare lever tryggt.

Anf. 85 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Jag återkommer till förköpsgrunderna. De grunder som förra direktivet slog fast att utredningen skulle titta på handlade om förköpsgrund som underlättar förvärv av nyckelfastigheter för att möjliggöra företagsetableringar och företagsexpansioner för markåtkomst för samhällsviktiga klimatanpassningsåtgärder, för att minska och motverka segregation och utforma och underlätta för informationsinhämtning om fastighetsmarknaden.

De förköpsgrunder som fanns där handlade om nyckelfastigheter, företagsetableringar och klimatanpassningsåtgärder och om att minska och motverka segregation. Utöver det fanns också det vi förstärkte, nämligen det civila försvarets återuppbyggnad och utveckling. I tilläggsdirektivet lade vi även till arbetet mot organiserad brottslighet, när vi tog bort de övriga.

Ingen av dessa ger dock någon direkt koppling till övergivna fastigheter, fru talman. Det är därför jag tidigare ställde en fråga till ledamoten

om vilken av de tidigare förköpsgrunderna som hade träffat den situation som vi nu diskuterar. Det är därför jag hänvisar till nu gällande lagstiftning med expropriationslagen, som ju ger möjlighet och verktyg för kommuner att tvångsvis överta vanvårdade fastigheter.

Fru talman! Jag uppfattar alltså inte att just förköpsgrunderna, även de som den förra regeringen slog fast, skulle ha träffat de situationer som jag upplever att ledamoten har ett genuint engagemang för. Det är nog snarare expropriationslagen som ger kommunerna möjlighet att med tvång ta över vanvårdade fastigheter.

Jag välkomnar förstås vidare dialog kring detta. Det är viktigt att få bukt med problemen för att få en bättre fungerande situation för den här typen av åtgärder, men det finns redan en lagstiftning som kommunerna kan tillämpa.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 16 Svar på interpellation 2023/24:706 om försäljning av övervakningsutrustning till Iran

Anf. 86 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M):

Fru talman! Nima Gholam Ali Pour har frågat mig om jag och regeringen avser att verka för en heltäckande lagstiftning på EU-nivå för att säkra ett förbud mot all export av övervakningsutrustning från EU och dess medlemsstater till Iran, om jag och regeringen avser att verka för en lagstiftning på nationell nivå för att säkra ett förbud mot all export av övervakningsutrustning från Sverige till Iran, om hur jag och regeringen avser att verka för att företag i Sverige och andra medlemsstater inom EU inte ska ha lagliga möjligheter att sälja någon form av övervakningsutrustning till Iran som kan användas mot dess befolkning samt om jag anser att EU:s exportförbud avseende övervakningsutrustning till Iran bör skärpas.

Som jag betonat i tidigare riksdagssvar och interpellationer fortsätter situationen för mänskliga rättigheter i Iran att vara mycket allvarlig. Jag delar interpellantens oro över detta.

Svensk handel med Iran är i dagsläget mycket begränsad och har begränsats ytterligare av de befintliga restriktionerna. För varor och tjänster som inte omfattas av krigsmateriellagstiftningen är utgångspunkten i svensk och EU-gemensam rätt att export är tillåten om det inte finns ett förbud mot utförsel i det enskilda fallet. Sverige har också en strikt och noggrann exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden. När det gäller handel med Iran omfattas den även av internationella sanktioner som riktas mot landet, sådana som beslutats av både EU och av andra länder.

Alla företag i EU har att förhålla sig till de sanktioner mot Iran som har beslutats och som genomförs av medlemsstaterna. Det gäller bland annat MR-sanktioner och icke-spridningssanktioner, men även sanktionsregimer fokuserade på Ryssland och Syrien. Sanktionsregimen mot kränkningar av mänskliga rättigheter i Iran, som upprättades 2011, innefattar ett förbud mot att sälja eller överföra viss utrustning som kan användas för repression eller övervakning till Iran.

Sanktionsregimerna ses kontinuerligt över och revideras. En sådan revidering, som Sverige var med och förespråkade, skedde exempelvis den 14 maj. I denna revidering inkluderades fler komponenter i exportförbudet. Bland de komponenter som lades till kan bland annat nämnas kameror för flygburen övervakning.

På nationell nivå, det vill säga i Sverige, är det Inspektionen för strategiska produkter, ISP, som är ansvarig myndighet för att ge tillstånd till export som omfattas av EU:s förordning om exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden eller som kräver undantag från internationella sanktioner i vissa fall.

Det är alltid exportörens ansvar att hålla sig underrättad om vilka sanktioner och regler som gäller i det enskilda fallet. Alla företag i EU ska följa de sanktioner mot Iran som har beslutats på EU-nivå och som genomförs av medlemsstaterna.

EU har också ett särskilt sändebud för sanktioner, David O'Sullivan, som arbetar nära tredjeländer för att säkerställa en strikt efterlevnad av de beslutade sanktionerna.

Anf. 87 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD):

Fru talman! Diktaturer runt om i världen håller nu på att digitalisera sitt förtryck och använder sig av den senaste teknologin för att stärka sitt grepp om makten. Mullornas regim i Iran är inget undantag. Även regimen i Iran använder sig av digital utrustning för att övervaka landets medborgare och se till att de följer diverse islamistiska klädkoder.

Med tanke på att regimen i Iran har ett nära samarbete med Ryssland och Kina skulle många anta att mullorna vänder sig till dessa länder för att erhålla teknologisk utrustning i syfte att övervaka sina medborgare. Enligt det tyska public service-bolaget ARD har dock även europeiska företag som Bosch levererat övervakningskameror till Iran som sedan hamnat hos regimen myndigheter och använts för att övervaka kvinnor som bryter mot landets islamistiska klädkoder.

Trots att EU har inrättat sanktioner mot Iran som ska förhindra att vissa produkter exporteras till Iran omfattar dessa sanktioner inte något så grundläggande som övervakningskameror, som i dag används av alla diktaturer till att motverka demokratiska krafter. Dessutom har dessa luckor i EU:s sanktioner mot Iran redan använts av europeiska företag som levererat övervakningsutrustning till iranska myndigheter.

Jag har tidigare lämnat in en skriftlig fråga som berör just detta. Då skrev utrikesministern i sitt svar att det är Inspektionen för strategiska produkter som är ansvarig för att ge tillstånd till export av produkter som omfattas av internationella sanktioner.

Export av övervakningskameror till Iran omfattas dock inte av några sanktioner enligt det regelverk som finns på plats i dag. Övervakningskameror är inte heller något vapen i traditionell mening. Det finns inga sanktioner eller regler i dag som förhindrar europeiska företag från att exportera övervakningskameror till regimen i Iran. Egentligen omfattas inte heller AI-tracking software, som effektiviserar övervakningen och absolut inte borde exporteras till diktaturer.

Det som omfattas av EU:s sanktioner mot Iran när det gäller övervakningsutrustning är endast system för avlyssning och övervakning av inter-

net, liksom tele- och satellitkommunikation samt det som utrikesministern nämnde i dag, flygburen övervakningskamera.

Det innebär att europeiska företag i dag kan exportera övervakningsutrustning som övervakar människor till länder som Iran utan att de förhindras av något regelverk eller några sanktioner. Det är uppenbart att EU:s sanktioner mot Iran är rätt förlegade och att de inte är effektiva mot den övervakningsutrustning som exporteras till Iran i dag för att upprätthålla förtrycket.

Det är därför jag har frågat utrikesministern om ministern kommer att verka för en heltäckande lagstiftning på EU-nivå eller på nationell nivå för att export av övervakningsutrustning till Iran ska förbjudas.

Det är i dag inte förbjudet att exportera övervakningsutrustning till en regim så motbjudande som mullornas regim i Iran. Det finns ingenting som förbjuder detta. De företag som har ägnat sig åt denna export erkänner det eftersom det inte är förbjudet.

Frågan är om utrikesministern kommer att agera eller om han tänker nöja sig med att europeiska företag fortsätter exportera övervakningsutrustning till Iran.

Anf. 88 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M):

Fru talman! Jag vill först och främst slå fast vad jag sa i mitt svar nyss, nämligen att situationen för mänskliga rättigheter i Iran fortsatt är mycket allvarlig. Vi har exempelvis noterat att tillämpningen av dödsstraffet, som Sverige och EU under alla omständigheter motsätter sig, i fjor ökade till den högsta siffran på flera år i Iran. Samtidigt kommer rapporter, bland annat från FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter, om en allt hårdare tillämpning av lagar om obligatoriskt bärande av slöja för kvinnor, precis som interpellanten nämnde.

Som en direkt följd av detta har regeringen, både enskilt och gemensamt med övriga EU, kraftfullt fördömt de iranska myndigheternas våld mot fredliga demonstranter och andra kränkningar av mänskliga rättigheter – i uttalanden och i direkta samtal med iranska företrädare, även på ministernivå, och också i kontakter med den härvarande iranska ambassaden.

Det förblir viktigt för Sverige att verka genom både EU och FN för att säkerställa att budskap och även de åtgärder som vidtas får brett genomslag och därmed blir så verkningsfulla som möjligt. När vi talar med en enad röst blir den också starkare.

EU fortsätter att markera mot Iran, och EU:s Iranpolitik har skärpts sedan hösten 2022. Sverige och EU har också vidtagit en rad åtgärder gentemot Iran med anledning av den allvarliga situationen, inklusive ytterligare sanktionslistningar.

Sammanlagt har alltså rådet vid tio tillfällen sedan hösten 2022 utökat sanktionslistningarna av personer och organisationer som bär direkt ansvar för repression mot demonstranter och andra kränkningar av mänskliga rättigheter i Iran.

Under det svenska EU-ordförandeskapet diskuterades Iran återkommande vid de månatliga utrikesministermötena. Hela sex nya paket med listningar under MR-sanktionsregimen antogs av rådet under denna period. Vi fortsätter därför att agera för att bidra till starkast möjliga inter-

nationella tryck och ser kontinuerligt över de verktyg som finns för att bemöta Irans agerande på ett så verkningsfullt sätt som möjligt.

Prot. 2023/24:116
17 maj

Anf. 89 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD):

Fru talman! Som många vet är Iran i dag ett land som styrs av islamistiska lagar. Detta innebär att det finns vissa klädkoder för kvinnor som implementeras av regimen. Följer man inte dessa klädkoder och tar man inte på sig den muslimska slöjan finns det risk att man döms till fängelse.

Många iranier ser mullorna som en ockupationsmakt, och regimen beter sig som en ockupationsmakt. Om man då säljer övervakningsutrustning till en sådan regim är det uppenbart att det finns en stor risk att övervakningsutrustningen används på ett sätt som begränsar kvinnors frihet.

Förra året etablerade även iranska myndigheter en app som ger möjlighet för alla i Iran att ange kvinnor som inte bär den muslimska slöjan. Det är uppenbart att regimen i Iran gärna vill använda den senaste teknologin för att på olika sätt implementera islamistiska lagar och begränsa människors frihet.

Det bör även tilläggas att vi pratar om en regim som systematiskt bryter mot de mänskliga rättigheterna och som begår olika former av övergrepp. Det är ofta så att kvinnor som inte bär slöja inte bara hamnar i fängelse. De kan även bli utsatta för våldtäkter av regimen:s representanter. Det är därmed mycket viktigt att Sverige och andra länder inom EU inte på något sätt främjar en sådan islamistisk diktatur. Därför är det viktigt att företag i Sverige och inom EU förhindras från att exportera övervakningsutrustning till mullornas diktatur i Iran.

Som jag redogjorde för tidigare omfattar dagens sanktioner från EU mot Iran inte all övervakningsutrustning. Vanliga övervakningskameror omfattas inte av sanktionerna utan kan exporteras till Iran utan att något regelverk över huvud taget hindrar detta. Detta i sig innebär att det finns en möjlighet för företag i Sverige och i resten av Europa att främja diktaturen i Iran. Jag tycker inte att det skulle vara bra för Sverige och för bilden av Sverige om svenska företag producerat kameran som används för att fängsla en iransk kvinna när hon vägrar bära den muslimska slöjan.

Det är viktigt att företagen har sin frihet och att de även kan bedriva näringsverksamhet i diktaturer, då alla länder tyvärr inte har folkstyre, som vi har i Sverige. Men det är en helt annan sak när företag skapar de verktyg som möjliggör själva förtrycket, speciellt om det handlar om ett förtryck som baseras på misogyni och där konsekvenserna ofta blir kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Anser utrikesministern att svenska företag verkligen ska ha möjlighet att vara delaktiga i att upprätthålla ett sådant förtryck?

Det är även oroväckande att de nuvarande sanktionerna mot Iran inte omfattar AI-verktyg som kan användas för att övervaka människor. Med tanke på hur snabbt AI utvecklas och hur villiga diktaturer är att använda sig av detta är det viktigt att vi har ett regelverk på plats antingen på nationell nivå eller på EU-nivå som hindrar företag från att exportera sådan teknologi som upprätthåller förtryck i andra länder. Det gäller speciellt ett land som Iran, som bedriver omfattande spionage i Sverige.

Svar på
interpellationer

Anf. 90 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M):

Fru talman! Låt mig börja med att säga att jag instämmer med interpellanten i att europeiska företag naturligtvis inte ska bidra till att understödja utländska staters repression av den inhemska befolkningen. Här har företagen att förhålla sig till EU:s landsspecifika sanktionsregimer. Utöver detta finns som sagt EU:s regelverk om exportkontroll för produkter med dubbla användningsområden, som bland annat omfattar vissa typer av övervakningskameror och annan övervakningsutrustning, liksom andra internationella sanktioner och annan tillämplig övrig lagstiftning.

Sanktioner är ett betydelsefullt verktyg i EU:s utrikes- och säkerhetspolitik. Det räcker dock inte med att ramverket finns. För att sanktioner ska få den eftersträlvade effekten måste de efterlevas. Regeringen ser allvarligt på kringgåendet av sanktioner, oavsett om det rör sanktioner mot Ryssland eller sanktioner mot Iran.

Att stärka efterlevnaden av EU:s sanktioner har varit en prioritet för regeringen, inte minst under det svenska ordförandeskapet då EU antog en allmän riktlinje om detta i rådet. Detta har sedermera resulterat i ett direktiv rörande kriminalisering av överträdelser av EU:s sanktioner i syfte att stärka genomförandet av sanktionerna. Direktivet inför gemensamma minimiregler vad gäller bland annat brottsdefinitioner och påföljder.

I Sverige ansvarar behöriga myndigheter för det nationella genomförandet av befintliga sanktioner inom sina respektive ansvarsområden.

Vidare gav regeringen den 8 maj ett antal myndigheter i uppdrag att ytterligare stärka arbetet med att säkerställa efterlevnaden av internationella sanktioner. Syftet är att effektivisera myndigheternas samverkan i arbetet för att motverka sanktionsbrott. Inom ramen för det uppdraget gavs Polismyndigheten även i uppdrag att inrätta ett samverkansråd för att förebygga, upptäcka, utreda och lagföra överträdelser av EU:s sanktionsbestämmelser.

Anf. 91 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD):

Fru talman! Jag vill tacka utrikesministern för debatten i dag. Jag hoppas att en del av det som lyfts fram i dag kommer att resultera i ytterligare handling från Sveriges håll.

Det finns konsensus om att regimen i Iran är en farlig regim men också en regim som saknar respekt för sin egen befolkning och för de mänskliga rättigheterna. Det var inte länge sedan regimen i Iran planerade att mörda judar här i Sverige. För någon vecka sedan kom det information om att regimen i Iran stjal kunskap och teknologi från svenska lärosäten.

Detta är en på alla sätt fientligt sinnad regim. Förutom att de på fredagarna skriker ”död åt väst” visar de också i handling att de agerar fientligt gentemot västerländska länder.

Det finns ingen anledning att förstärka regimen i Iran teknologiskt för att de ska förtrycka befolkningen ännu mer än vad de har gjort de senaste decennierna. Dessutom är det djupt omoraliskt att genom export av övervakningsutrustning, som hela tiden blir mer avancerad, stärka förtrycket i Iran.

Denna omoraliska handling måste även bli olaglig, och det ska gälla all övervakningsutrustning. Det måste finnas ett regelverk på plats som gör det omöjligt för företag att exportera all övervakningsutrustning till Iran.

Det är mycket märkligt att ett sådant regelverk inte redan finns på plats, eftersom behovet av sanktioner som omöjliggör all övervakningsutrustning är stort med tanke på den tekniska utvecklingen.

Jag hoppas att debatten ändå har skapat en förståelse för denna problematik och att utrikesministern framöver kommer att uppmärksamma detta i sitt arbete.

Prot. 2023/24:116
17 maj

Svar på
interpellationer

Anf. 92 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M):

Fru talman! Tack till interpellanten för en bra debatt!

Jag vill börja med att säga att regeringen förutsätter att alla svenska aktörer följer tillämplig lagstiftning, inklusive EU:s sanktioner. Det är företagen själva som har ansvaret att hålla sig underrättade om vilka sanktioner och regler som gäller i det enskilda fallet och att dessa följs. Eventuella sanktionsbrott utreds och lagförs av de rättsvårdande myndigheterna.

Samtidigt fortsätter regeringen naturligtvis att följa utvecklingen i Iran nära. Den svenska regeringen gör sig inga illusioner om regimens karaktär. Det är också viktigt att omvärlden fortsätter att uppmärksamma situationen i Iran.

Tillsammans med övriga EU och våra internationella partner fortsätter Sverige att se över våra åtgärder och att verka för ett starkt internationellt tryck som på ett effektivt sätt motverkar repressionen, stöder folkets krav på respekt för mänskliga rättigheter och tydligt markerar att Irans agerande får internationella konsekvenser.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 17 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 16 maj

2023/24:753 Återkrav av skolpeng

av Rose-Marie Carlsson (S)

till statsrådet Lotta Edholm (L)

2023/24:754 Offentlighetsprincipen för fristående skolor

av Daniel Riazat (V)

till statsrådet Lotta Edholm (L)

2023/24:755 Upprustning av infrastruktur i Jämtlands län

av Kalle Olsson (S)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2023/24:756 Kriminalvården

av Ardalan Shekarabi (S)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2023/24:757 Mål för integrationspolitiken

av Serkan Köse (S)

till arbetsmarknads- och integrationsminister Johan Pehrson (L)

2023/24:758 LVU-kampanjen

av Gustaf Lantz (S)

till statsrådet Camilla Waltersson Grönvall (M)

§ 18 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 16 maj

2023/24:909 Upphandling av nattåg

av *Linus Lakso* (MP)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2023/24:910 Sveriges självförsörjningsgrad av livsmedel

av *Eric Palmqvist* (SD)

till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2023/24:911 Producentansvar för förpackningar

av *Johan Löfstrand* (S)

till statsrådet Romina Pourmokhtari (L)

**2023/24:912 Sveriges implementering av EU-direktiv för företags
hållbarhetsrapportering**

av *Katarina Luhr* (MP)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

§ 19 Kammaren åtskildes kl. 14.01.

Sammanträdet leddes

av andre vice talmannen från dess början till och med § 10 anf. 34 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 14 anf. 73 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

GERGÖ KISCH

/Olof Pilo

§ 1 Justering av protokoll.....	1
§ 2 Avsägelser.....	1
§ 3 Anmälan om kompletteringsval.....	1
§ 4 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer.....	2
§ 5 Ärenden för bordläggning.....	3
§ 6 Svar på interpellation 2023/24:744 om Sverige som innovationsland	3
Anf. 1 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	3
Anf. 2 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S)	5
Anf. 3 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	6
Anf. 4 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S)	7
Anf. 5 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	8
Anf. 6 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S)	9
Anf. 7 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	10
§ 7 Svar på interpellation 2023/24:715 om uppföljningen av statliga bolags risktagande	10
Anf. 8 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M).....	10
Anf. 9 TOBIAS ANDERSSON (SD).....	11
Anf. 10 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M).....	12
Anf. 11 TOBIAS ANDERSSON (SD).....	13
Anf. 12 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M).....	14
Anf. 13 TOBIAS ANDERSSON (SD).....	15
Anf. 14 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M).....	16
§ 8 Svar på interpellation 2023/24:731 om åtgärder för att förhindra nazistattacker.....	17
Anf. 15 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	17
Anf. 16 MATTIAS VEPSÅ (S).....	18
Anf. 17 ANNIKA STRANDHÄLL (S).....	19
Anf. 18 ANNA WALLENTHEIM (S)	20
Anf. 19 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	21
Anf. 20 MATTIAS VEPSÅ (S).....	22
Anf. 21 ANNIKA STRANDHÄLL (S).....	23
Anf. 22 ANNA WALLENTHEIM (S)	23
Anf. 23 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	24
Anf. 24 MATTIAS VEPSÅ (S).....	25
Anf. 25 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	26
§ 9 Svar på interpellation 2023/24:566 om förebyggande och hälsofrämjande insatser för folkhälsan.....	26
Anf. 26 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD).....	26
Anf. 27 ANNA VIKSTRÖM (S).....	28
Anf. 28 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD).....	29
Anf. 29 ANNA VIKSTRÖM (S).....	29
Anf. 30 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD).....	30
Anf. 31 ANNA VIKSTRÖM (S).....	31

Anf. 32 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD)	32
§ 10 Svar på interpellationerna 2023/24:728 och 729 om	
gårdsförsäljning	33
Anf. 33 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD)	33
Anf. 34 KARIN SUNDIN (S).....	33
Anf. 35 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C).....	34
Anf. 36 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD)	35
Anf. 37 KARIN SUNDIN (S).....	36
Anf. 38 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C).....	37
Anf. 39 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD)	38
Anf. 40 KARIN SUNDIN (S).....	39
Anf. 41 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C).....	40
Anf. 42 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD)	40
§ 11 Svar på interpellationerna 2023/24:719 och 730 om	
svenskfientlighet.....	41
Anf. 43 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L).....	41
Anf. 44 TOBIAS ANDERSSON (SD).....	41
Anf. 45 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD)	42
Anf. 46 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L).....	43
Anf. 47 TOBIAS ANDERSSON (SD).....	44
Anf. 48 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD)	45
Anf. 49 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L).....	46
Anf. 50 TOBIAS ANDERSSON (SD).....	46
Anf. 51 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD)	47
Anf. 52 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L).....	48
§ 12 Svar på interpellationerna 2023/24:735 och 745 om	
skyddsombud	48
Anf. 53 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L).....	48
Anf. 54 CICZIE WEIDBY (V)	49
Anf. 55 JOHANNA HARALDSSON (S)	49
Anf. 56 SOFIA AMLOH (S).....	50
Anf. 57 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L).....	51
Anf. 58 CICZIE WEIDBY (V)	52
Anf. 59 JOHANNA HARALDSSON (S)	53
Anf. 60 SOFIA AMLOH (S).....	54
Anf. 61 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L).....	54
Anf. 62 CICZIE WEIDBY (V)	55
Anf. 63 JOHANNA HARALDSSON (S)	55
Anf. 64 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L).....	56
§ 13 Svar på interpellation 2023/24:686 om infrastrukturen i	
Kalmar län	56
Anf. 65 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	56
Anf. 66 TOMAS KRONSTÅHL (S).....	57
Anf. 67 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	58
Anf. 68 TOMAS KRONSTÅHL (S).....	59
Anf. 69 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	60
Anf. 70 TOMAS KRONSTÅHL (S).....	61
Anf. 71 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	61
§ 14 Svar på interpellation 2023/24:725 om ansvar och	
åtgärder med anledning av byggkrisen	62

Anf. 72 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	62	Prot. 2023/24:116
Anf. 73 JENNIE NILSSON (S).....	63	17 maj
Anf. 74 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	64	
Anf. 75 JENNIE NILSSON (S).....	65	
Anf. 76 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	66	
Anf. 77 JENNIE NILSSON (S).....	67	
Anf. 78 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	67	
§ 15 Svar på interpellation 2023/24:739 om hanteringen av		
övergivna fastigheter och revideringen av förköpslagen	68	
Anf. 79 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	68	
Anf. 80 DENIS BEGIC (S)	69	
Anf. 81 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	70	
Anf. 82 DENIS BEGIC (S)	71	
Anf. 83 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	72	
Anf. 84 DENIS BEGIC (S)	73	
Anf. 85 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	73	
§ 16 Svar på interpellation 2023/24:706 om försäljning av		
övervakningsutrustning till Iran.....	74	
Anf. 86 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M)	74	
Anf. 87 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD).....	75	
Anf. 88 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M)	76	
Anf. 89 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD).....	77	
Anf. 90 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M)	78	
Anf. 91 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD).....	78	
Anf. 92 Utrikesminister TOBIAS BILLSTRÖM (M)	79	
§ 17 Anmälan om interpellationer	79	
§ 18 Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	80	
§ 19 Kammaren åtskildes kl. 14.01.....	80	